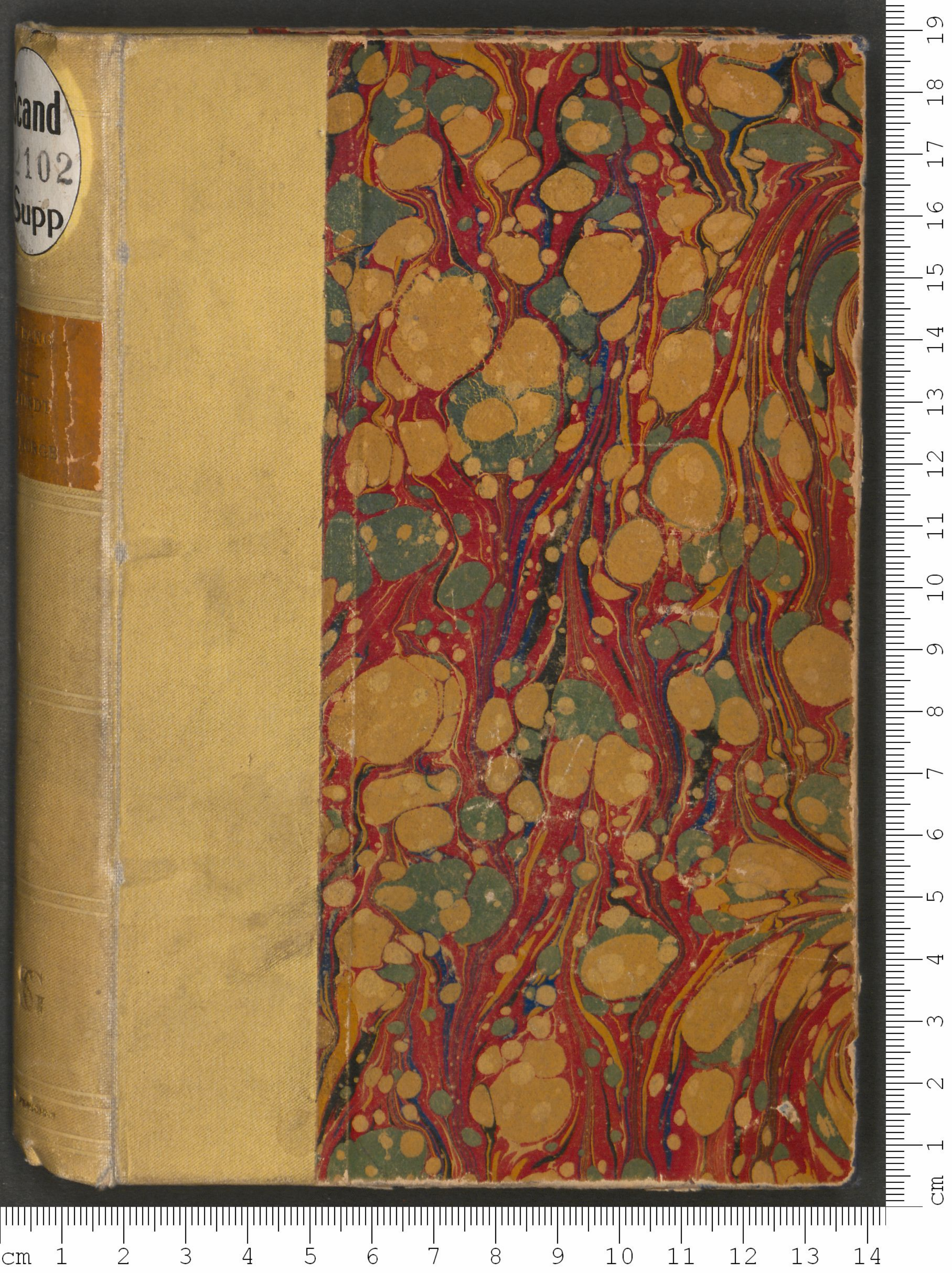
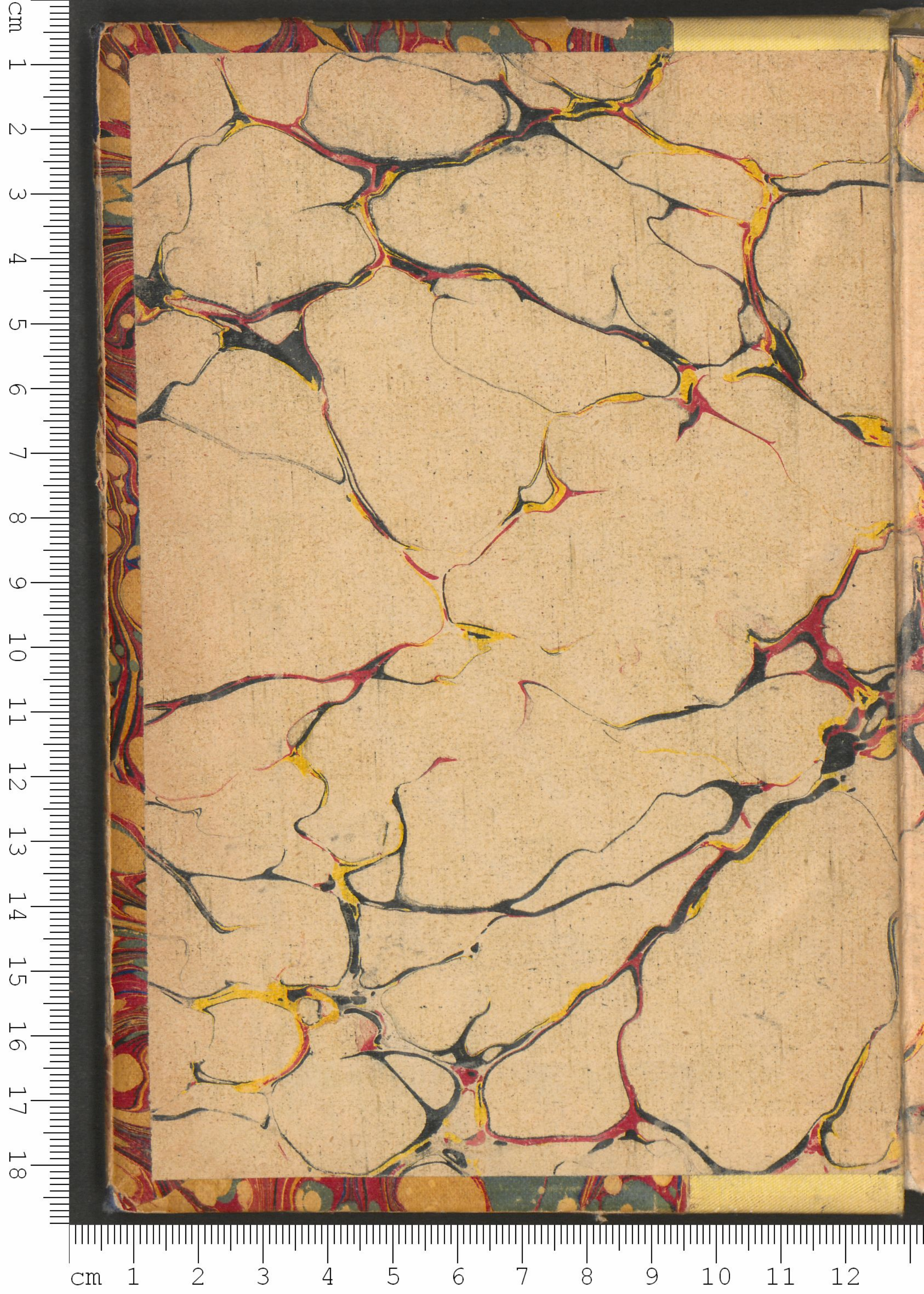
H. BANG

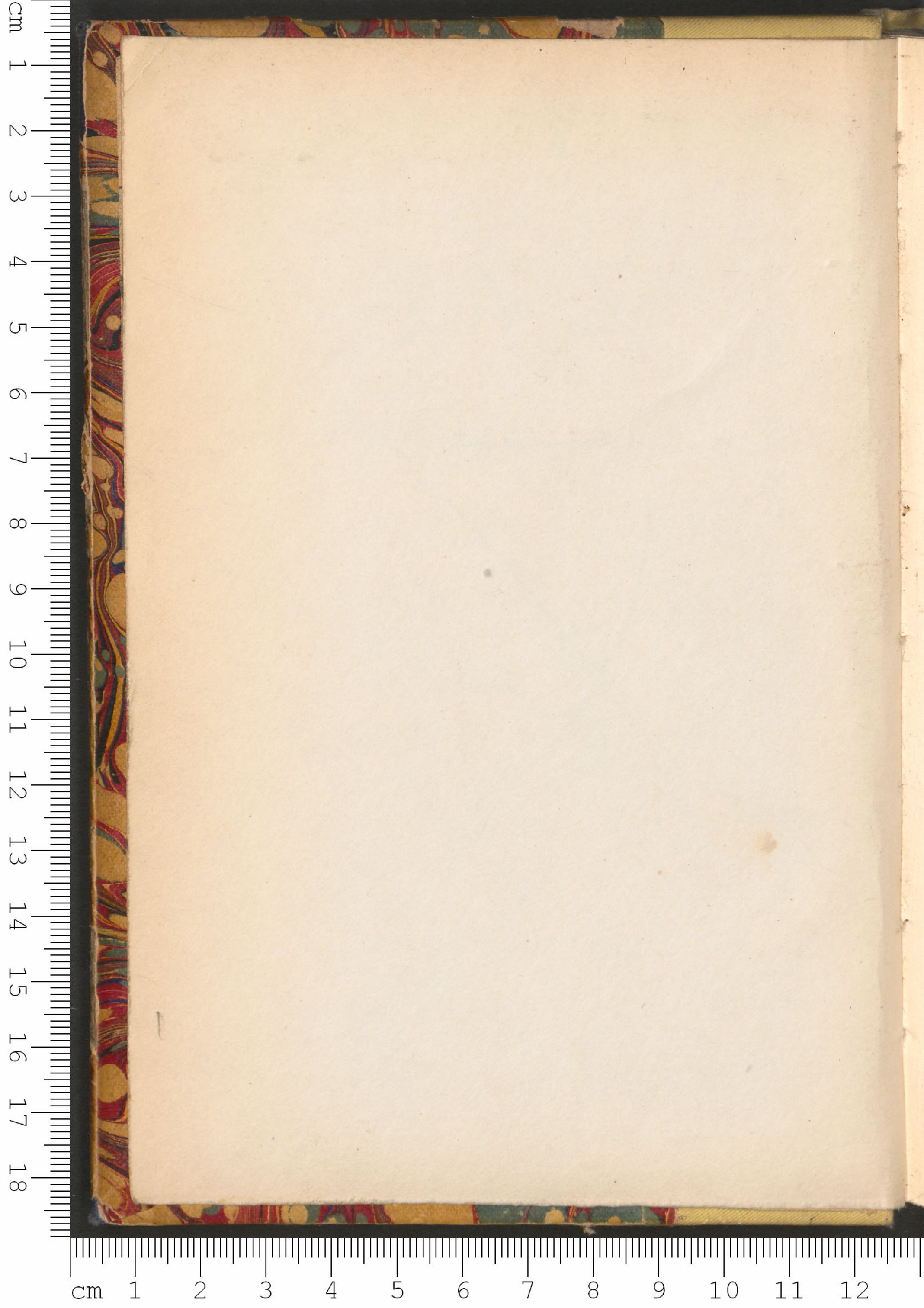
RUNDT
I NORGE

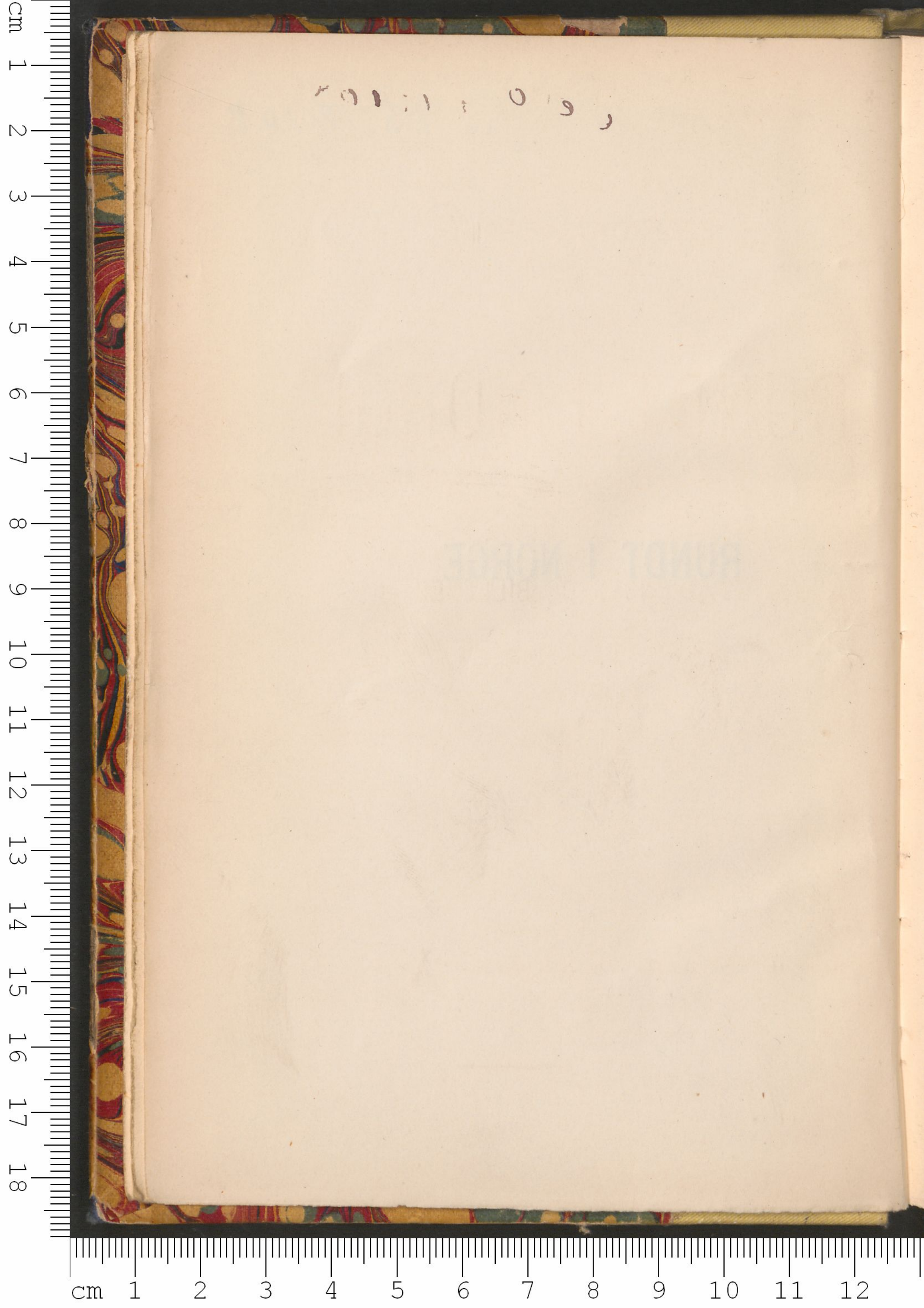

Scand
2102
Supp

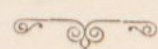

RUNDT I NORGE

HERMAN BANG

RUNDT I NORGE

SKILDRINGER OG BILLEDER

KRISTIANIA
H. ASCHEHOUG & CO.s FORLAG
HOVEDKOMMISSIONÆR FOR DANMARK: H. HAGERUP
1892

DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI.

«HVORFOR VIL DU HAVE DISSE SMIGRERE
VED DIT BORD? . . .»

TIL

KARL HALS

Vil De, kære Karl Hals, venligt modtage disse Blade?

De var jo ikke blot den første, som indførte mig i Deres Fædreland, ikke blot den første, i hvis Hjem jeg i Norge fandt Venner, men det var ogsaa Dem, som gav min Ungdom kunstnerisk Ly. De støttede med Deres Autoritet mine første og usikre Forsøg, og Salen med Busterne blev kunstnerisk Hjemsted ogsaa for mig.

Derfra vandt jeg ud i Deres Fædreland.

Naar jeg nu ligesom et Menneske, der staar bag et stort Livsafsnit eller foran en lang Rejse, i Ensomhed og ligesom paa Strandkanten — og før jeg atter optager det vante Arbejde, saa længe afbrudt — vil samle Minderne om dette Land, mod-

tag da De i Venskab Bladene, hvorpaa jeg skriver — som Tak fra en Ven, der intet glemmer.

Tak for glade Timer i Hjemmet deroppe, hvis tause Valgsprog hedder Trofasthed. Tak for mange Aftner i den gamle Sal, hvor De fast har trykket min Haand, glad ved min Sejr.

— — —

Hvor faa Ting der dog findes i denne Verden, som ikke kan misforstaaes, hvor faa Handlinger er der, som ikke forvrænges. Og undertiden kan Mistydningen gaa vidt.

Ogsaa min Hengivenhed for Norges Land har jeg sét mistydet. Og hvad var dog naturligere end netop den Hengivenhed.

Han, som skriver, var blevet en Smule hjemløs i sit Hjem. Her fandt han Venner. Han stod i Literaturen en Kende alene. Her hørte han om sin Ungdoms Bog de første Rosens Ord. Han længtes efter bestandig nye Udtryk for sin Stræben. Her saá han som Forelæser den første fyldte Sal. Han sad en Gang imellem langt fra sit Fædreland, og i Mismods Timer syntes han, at det var, som alle Broer var kastede af mellem ham og det. Da gav — og de var oftest meget ene om det — Norges store Digtere ham Modet tilbage ved Ord, der atter rankede hans Sind.

Er alt det Minder, som kan dø?

Kan de dø, naar de snor sig gennem et Livs Historie som det, man holdt sig til under mange Omskiftelser og nu og da vel ogsaa Bekymringer?

Men naar de ikke dør, og man takker for dem ved det eneste, hvormed man overhovedet kan takke: ved en uforandret Hengivenhed — mon man da burde dadles?

Men, siger man, jeg har «skiltet» med min Norskhed.

Jeg tror det ikke. Jeg véd — og alle véd det med mig — at jeg er stærk i Ros som i Dadel. Det er vistnok alt. Eller er det maaske at slaa sig til Ridder paa Norskhed: ene blandt alle sit Hjemlands Forfattere at hævde for norske Digtere deres ufravristelige Ret til at skrive paa det eneste Sprog, paa hvilket de kan skrive: paa norsk?

Det vel ikke, svarer man. Men jeg har smigret.

Hvormed og hvad skulde det nytte mig? Til hvad Gavn skulde jeg smigre og endnu mér — ti man er gaaet endnu videre, og man har talt om Spekulation — hvori skulde jeg spekulere?

«At spekulere i et Land»?

For at faa hundrede Exemplarer af mine Bøger solgt? Eller maaske for at kunne faa Føljetoner trykte i en norsk Avis, eller hvorfor?

Denne smukke Spekulation vilde desuden ikke lykkes. Den kender ikke Publikum, der tror, at det kan fastholdes ved Smiger.

Jeg vandt mine Venner i Norge ved to Ting. Forstaaelsen overfor deres Digtere var det ene. Denne Forstaaelse var ærbødig. Ti efter min Mening kræver store Mænd Ærbødighed. Den var aldrig krybende. Dertil kunde jeg vel ikke hengive mit eget Navn.

Mine Bøger var det andet, hvormed jeg vandt mig nogle Menneskers Venskab i dette Land.

Hvis jeg skal haabe paa at bevare dette Venskab, kan det vistnok kun nytte lidet at smigre. Jeg maa da sandsynligvis forsøge at bevare Forstaaelsen af den norske Digtning og dernæst selv anstrænge mig for — naar jeg snart vender tilbage til Romanens Kunst — at skabe Værker, der ikke er de ældre uværdige, som har aftvunget den norske Læseverden Agtelse.

Men, siger man, mens De smigrede for Norge, bagtalte De nu og da Deres eget Land.

Beskyldningen er stærk og trængte vel til et Bevis. Verbet at bagtale smager en Smule af det Verbum: at forraade.

Men tillad mig at sige det rentud: den, som har skrevet «Ved Vejen» og «Tine», tør vel have

ligesaa dyb og ægte en Fædrelandskærlighed som de, der her har sigtet og mistænkeliggjort mig.

Det er imidlertid sandt: denne Fædrelandskærlighed kan være tungsindig og uden Haab. Man kan elske den, paa hvis Fremtid, man ikke tror — man kan endogsaa elske dobbelt. Man kan nære Kærlighed til sit Land og sit Folk, selv om man tror, at Racens Fremtid — Racen, der er det større end Folket — i den aldrig stansede Udvikling bor i et andet Land. En saadan Fædrelandskærlighed er ikke mindre dyb. Den er kun sørgmodigere og maaske mér sanddru.

Men det er naturligvis givet: for overhovedet at nære denne Følelse, maa man kende andre Lande end sit eget. Man maa have fulgt de andre Landes Udvikling og have fornummet de synkende eller stigende Stemninger i deres Liv . . .

Hvad har jeg imidlertid sagt, som kunde give dette «bagtale» blot et Skin af Ret?

Er det maaske dét, at jeg har haft Mod til at tilstaa, at mit Modersmaal i Norge er et døende Sprog? Det er dog kun en Sandhed, og en Sandhed, vi maatte kende, hvor smertelig den endogsaa er for os.

Og hvad mér har vel den, som skriver, forbrudt? Der maa vel være mér, meget mér, siden man

i Danmark har villet skrive, at jeg endog «har bagtalt dansk Literatur».

«I en Aarrække har han med Fanatisme rundt i Nordens Lande bagtalt dansk Literatur». Saadan omtrent stod der at læse.

Der var intet Bevis for den navnløse Beskyldning. Ti der gives intet.

Jeg har aldrig — og de Hundreder og Hundreder, som har hørt mig «rundt i Nordens Lande», er mine redebonne Vidner — med en Stavelse, aldrig med en Tøddel angrebet dansk Literatur.

Kan det vel tænkes, at jeg skulde gøre det. Og hvorfor? Maaske — ti jeg tilhører dog vel selv denne Literatur? — for selv at voxe ved at gøre mine Fæller smaa. De, som kender min lange kritiske Virksomhed, véd dog, det var aldrig min Skik.

Og hvorfor ellers?

Men Sandheden er da ogsaa den, at jeg har gjort lige det Modsatte af at bagtale og angribe.

Saa langt jeg er kommet og saa langt mit Sprogs Grænser rækker, har jeg talt om vor Mester ved Siden af Norges Mestre, og jeg har indføjet J. P. Jacobsen i Rækken Side om Side med Ibsen, Bjørnson, Lie, Turgenjew.

De, som har hørt mig, véd, om min Lovprisning af vor store Digter var et Angreb.

Desuden har jeg en Gang talt om Dr. Edvard Brandes. Det var om «Et Besøg» og om «En Forlovelse» — et Skuespil, for hvilket jeg nærer en saa dyb Beundring, at jeg lod mig friste af dets Hovedrolle til at blive Skuespiller.

Det er de Angreb, jeg har rettet mod dansk Literatur.

Dette Ord maa staa til troende:

Jeg har aldrig angrebet den Literatur, hvilken jeg selv har skænket tolv Aars Arbejde, og jeg har aldrig nedhugget Kammerater i fremmede Lande.

Disse Kunster har jeg ikke lært, og af den Art er min Patriotisme ikke.

— — —

Naturligvis vil man sige, at jeg tager dette tragisk, og man vil paany kalde mig en «Hyleprins», hvilket prægnante Navn man øjensynlig har skænket mig, fordi jeg kun plejer en Gang om Aaret at tage til Genmæle mod de Angreb, man ret hyppigt retter imod mig i adskillige Aviser.

Der er imidlertid Ting, som man efter min Mening kan være fristet til at tage ret «tragisk». Og Beskyldningen for rundt i Norden at have angrebet den Literatur, man selv tilhører, har syntes mig at tilhøre dem.

Alt det øvrige — lad det være glemt med det Døgn, som fødte det.

Det er ikke værdt at tage Forargelse af, at man gør det samme Menneske altfor dansk til at begynde et norsk Foretagende og altfor norsk til mér at burde kaldes en ret Dansk. Det er heller ikke værdt at harmes over, at man i Løbet af fireogtyve Timer bliver fra en «Virtuos i Foredragets Kunst» til en slet og ret Dilettant, eller at man i Løbet af den samme sparsomt tilmaalte Frist bliver ukyndig i den Métier, for hvilken man har uddannet sig i mange Aar.

Sligt fødes af Stridens Hede . . . . .

Og desuden — har man ogsaa en Smule Modgang, da er ogsaa den godt for noget. I Modgangstider lærer man at kende Menneskene og sine Venner.

De altid uforandrede Venner, til hvilke De, kære Karl Hals, hører, og hvem jeg vil takke, saalænge jeg overhovedet har mit Minde i Behold.

Deres Ven

Herman Bang.

BILLEDER

Skydsgutten. — Frederiksværn. — Aften. — The upper then. — Armod. — To Kvinder. — Turister. — Gamle Dage. — Emigranter. — Navnløs. — Brand. — Prøve. — «Mamma». — Et Hjem. — Magtesløse. — Oldingen. — «Landet».

Skydsgutten.

Det var Høst. I Dalen, hvorigennem vi fór, stod Birken med gulnet Løv i den skinnende Luft, og Fossene faldt, bugnende under tidlige Regnskyl, som hvidnende Bræmme ned over Fjeldenes Sider.

Dagens Fart havde været lang. Vi var kommet over Ødemarken. Dens Flade laa graa og bar. Stén og Stén. Der findes hverken Græs eller Straa. Kun i en enkelt Kløft sniger en Slyngplante sig frem med karrigt og vissent Løv. Ellers, hvor man sér, Stén, kun Stén. Vejen er hugget i Stén, Marken er en Ørken af Stén. Fjeldene — Kæmper af Stén — staar derover som Stilhedens evige og ubarmhjertige Vogtere.

Ingen Lyd høres. Fossene stivner her, og deres størknende Ismasser hænger som forrevne Liglagener paa Fjeldet. Himlen er bleg, som mistede ogsaa den sit Liv, og kun Tindernes Snémasser skinner.

Her er man endelig Naturen nær. Her dyrkede Menneskene intet. De skabte intet her. Ingen Travlhed voldtog her den mægtige Stilhed. Fjeldmarkens Sténbølger hviler som de skares i Tidernes Morgen — urørte.

Naturen plejer ene sine grusomme Raad.

Man føler ikke Sorg, man fornemmer ikke Bekymringer. Sjælen selv stivner i en frygtelig Andagt — stum og beklemmende . . . .

Disse Sténe saá de første Slægter. Isens Lagen vil langsomt glide ned fra deres Sider for at dække de siste. Deres er den evige Sejr.

Tusinder af Aar saá deres Ansigter af Granit ubevægelige paa den «fremskridende Kultur». De kender dens Tid og venter — ubetvungne selv af Solen.

Vejen sænkede sig, og vi kom atter ned ad Bjerget. Fyr stod som Krat i Kløfterne. Grønt skød sig frem mellem Sténene. Dalen laa for os med spredte Huse, Birke i Smaalunde, Agre.

Vi havde næsten naaet Dalstrøget. Under os løb pludrende Bække gennem Enge. Gaardene blev større og kransede af Haver. En Mølles Hjul slog rapt og travlt.

Det begyndte at mørknes.

Tusmørket kom gennem Dalen og slettede stille Farverne ud, og alting — Huse og Gaarde og Træer og Haver og Møller og Lunde — blev som et underligt Panorama af Skygger, mens Fossene ene skinnede frem endnu, som Kaaber af Hermelin over Fjeldet.

Snart er det ganske mørkt. Man gætter kun Huse af Lys, der vaager som Øjne i Natten.

Skydsgutten løber ved Siden af sit Dyr. Vi taler ikke. Kun nu og da høres hans Kæleord til Hesten . . . Saa sætter han sig atter op. Han har taget sin Mundharmonika frem, og han spiller.

Rundtom er der tyst. Vi hører kun Fossenes Fald og Guttens spæde «Sang».

Jeg spørger om hans Liv; hvor gammel han er.

Han er tyve Aar.

Om han tjener godt?

Han kan ikke klage.

Han blæser paa sin Harmonika igen. Det er en Folkevise, som er mild og sørgmodig.

— Og hvortil bruger De saa Pengene? spørger jeg.

— Jeg sparer dem sammen, siger han.

— Hvortil?

— Til «at dra' til Amerika», siger han og tager Tømmen igen. Mine Brødre rejste for fem Aar siden. Nu ifjor drog de Gamle . . Da blev Huset solgt.

Han begynder at spille igen, bestandig den samme Melodi.

— Men hvorfor rejste de dog? spørger jeg.

Han holder næppe inde med sit Spil, men siger kun:

— De havde Lyst at komme over Vandet.

— Og nu rejser De? spørger jeg sagte.

— Ja — her er da kedsomt alene — — og jeg er nu den Yngste «ska' jeg si'».

Vi talte ikke mér. Gutten blev ved at spille. Det var altid den samme Melodi. Der klang i dens Toner en lang Længsel.

Foran os glimtede en lys Sky. Det var Skinnet af Oddes elektriske Lamper. Vi naaede Byen. Der var travlt og Støj. Drenge bød Æsler og Heste til Leje. Unge Piger klædte ud i Nationaldragt falbød Blomster.

En stiv og stram Portier traadte ud ad Hotel

«Hardangers» Trappe. Paa Verandaen drev lange Englændere i deres Rørstole.

Den nye Gæst blev synet og fik Nummer.

Da han vendte sig, var Skydsgutten allerede borte — uden Farvel for at søge det næste Skyds . . . .

— — —

Under mit Vindu laa Hardanger-Fjorden. Fjeldene steg tause frem i Natten i underdejlige Linjer.

Jeg tænkte paa det vidtstrakte, skønne Land, hvis Sønner forlader det.

Frederiksværn.

Det var allerede henimod Aften, da vi med Damperen naaede derud.

Der sad tre gamle vinterklædte Skippere paa en Bænk ved Siden af hinanden ude paa det Yderste af Bryggen og røg, mens de stirrede paa Vandet. Toldvæsenets Bestillingsmand slog i Kontrollørens Have Zink paa et Lysthustag, mens Kontrolløren saá til i Slobrok.

Og vi havde den Følelse, at de tre tause Gamle havde siddet der mange Timer, og at Manden der paa Taget havde givet sig Stunder en hel Dag, saa langsomt kom hans Hammerslag og saa sindigt. Ellers var der stille.

Vi gik gennem Gaderne, men vi mødte

ingen. Træhusene stod forladte, og Ruderne, som var dækkede af Støv, saá ud som stirrende Øjne, der var brustne. Vi kom ind i en Park, hvis Buskadser var tætte, som om der ikke mér var Hænder til at kappe dem, og Gangene mindede om Stier paa en Kirkegaard.

Vi gik ud i en ny Gade, hvor Ordet «Sparebank» læstes over en Dør, som vendte ud mod en grøn Mark. Der kom en dameklædt Person imod os med smaa moderne Støvler og en Parasol, som var opslaaet mod Solen, der allerede var gaaet ned. Hun havde et Barn ved Haanden, som hun slæbte bag sig ligesom en Byrde eller en tung Lænke.

En Klokke gav sig til at ringe — syv dumpe og lange Slag, og vi fulgte Lyden og kom til en gammel Træport, som bar et kongeligt Navnechiffer. Vi gik ind og stod paa en stor Plads, hvor Græsset voxede mellem Stenene, og Rækker af døde Skur stod med lukkede Porte. Vi gik op i det eneste Hus, hvis Dør stod aaben. I Svalen hang en udstoppet Flaggermus og en Rogge. Vi bankede paa den aabne Dør, men ingen svarede, og vi kom ind i et Rum, der var forladt og tomt. Paa en Hylde laa en Trompet, der var rusten, som var den glemt af en af Wallensteins

Soldater, og i en Krog stod der en Tromme mærket med Karl Johans Navnechiffer.

Vi gik ud igen og saá fra Svalen en gammel Mand, der stod ved Siden af Klokketaarnet. Han var énbenet og havde en Straahat paa Hovedet. Vi hilste paa ham og spurgte, hvad han tog sig til.

Han svarede alvorligt, uden at tage Hatten af:

— Jeg staar Vagt.

Og han blev rolig staaende, rank ved Siden af Taarnet.

Der laa foran os en lang Gaard omgiven af en Have, hvor en Flok Høns færdedes i Bedene.

Vi spurgte, hvem der boede.

— Kommandanten, svarede Bassen fra sit Taarn.

Kommandanten er Norges siste Adelsmand og blev saaret ved Sebastopol.

Vi vandrede atter ud og ned paa Bryggen, hvor de tre vinterklædte Gamle stadig sad og maalte Vandet. Vi lejede en Baad for at lade os sætte over til den gamle Havn.

Vi steg op ad Klippen, mens Baadens Ejer førte os. Sténe af det gamle Murværk rullede bort under vore Fødder. Vi kom op paa Plateauet og saá de gamle Havne under os. Fiskeren

pegede paa nogle store Stén med rustne Jernringe, og han sagde:

— Her bandt Dansken sine Skibe.

Og mens han pegede paa Bassinet, sagde han:

— Der ankrede Tordenskjold med Flaaden.

Vi stirrede tause ned paa det grunde Vand, der langsomt er sandet til: Her ankrede Tordenskjold med sine Skibe.

Saa sagde Fiskeren:

— De maa sé de tre danske Sténløver over Fæstningsporten; og vi arbejdede os op gennem styrtede Mure, hvor Vejen var smuldrende Stén. Men over Porten fandt vi ingen Løver mér; de var faldne ned.

Paa Gangen ned mod Baaden saá vi en Brønd. Det var Tordenskjolds Brønd, sagde Fiskeren. Den var udtørret.

Vi vendte tilbage til Byen. Der laa en uendelig Stilhed over Havet, mens nogle blege Stjerner tændtes.

Paa Bryggen vandrede en enkelt Mand.

Vi gik hjem. Men den lange Nat hørte vi — ti det var, som om den altfor store Stilhed hindrede os i at sove — den store Klokke langsomt, langsomt, ligesom karrigt, maale Timerne ud.

Da vi om Morgenen drog afsted, laa Be-

stillingsmanden atter paa sit Tag. Han røg mellem hvert Hammerslag. Ellers var der ingen paa Bryggen.

Stille smuldrede Fortiden hen under Majdagens Sol.

Vi stod ud i Fjorden. Men langt derude bag de yderste Skær gled de store Dampere.

Aften.

Vi gik derhen, naar Solen nærmede sig sin Nedgang, og langsomt vandrede vi frem over Ødemarken. Der var ikke Hus og der var ikke Menneske at sé. Magdalon gik forrest med Bøssen over Skuldren og sang.

Vi naaede Fjeldvandet. Det laa blankt og stille som det store Ødes Øje. Vi fandt Baaden, hvor vi havde tøjret den sist. Ti der færdedes ingen uden vi. Baaden blev sat ud, og Aarernes Lyd var den eneste i Fjeldsøens Taushed.

Himlen farvedes rødt af Solen, der sank, men Vandet selv var dunkelt, overskygget af Klippen. Vi roede forbi høje, blomstrende Siv og urørte hvide Blomster.

Saa laa vi stille, indtil Maagerne kom.

De sejlede, hvide, frem over Klippen, saa én, saa i Flok. Man hørte ingen Lyd af deres Vinger. Fisk slog fristende op over det blanke Vand; mens Magdalon ventede med sin Bøsse.

Fuglene kom kredsende nærmere Vandet.

Saa lød det første Skud; et Ord, en hastig Venten. En Fugl er ramt. Den tumler, skinner og — daler gennem den lyse Luft.

Hvor stille den ligger paa Vandet med udspredte Vinger og bøjet Hoved, mens hele Maageskaren med lange Angstskrig kredser i Luften over den Døde.

Bøssen lyder.

Nye rammes, nye daler, mens Flokken jamrer og flyer.

Magdalon har lagt sit Gevær og taget Aarerne. Hjalmar opsamler én efter én de stille Fugle.

Men der kommer Maagerne frem igen. Bøssen op —

De har hidkaldt fler, og i store, angstfulde Buer kredser Skaren urolig over Vandet, som om den søgte. De flyver med ilende, uéns Vingeslag op og ned, fler og fler — halvhundrede.

Magdalon er sprunget op paa Toften. Skud paa Skud, der rammer nye, som tumler og falder, Skud paa Skud op gennem Luften.

Forvildede flyver de skrigende Fugle i rastløse Kredse over deres Døde.

Saa lyder det pludselig som en Anførers Kalden. Og højt oppe, under en lang Jamren, staar de bort over Klippen.

De siste Skud faldt forgæves.

— Nu staar de tilhavs, siger Magdalon.

Aftenen var kommen helt. Men Himlen flammede endnu rødt fra Solens Nedgang, mens Søen laa dunkel i Klippens store Skygge.

— Lad os ryge, sagde Magdalon.

Baaden drev. Køligheden bredte sig gennem den duftløse Luft, hvor store Natsværmere lydløst gled, og ingen Bevægelse rørte Vandets blanke Stilhed mér. De hvide Blomster knækkedes kun nu og da af Baaden.

Magdalon tog Aarerne, og vi lagde til og gik over Ødemarken.

Det var, som selve Sténen i Sommernatten skinnede mat, og der laa blaalige Lys-Toner over Fjeldet. Duften af Engenes Hø blev allerede baaret op imod os, og vi saá Fjorden, hvis Vand var rødligt, som gemte det et Genskin af Solen, mens Holmene som tause og dunkelblaa Øer løftede sig i den svømmende Dæmring.

Alting lyste, Engene og Fjeldsiden d e r og

Birkelundenes Løv; og alting var tyst, som frygtede alt at forstyrre en Drøm.

Vi talte ikke, og jeg tror, vi dæmpede vore Skridt . . . .

Kun de vævre Myg bølgede i Stimer over Engen, som var det dem, der, travle, spandt Sommernattens aandeagtige Slør.

Vi kom hjem. Husets unge Piger sad paa Bryggen med Hænderne om hinandens Liv. Magdalon plantede varsomt sit Gevær mod Gelænderet, og vi satte os — uden Ord.

The upper then.

I

Det var i Bergen.

Vi sad paa Terrassen foran Skibsrederens Villa, hvor vi havde sét det nye Maleri og noget sjældent Porcellæn, som Husherren havde hentet hjem fra Meissen.

Nu sad vi paa Skrænten over Nygaardspark og talte om Rejser. Den havde i sit Bryst en Buket visnede Edelveiss, som under Farer var plukkede i Karpartherne; den talte om Jordans Flod. Husets Frue, der ligner en levende Statue af Germania, kom fra Paris iforgaars og taler ikke om andet end om Sarah Bernhardts Gemal, Hr. Damala.

Højest bliver dog Ægypten priset. Farten paa den gule Nil og Synet af den evige Ørken.

To skaldede Børsmænd i Trediverne taler ved et Glas Whisky om de vigende Fragter i det sorte Hav, mens Advokaten, en bitte liden Mand, der ikke kan naa Jorden med sine Bén og som har et Hoved som en Sæl, højlydt erklærer, at han forstaar det ikke: Køkkenet gaar tilbage selv paa de første Hoteller. Advokaten har den Vane at telegrafere fra Plads til Plads, hvad han ved Ankomsten ønsker at spise. Han har arvet den efter sin Fader, Generalkonsulen: Generalkonsulen gjorde det, saalænge han levede.

— Men hvad nytter det? siger han og stirrer En spørgende ind i Ansigtet: man kunde ligesaa gerne lade være.

— Der serveres dog en Boeuf for en Chateaubriand.

Men Advokaten kender iøvrigt meget godt Grunden til Tilbagegangen. Det er ganske simpelt: man ta'er ikke mér sine Chefer fra Paris, men man hjælper sig med Kokke fra Elsass, som er Folk — uden den virkelige Uddannelse . . .

Der bliver pludselig et stort Staahej henne ved det andet Bord, hvor Husets Frue er staaet op paa en Stol for at illustrere den Rædsel, som hun i Basel har udstaaet for en Mus . . .

Alle Gæster lér, mens Fruen bliver ved med sin Fortælling:

— Ja, ja, I kender min Rædsel for Mus . . Den sprang lige op af min Vadsæk — om Aftenen . . . Jeg flygtede op paa et Bord, kan I tænke Jer . . . Der stod jeg . . . jeg var i Natdragt.

— Men hvad gjorde du?

— Hvad jeg gjorde? Gode Gud, jeg skreg . . .

De lér igen, mens Fruen bliver ved at staa med Kjolen samlet om sine Bén, som var Musen der skinbarligen endnu.

— Men hvem hjalp dig, raaber en Frøken.

— Overkellneren, kære — Fruen er ganske forpustet — Manden kom jo tilsist.

Alle lér igen, Damer og Herrer i Kor. Et Par Gentlemen bukker sig smilende frem mod Fruen og siger høfligt: Den lykkelige Mand, Frue.

Men Fruen lér, mens hun springer ned af sin Stol:

— Naa ja, siger hun med stor Ro: jeg gav ham jo tre Francs.

Ingen har hørt, at et Telegrafbud er kommet ind i Haven. Det er et Telegram til Husherren. Han bryder det og læser det og stormer hen imod Huset.

— Hvad er det, raaber de andre.

Men han svarer ikke.

— Hvad er det, hvad er det? bliver de ved at raabe.

Rederen er tilbage med et Flag, og han løber hen mod sin Flagstang:

— Englandsruten er vedtaget, raaber han og slaar Flaget ud.

— Englandsruten. Det lyder fra alle med én Mund, samme Ord, jublende: Englandsruten.

Ingen vidste, hvordan Champagnen var kommet ud. Den stod der, og Propperne fløj, og Glassene var fulde: For Englandsruten, raabte Værten, og alle stod de op, mens de drak.

I Byen under os saá vi Flag efter Flag. Paa Flagstang efter Flagstang, paa Tag efter Tag, paa Skib efter Skib over den ganske Havn: For Englandsruten var det, Bergen flagede.

II

Vi gik hjemad langsmed Kalfarets Haver. Driveriernes Ruder var slaaede ned i den milde Nat, og Luften var fyldt med alle Planternes Duft. Der var stille i alle Villaer, og de tilhyllede Ruder lignede blundende Øjne.

Der var ingen i Alléen uden vi.

Frøken Hein gik taus, med det lysegraa Kjoleslæb i sin sænkede Haand. Hun smilte kun nu og da, ganske svagt, mens jeg talte.

Jeg fortalte, hvad nu jeg vilde gøre, hvis det var mig, der ejede en Million:

— Jeg vilde bygge en Villa i Hardanger og købe en Yacht som en engelsk Lord, og jeg vilde ogsaa have en Stald med sex Hannoveranere. Jeg vilde rejse hvert Aar, og først vilde jeg sé Persien — eller Lilleasien.

Frøken Hein smilte:

— Ja, sagde hun sindigt: der er meget smukt i Lilleasien.

— Og saa vilde jeg købe Jeppesens Stenhus ved Parken og bygge et Landsted i Odde . . . Der ved Fossen, De véd.

— Jo, Frøken Hein kendte Fossen.

— Der vilde jeg bo i Oktober, naar Turisterne var rejst, og der var blevet folketomt og stille, og Fossene faldt hvide ned fra alle Fjelde, og Birkene stod saa nøgne og fine . . .

— Men hvert Foraar vilde jeg bo i Wien to Maaneder.

Jeg stansede et Øjeblik i mine Planers Strøm, mens Frøken Hein sagde med et betænksomt Ansigt, ganske som om hun opgjorde et Regnskab:

— Ja, nu er vi altsaa inde paa den anden Million. Og mens hun lo, en Smule kort og koldt, sagde hun:

— Vi regner nu — vi Købmandsdøtre.

Men jeg lo og bukkede.

. . . Jeg gik hjemad gennem de øde Gader, hvor de lange Husrader skinnede med en dæmpet og næsten foruroligende Glans. Skiltenes Bogstaver over alle de lukkede Døre voxede sig tydeligere eller større i det hemmelighedsfulde Skær, og alle Dagens Ting — Ankrene foran Boderne, Tønderne foran Kældrene og Rudernes forfængelige Udstillinger — laa døde eller glemte i Dagens Lys, hvor intet levede og ingen Dagens Lyd blev hørt undtagen den Gaaendes Trin og deres Ekko, som blev han fulgt paa Afstand af sære og vogtende Vandrere.

Jeg kom ud paa Torvet, hvis hvide Flade skinnede, mens Ertsmændene stod ubevægelige, og det var, som jeg, overfor et Genfærd af en By, ene levede.

Som var alt, hvad jeg saá, kun de døde Hylstre af Tingene, og Sjælen var flygtet bort.

Armod.

I

Huset laa midt i Ødemarken. Vi kom der forbi, naar vi gik over til Anders ved Fjorden for at bestille Mælk. Ødemarkens Stén hævede sig en Kende og dannede en Skrænt. Ved Foden af den havde de bygget Huset; den gav vel lidt Læ.

Rundtom var der kun den graa Granit. Ikke Græsning og ikke Busk. Paa Holmene i Fjorden klædte Blaabær Fjeldet, men her spirede intet. Der var kun, nogle Skridt fra Huset under Skrænten, en «Kartoffelager». Jeg vidste ikke, hvorfra de havde kradset Muldet i Bunke til denne Mark.

Huset selv var et Skur, svejset sammen af

halvfortærede Fjæl. Hvor de ikke sluttede, havde man hjulpet efter med Klude, Byldter af Fattigmandsklude, der var stukne ind overalt, saa man ved at sé Huset tænkte paa Lazari Krop, fuld af Bylder.

Foran Døren laa paa Sténen nogle Fisk til Tørring. De er Vinterens Næring paa dette Sted.

Døren stod halvaaben. Der var kun ét Rum. Alt Bohavet var en Slagbænk og et Bord og nogle Skaar. Der, hvor en Kedel stod, var der vel Ildsted paa det sténlagte Gulv. Skorsten var der ikke. Ti ved Vintertid varmer ogsaa Røgen.

Jeg spurgte:

— Hvor sover de?

Mine Fæller trak paa Skuldrene.

— Hvem véd.

Jeg saá paa Kedlen og Skaarene. Af dem maatte de altsaa spise.

— Og hvor mange bor her?

De svarede:

— Her er syv Børn.

Jeg saá paa Slagbænken. Der stod en lang Kasse under den. D e r maatte de altsaa sove.

Paa Bordet laa Resterne af et Brød og paa Kanten en Psalmebog, der var gul og forreven.

Vinduet var lige derved med fire smaa, graa Ruder. De gav Lys.

Vi gik atter ud.

Der var ikke Vej og ikke Sti. Kun den nøgne Stén førte op til Huset.

II

Paa Indenskærsbaadene træffer man de Mænd — høje, skægløse, i lange og sorte, side Kapper, med magre Træk, hvor alle Sener sés. De holder ikke til hos de andre. Bag Ankertougene eller bag Stabelen af Gods paa det forreste Dæk rager de, ensomme, op, mens de holder Andagtsbogen ubevægelig i deres Hænder.

De søger ikke til Varmen som Bonderkvinderne, der gemmer sig tæt ved Maskinen og holder de rokkende Hoveder langt ned over Psalmebøgerne, saa man næppe sér Ansigterne, som er udtørrede af Slid og Bønner.

Ti de er vante til alskens Vejr, Høststorme og Tykning og Vintervejr, og de mærker det ikke mér. De sidder timevis med Øjnene i deres Bog, mens Bønderkarlene langs Rælingen, gumlende ustanseligt, trægt og sky, bøjer sig over deres Nister.

Saa skal de fraborde. De henter Traktaterne, der er gemte i en Taske af sort Voxdug, ligesom de, hvori Dommere eller Rettens Prokuratorer bærer Retfærdighedens Indlæg til Domhuset. De har ikke andet Gods end dette, mens de tause venter ved Falderebstrappen.

En Baad henter dem midt i den øde Fjord. Der er ikke Hus at sé, kun de nøgne Skær; og Regnen er begyndt at falde stridt.

Lægprædikanten gaar ned til de fire Mænd i Baaden. Der vexles intet Ord til Velkommen — her paa disse Kanter taler man kun lidet, om det ikke er til Bøn og den daglige Paakaldelse — og tyst skyder Baaden fra. De har saa langeligt stille Bevægelser, de Hellige.

Damperen sætter sig atter i Gang.

Baaden ror bort gennem Regnen. Lægprædikanten sidder der, ene paa sin Tofte, høj —, med Bønnebøgerne under sin Arm.

III

Det var en Søndag i September i en vestlandsk By.

Torvet laa i Solen som en Ørk. Der var ikke Levende at sé; hver Port var lukket, og i

Butikkerne var Gardinerne rullede ned som i Sørgehuse, der er tilhyllede. Der hørtes ingen Lyd undtagen Sangen fra Kirken; den kom tung og dump som fra en Krypt.

Saa var Gudstjenesten endt, og Kirkedøren sloges op. Menigheden spredtes.

Men Stilheden blev ikke brudt. Der blev ikke mælet et Ord, og de Gaaendes Trin gav ingen Lyd. Sørgeklædte var de som et Ligfølge.

De gled gennem Gaderne og kastede lange Skygger — selv Skygger, hvis Sjæl var udblæst af Angsten.

De listede sig stille ludende op ad de stille Trapper og sneg sig hjem, frygtsomt, til deres egne Hjem — Syndere for at synde.

Staden laa øde igen.

To Kvinder.

Vi kom kun langsomt frem, for det var Tykning.

Saa laa vi ganske stille, saa vovede Maskinen igen et Par nølende Tag, som om det mægtige Skib selv var ængsteligt som et Levende, mens Maskinistens klingre Klokke gik, og Lyden af et Taagehorn kom fra et Skib, vi ikke saá, som Brølet af et Dyr, der var i Angst og kaldte paa os.

Selv Masterne forsvinder i det Graa.

Men det ganske nære er sært tydeligt: Passagererne, der staar paa Dækket enkeltvis, stirrende som Støtter, og de smaa Skær, der, blanke af Væden, pludselig krummer Ryg langs Rælingen som Bestier, der lurer.

Kahytsklokken lød til Middag, men ingen rørte sig. Selv Kellnerne blev staaende i Kahytsdøren, ubevægelige og ængstelige.

Saa stansede vi igen.

Under Middagstiden blev det Regn. Den var strid og kold og gød sig over Klipper og Skær. Det sivede fra Kahyt og Presenninger. Vandet, hvori vi gik, var snævert, og Himlen var graa.

Vi holdt ved et Stoppested. En Landhandlergaard laa ved Foden af et bart Fjeld. Ellers var der ingen Huse at sé, kun Vandet og Skærene. Ved Gavlen af Huset var der rejst et Gærde. Det skærmede ti Skridt Muld, som maaske kaldtes Haven. Der stod bag Gærdet fire Buske, hvis Grene var tynde Ribber. De naaede saa højt som Gærdets Kant. Stormen kappede dem vel, hvis de vilde højere. De var Stedets Trævæxt.

To Kasser blev bragt i Land og Posten i en slunken Sæk, og Damperen skulde afsted igen. Saa saá en Passager en Luge, der var aabnet i Gavlen. Der sad to Kvinder indhyllede i Sjaler. Den ene graasprængt, med Hagen støttet mod Halvdøren, den anden rank og ivrig med en Kikkert for Øjet. De lignende hinanden, Træk efter Træk, som om den Ældres Ansigt kun, i Tidernes Løb, var blevet gemt og dækket under et langsomt dannet Lag af Støv.

Den unge havde hundrede rappe Bevægelser, og hun talte og lo. Den ældre rørte sig ikke, og hun svarede ikke, men hun stirrede blot ufravendt paa Skibet med et Par Øjne, der var blevet matte under Lampen lange Aftner.

Nu gled vi væk fra Bryggen.

Der var hundrede Ting, der interesserede den Unge. Moderen blev kun siddende dér stille og sammensunken i sit Sjal, mens vort Skib gled bort. Nu bøjede vi omkring Fjeldet op imod Sø og Regn.

Moder og Datter saá igen, lange Dage, kun de nøgne Skær og Vandet.

Skibet var igen draget forbi . . .

Vi stod tilhavs. Det blev Søgang og Storm.

Turister.

Jeg var allerede ved at gaa til Ro, da Værten i Hotellet — det var et lille Træhus, der laa lige ved Randen af Fjorden, med sex smaa Gæsterum, der lignede Cellerne i en Alpekro i Snélinjen — kom for kort og godt at sige mig, at jeg maatte rømme mit Lukaf: Et engelsk Herskab maatte have Værelset. Det er Landsens Skik, at man paa Turistruterne viger for Engelskmanden, der føder og nærer Egnen. Jeg fik altsaa et Kammer ved Trappen. Og mens min Kuffert blev flyttet, saá jeg Gangen fyldes af Mylord og Myladys Peltse og Badekar og mangehaande Plaider og deres Tjenerskab. Det blev langt ud paa Natten, mens de paa Trappen rumsterede med deres Kufferter.

Om Morgenen saá jeg Herskabet.

Jeg stod allerede paa den lille Dampbaad, der skulde føre os over Fjorden, da Mylady kom ud af Huset. Hun var middelhøj og slank med et Form-rént Ansigt af dem, som Racen skænker, udtryksløst i strenge Linjer og med et Par Øjne som Orléansernes, der er halvlukkede af hovmodig Søvnighed, som var de fra Fødselen længst trætte af at beskue alle disse Verdens ligegyldige Ting.

Mylord fulgte efter. Han var i Pelts, der ikke magtede at varme et Legeme, som kun syntes at bestaa af Knogler. Hans Ansigt var gammelt og gustent som et slidt Læder, og Øjnene, der var altfor glansfulde, laa ligesom de var løse i de dybe Huler. Han gik bag sin Hustru i en vis, som forudbestemt Afstand, et Rum fastsat ved en Overénskomst. Da de nærmede sig Skibet, tog han, halvt møjsomt, et Par hastige Skridt, som vilde han støtte hende paa Broen. Men hun saá det ikke.

Hun tog Plads ved Rælingen og lod en slank Tjener indpakke sig i en Plaid, mens Mylords syge og glinsende Øjne fulgte Domestikens Hænder; og hun blev siddende uden at bevæge sig og uden at sé, indhyllet i sin skaanselsløse Ligegyldighed.

Hun vendte Hovedet til Siden, og en Kammerjomfru bragte hendes Hund, som hun bar i en Kurv. Den blev lagt i hendes Skød paa Plaiden, og hun blev siddende som før.

Mylord havde rejst sig. Ubestemt, i store og vaklende Buer maalte han Dækket. Saa nærmede han sig Pladsen, hvor den stille Frue sad. Og hastigt lod han sine blaa Hænder med de tykke Aarer, som han havde taget ud af en Oldings altfor vide Handsker, glide frem og tilbage over det lille hvide Dyr i hendes Skød — til et Kærtegn.

Mylady havde sikkerlig ikke mærket det.

Men hun drejede dog langsomt sit Form-rene Hoved — hvad der vel var det samme som en Befaling — og Kammerjomfruen kom atter, lydløs og rank, og tog ærbødig Hunden bort . . . .

Men Mylord gik.

Der var i min Barndom en livsvarig Fange, som huggede Brænde i Fængselsinspektørens Gaard. Han havde det Blik og de Skuldre, som sammensunkne under et Hug, — naar han snegsig forbi sin Vogter.

Vi naaede gennem Fjorden. Kystens Fjelde var os mod Fartens Slutning nær, som kunde

vi gribe dem med Hænderne. Vandet var grønligt som Bjergenes Floder i Bøhmen eller Donaus, naar man nærmer sig Siebenbürgens Grænser.

Men Mylord og Mylady saá det ikke. De steg i Land og drog videre.

Gamle Dage.

Gaardsrummet indesluttes af to Fløje til Huset, der ligner et Slot, et gammelt hvidmalet Slot af Træ. Trappen er af Eg, og dens Trin er slidte af tre Slægtled.

Dørhamrens Flade er blank som Staalet.

Gangens Linnedskabe staar veltillaasede paa tunge Fødder. Messinglampetter viser op ad Trappen, hvis Gelænder er ormstukket.

Husets Herre modtager os i Salsdøren. Han er firsindstyve Aar gammel, men hans Hoved, der er mægtig stort og omgivet af Haaret, som af en hvid Manke, rører Karmen, da han retter sig efter sit Buk.

Vi kommer ind i Salen, der har Ruder til

Verdens tre Hjørner, og Husets tre Damer nejer til Hilsen som efter et gammelt Ceremoniel. Og vi tager under Komplimenter Plads i de umagelige, silkebetrukne Lænestole, mens vi vexler Talemaader om Egnen og Vejret, og Husets Damer sidder ubevægelige bag Husherren som Hustruerne hos Orientens Suveræn.

Paa Væggen hænger et Billede af Karl Johan.

Der bringes Vin, og vi drikker hinanden til. Den gamle Herre rejser sig, og ogsaa vi staar. Vi sér Havnen og «Husets» Brygger, som Pakhusene favner som et Par tunge Arme.

Og vi taler igen med høflige distinkte Stemmer, der giver hvert Ord sin Ret, og vi rejser os til Afsked, mens Husets Damer nejer igen foran de ligeryggede Sofaer, hvor Stadens Fruer sér til, naar der paa Chéfens Geburtsdag danses.

Herren bukker atter i sin Dør.

— — —

Da Kong Oskar drog til Trondhjem for at krones, kom han, saa siges der, til en Odelsbondes Gaard.

Bonden aabnede sin Stasstues Dør og bød Kongen ind.

Der stod et Egebord i Stuen og paa Bordet to Støbe af Sølv.

Bonden drak Kongen til og bød ham sætte sig.

— Ved dette Bord, sagde han og satte sig selv overfor ham, der skulde krones, sad aldrig andre end Norges Konger og mine Fædre.

— — —

Det er som sære Billeder, der dukker frem af og atter forsvinder bag fjerne Aarhundreder.

Emigranter.

De har ventet paa Skibet mange Timer. Det er paa Bryggen, og der er baade Mænd og Kvinder, unge og gamle og Børn, som Mødrene endnu maa bære paa deres Arme.

Det er koldt, og den sene Dag er graa.

Yderst ude paa Bryggen sidder en gammel Mand med et langt skiddenhvidt Haar; han har vel trællet i Bygden tresindstyve Aar fra sin Barndom. Ved Siden af ham en Morlille med Ansigtet furet som en haardtpløjet Mark og kroget af at slæbe Ved'et paa sin Ryg og Høet hjem fra de sparsomme Enge.

Der er unge Kvinder og tyveaarige Mænd, som vil ud at søge Lykken; der er Børn, som ikke véd, hvor man vil føre dem hen.

Der er mange Flokke, og dog er der ganske tyst; ti ingen taler, tause stirrer de kun ned paa Vandet.

De vogter deres Gods, som er alt, hvad de ejer. Ved deres Kæreste har de skilt sig, og Kasser og Kister og de Par Nister er alt, hvad de nu fører med.

De kom fra alle Bygder. Gaard og Bo solgte de og gik til Kirke siste Gang. Nu venter de kun paa Skibet, som skal føre dem bort. Til Slægtninge har de sagt Farvel og til Venner og til de Stén, de kendte i deres Barndom. Nu venter de kun — ved Bredden af det Nye.

Og hvis man vilde sige til dem: hvor urimeligt:

Efter gamle Lidelser at opsøge nye; efter kendte Sorger at drage mod ukendte; at trælle i fremmed Jord efter at have kæmpet med sin egen —

Da vilde alle disse Flokke ikke saa meget som løfte deres Hoved. Men Mænd og Kvinder vilde kun sidde d e r paa deres Kister, taust stirrende paa Havet som paa en sørgmodig, en uigenkaldelig Beslutning . . . .

Aftenen falder paa. Tyst mødes Landets Mørke med Havets, og alle Brygger bliver dunkle.

Men Flokkene venter endnu ubevægelige — halvt utydelige, som vilde Natten, den sidste Nat vidske dem ud til Skygger — dem, der vil forlade Fædrelandet.

Navnløs.

Han forblev en Navnløs.

Han slap Pennen, og han gav sig ikke Tid til at naa den Udødelighed, som Bogbinderen forskaffer os, naar han ridser vort Navn med sin Pren — til at vidske ud af nogle ligegyldige og fremmede Hænder.

Han tilhørte et Land, som fordrer Styrke. Det har altfor haard en Haand, mens det føder altfor store Drømme. Han knustes og gik bort.

Menneskene, der aldrig tilgiver det Usædvanlige, ikke en Gang den ulidelige Smerte, kaldte ham, der havde drømt om at give Verden saa mange rige Billeder af sin Sjæl, en Blasfemiker

af Døden, fordi han i en siste og frygtelig Ironi — Krampetrækningen af et Livs Haab — lod Hurtigmaleren forvrænge sit Ansigt, før han skulde gaa.

Menneskene dømte og kendte lidet. Ti hans Død var hans Livs eneste Synd.

Han var kun et Barn, for hvem de mindste Glæder var store, og hvem Fremtiden var et Eventyr, saa rigt.

Han troede paa alt, og han elskede alt, hvad der var Sjæles Begejstring værd. Han ejede Opofrelsens Trang, og hans Glæde, hans, den meget Fattiges, var kun at give.

Han havde en lille Stue, hvor en Sørgeklædt hægede om ham og elskede ham som en Moder.

Det var langt borte fra Byen, og foran det lille Træhus gik i Gaarden det trippende Fjærkræ som paa Landet.

Det var hans Hjem, og der levede han, mens hans Liv var «Bogen» — kun den. Den skulde spænde om hele Norges Land, som hans Barnekærlighed spændte om Fædrelandet. Den vilde skildre Sønners Lod paa dets Jord af Stén.

Men saa slap han «Bogen» . . . .

Og han, som aldrig havde levet, levede en Dag, og hans første Ungdoms-Nats Synd var den: at dø.

Da gennemborede han det Hjerte, som han ingen havde fundet at give.

Brand.

En ung Pige fortalte mig om Kristianssands forrige Brand:

Vi var bragt i Seng, vi Børn, oppe i Gavlkammeret, heroppe i Gavlkammeret, men vi sov ikke . . . Emma krøb kun frem og tilbage, frem og tilbage i Sengen — hen til Antonie Pige:

— Tonie, Tonie . . . Hun stødte til hendes Hoved . . .

Men Tonie blev siddende, ned paa Hug, paa Gulvet, med Hovedet ind mod Sengen — ubevægelig.

— Tonie, Tonie . . .

Emma blev ved og ruskede i hende, som vilde hun vække hende . . .

Men jeg laa, stiv, med Ansigtet op i Vejret og blev ved at sige de ti Bud, ganske sagte, og stirrede paa Gardinerne — — de var røde, som var de dyppede i Blod . . .

Det var vel Ilden.

Nede trampede de forbi, og løb — løb — som de løb fra os:

— Tonie, Tonie; Emma ruskede i hende . . .

Men saa blev hun pludselig stille, siddende midt i Sengen, med Hænderne ud for sig . . . Der lød et Sus som af et stort Vand . . . og et Skrig som nogen, der druknede, mens jeg blev ved, ved at bede, bede — Budene.

Saa sprang Søster ud af Sengen med et Hvin — ikke et menneskeligt — og løb over Gulvet:

— Mo'er, Mo'er . . .

Og Mo'er rev Døren op og kom ind og saá os ikke og rev Gardinerne fra, og vi sprang alle op og græd, og Tonie borede sit Hoved ind i Sengen og tudede som et Dyr . . .

Mo'er stod og løftede Armene midt i Ildens Skær . . . Derude klemtede Klokkerne . . .

Saa skreg min Mo'er:

— Gud, aa, Gud . . . nu brænder Guds Hus . . .

Der var ingen, der rørte sig mér. Mo'er stod

saa stille og stirrede kun — ud i Ilden. Det saá ud, som havde hun Blod i sit Ansigt.

Men Tonie begyndte at synge en Psalme.

. . . Da brændte Kirken.

. . . Men saa begyndte ogsaa Mo'er at synge . . . Og de sang begge to, ubevægelige, uden at vide, hvad de sang — lange Vers, Vers paa Vers, som vilde det aldrig tage Ende.

Og Tonie tog Psalmebogen, og hun slog den op og holdt den i to stive Hænder og blev ved at synge — som en Afsindig eller som en Idiot — ud mod Ilden.

Pludselig sang ogsaa jeg, hulkende, som maatte jeg synge — ud i Ilden.

Jeg synes, det var mange Timer, at vi sang . . .

— — —

Det var ét Indtryk af Branden.

Jeg hørte om mange . . . Det maatte været Timer, hvor Herrens Dag var over dem.

Og nu er der kommet en ny Hjemsøgelse.

Prøve.

Der var Optagelsesprøve paa den literære Variété. Klokken var elve, og der var paa Scenen en Temperatur af sandsynligen 2° Réaumur. Direktøren gav Ordre til, at Prøven kunde begynde.

To unge Frøkener lagde for og sang Folkeviser, som om de nynnede pertentligt ved det hjemlige Klavér.

Derpaa indtraadte en Dame, der var meget lille og som, hyllet i en Peltskaabe, virkede tøndeformet. Om et uhyre Hoved bar hun et Kniplingssjal. Hun medbragte en Akkompagnitrice, da denne Dame bedre kendte hendes Tempo. Efter hende fulgte en Herre med Skindkrave.

Da Damen afførte sig Kniplingssjalet, saá man

en hvid Pudderparyk, overdrysset med Diamantstøv. Under den viste sig et fyrretyveaarigt Matroneansigt, der var meget fedt og med Ørnenæse. Det var blaahvidt af Pudder og Kulde og mærket med Skønhedspletter, hvoraf én var anbragt mellem Næsefløjen og Overlæben.

Herren med Skindkraven aftog sin Frues Kaabe, og man saá den afhyllede Person i laxefarvet Liv og et Skørt, der naaede Knæerne. Strømperne var sorte og stak i hvide Sko.

Hun bar Handsker, broderede med Glasperler.

Hun skød Skuldrene op, saa man saá særdeles meget af det Bryst, hendes Børn havde diet, og ønskede, mens hun rettede sig stramt som en Veteran til Revue, rigtignok helst at synge Svea-Sangen. Den var Direktøren ukendt, men hun kunde synge den.

Akkompagnitricen begyndte paa Akkompagnementet, hvor hun under mange Roulader uafladelig akcentuerede Melodien med en enkelt, distinkt Finger.

Da man naaede til Svea-Sangens Omkvæd, dansede den Syngende en Reel.

Efter Verset beklagede hun Kulden, pegede paa sin Hals og sagde:

— Man förlorar Rösten, Mosjö.

Hun havde sikkerlig aldrig haft nogen.

Hun fortsatte. Ved hvert Vers arbejdede hun fremdeles med sine Bén, og naar hun taug, pegede hun paa sin Hals.

Herren i Skindkraven tog ikke sine angstfulde Øjne fra Direktøren.

Han holdt Kaaben over sin Arm, og mens den gamle Kone vedblev at synge, sagde han Gang paa Gang til Regissøren med en Stemme, der skælvede af Skræk:

— Jo, min Herre, vi har fire Børn.

«Mamma».

Vi var roede ud paa Fjorden. Magdalon og Georg roede. I Baaden var der Generalkonsulens Datter. Hun er mager, lang og hvid, med et eftertænksomt og næsten fortænkt Ansigt, med brede og altfor langt fremstaaende Kindbén. Hun sad ved Roret.

Og Molly. Hun kan aldrig holde Styr paa sit Haar og har taget store Præliminærexamen i en «blandet Skole». Hun danser hver Aften i «Thingstuen» — med sine Veninder, hvis vore Herrer er paa Jagt. Sin Moder kalder hun for «Gamlemo'er», og Papa kalder hun «Gamlingen». Hun er skær som en Æbleblomst, og om fem, sex Aar vil hun være meget for fyldig.

Hun sad og sprøjtede Vand op paa Magdalon med hule Hænder.

De begyndte at synge allesammen. Konsulens Datter synger Alt.

De gyngede Baaden i Takt fra den ene Side til den anden. Molly lo, og Aarerne fløj op og ned.

Inden nogen vidste af det, var vi pludselig kommet ind i en Hvirvel. De var blevet ved at gynge den lille Baad, til den pludselig drejede rundt, rundt, rundt — i vildeste Fart, som var vi Dødsens.

Herrerne roede af al Livets Kraft, Baaden krængede og knagede.

Da havde Molly klamret sig til Toften og hvid, i Vanvids-Skræk, skreg hun:

— Mamma, Mamma, Mamma . . .

Men Konsulens Datter sad ved Roret, med en lang og smal Haand fast om Rorpinden og lo.

Det var første Gang, jeg havde hørt hende lé.

Et Hjem.

Hvor jeg dog holder af min gamle Stue — med dens hvidmalede Bjælker og Døren, der er lav, saa en rank Karl løber sit Hoved mod Karmen, og dens graabrogede Tæppe, vævet af Garnet fra optrævlede Klude, og med de damaskbetrukne Mahognistole, hvis rundbuede Rygge hver Lørdag bliver afpudsede med en oljet Klud.

Her staar et Hjems Historie skrevet: hvordan det beskedent blev grundet, hvordan det kærligt er hæget, hvordan det langsomt blev fæstnet — saa lidt efter lidt.

Der paa Væggen hænger den gamle Toldbetjents Portræt fra, da han blev gift, og han var

ung og endnu «ved Musiken», og der — paa den anden Side af Kirken, hvor de blev viet — hans Kone halvt udvidsket og forlegen og stiv, som hun sidder første Gang for Fotografens Apparat . . .

Rundtom staar Møblerne, forskellige næsten allesammen, for de er samlede lidt efter lidt. Hestehaarssofaen og de tre Stole med Egeryggene har været de første. Dem har de haft, da de satte Bo, og alt det andet, det er ligesom deres Yngel. Fletstolen dér har fulgt Sybordet, og Mahognistolene, de hører til Sofabordet, og de to Lænestole med Plyds, — de havde hvidt Overtræk, da jeg lejede — som staar hver paa sin Side af Bordet med deres udbredte Arme, ligesom de endnu var forbausede over at være her eller strittede imod, de er fra Sølvbrylluppet tilligemed Hængelampen, hvis Prismer er lige ved at røre ved Bordpladen . . .

Henne ved Kakkelovnen hænger den lille røde Kakkelovnsklud med sin sorte broderede Hund. Det er den første Gave til sine Forældre, som Frøkenen syede, efter Navnekluden. Og alt Snitværket paa Væggene, det tynde Nøglebræt og de smaa snollede Hylder med Svinefamilien af Porcellæn — er fra den Tid, de to Kandidater

gik paa Snitteskole og skar efter Clausson Kaas' Mønstre . . .

Og mellem den Gang og nu kom — og fortæller nu, hvert paa sin Plads, sin Historie — alle Tæpperne til og Lysedugene med fransk Broderi og Vaserne, hvorpaa der staar «Minde fra Modum», og de to Pletstager, som er gemte bag Flor, og Billederne: Frøkenen i Maskebals Dragt og Studenterne i Rushue og det store Billede fra ifjor, da Kongen var i Byen, og de hver Dag var fjorten Mennesker tilbords . . .

Om det saa er Blomsterne, saa kan man følge dem op gennem Aarene.

Der er de to gamle Myrter, hvis Grene er ribbede og fortørrede, og hvis Blade er blevet ganske smaa; og der Fuchsierne, som blev plantede her som Kviste, og der to Kamelier, som aldrig blomstrer mér og er Gaver fra en Konfirmation.

Men den eneste Palme er fra Sølvbryllupet . . .

Hvor er der ikke hæget om det, og hvor er der ikke holdt sammen paa det; og ingenting har faaet Lov til at gaa itu, og hver Ting er erhvervet, og næsten hver den Stump betyder et Arbejde og et Stykke af en tilbagelagt Vej . . .

Naar jeg sidder ene her, synes jeg næsten, jeg er trængt herind med Vold, og at jeg, den Fremmede, krænker dette Hjem.

Det var, da vi lejede, vi to fremmede Mennesker. Hun, min Værtinde, sad der forlegen og bevæget — det var jo første Gang, hun skulde «leje bort»; hendes Mand var saa nylig død, og nu skulde hun have ukendte Folk i sit Hus, Folk paa Betaling, hun, den meget gæstfri — og Fingrene blev ved at løbe over Bordtæppet, og sé paa os turde hun ikke.

Saa sagde hun:

— Men det var maaske tilladt, om jeg tog Bordtæppet her . . . Det er jo ikke fordi, at man tror noget . . . men . . . Bordtæppet . . . og saadan en og anden Ting . . .

— For der er jo det, som man . . . holder saa meget af . . . fra Tiden . . .

Hun var bange for sit Tæppe. Det havde hun faaet nu den allersiste Jul.

Men da vi kom, laa det der dog — under Lampen.

— For naar man skal leje ud, sagde hun og stod og glattede paa det igen. Det var ligesom hun sagde det Farvel.

— — —

Ja, herinde gemmes et Hjem og et Liv. Gemtes.

Ti Huset staar ikke mér.

Flammerne tog det, ogsaa det, en Sommerdag — blandt femhundrede Hjem. Tog Enkens Hus og skaanede heller ikke det.

Magtesløse.

En Ven fortæller mig, hvordan hans By brændte:

— De spørger mig, hvordan Ilden kom? Den var der. Der stod en Røgsøjle op af Siquelands Gaard — stor og sort som en Støtte.

Og der var Ild i det første Kvartal. Da søgte vi at slukke. Men der var ikke Mandskab, og der var ikke Vand: Ilden tog fat i det næste Kvartal. Da søgte vi kun at redde Indbo og Klæder.

Der var ikke store Luer og ikke høje Flammer. Ilden gik blot saa sindigt fra Hus og til Hus . . .

Men den kunde ikke stanses.

Jeg lukkede min Forretning og gik. Vi lukkede vore Huse og gik. Ilden kom listende bag os. Saadan blev Gaderne øde.

Vi hængte Sejl om Kirken. Den vilde vi frelse. Vi kastede Vand paa Sejlet saalænge det gik an. Men saa tændtes Spiret, og Klokkerne gav sig til at ringe. De klemtede, ligesom de kunde have været i en stor Angst. Og saa faldt de.

Da var der jo mange, der græd — i det Øjeblik; vel ogsaa af dem, der aldrig satte en Fod i Kirken, for det er dog nu saa sært med Guds Hus.

Der var ingen, som værgede noget, og der var ikke skilte Gader mér. Vi stod kun rundt i Kreds om et Baal.

Brandmændene gik derinde endnu. De holdt Vagt ved Samlagene. For der var dem, som forsøgte at bryde deres Døre op nu, og de gik bort med de røvede Flasker, og de lagde sig rundt paa Skrænterne under Eder, mens de drak Ildens Skaal og berusede sig, til de faldt hen.

Men vi andre stod tilsist samlede paa Stranden. Der stod vi og saá vor By brænde.

Men det var værre, da Dagen kom. For der er noget smukt ved Ild . . . Men ved Daggry var der kun Tomter . . . Og netop den Dag var det solklart Vejr . . .

Byen blev jo rejst igen . . .

Men det første, de byggede, var to Bedehuse. For her huserer svært med Sekter siden den Tid.

— — —

Min Ven tier, og lang Tid taler han ikke. Han tænker vel endnu paa «den sindige Ild».

Oldingen.

Han er halvfemsindstyve Aar, men rager et Hoved op over al sin forsamlede Slægt. Halvtresindstyve Aar sad han her i Embede og styrede Staden som en Næskonge og Hans Majestæts Vasal. Og taler han med sin monotone og dybe Stemme, der kommer ligesom langt, langt borte fra, er det, som bragtes der Bud om Tidernes Morgen, og Mænd er nærværende, som vort Minde neppe skimter, og Begivenheder er nylig skeede, som snart et Hundredaar begravede.

Og man sidder forvirret overfor en Levende, hvis Erindring næsten omspænder et Sekel.

— Da jeg nedlagde mit Stortingsmandat, siger den Gamle med sin sælsomme Røst, som kom Ordene gennem et Talerør: det var i otte og fyrre . .

Da trak han sig tilbage fra det politiske Liv —

— Jeg fik jo Mandat i fire og tredive; da var Falsen Præsident.

Og han taler om Tredivernes Lovforslag og den literære Bevægelse og om Tiderne før Wergeland. Og idet han bøjer sig hen mod sin danske Gæst, siger han:

— Ja, ja, sist jeg var i København, spilte jeg Kort med Hans Christian Ørsted.

Og han, der ikke regner saa nøje med et Tiaar, siden hans Tanker tumler med et Aarhundrede, spørger:

— Var De maaske i Sorø, da Ingemann fik Guldhornet?

Han nikker hen for sig:

— Jeg var der, siger han: det var rigtig en smuk Højtidelighed.

Han bliver ved at tale om Øehlenschläger og Tegnér og Digterkroningen i Lund og Welhaven, sin Ven, mens vi nikker til Svar, vi, der kun har sét deres Grave. Og mens han afsøger Hundredaaret, siger han:

— Da sagde netop Majestæten . . .

Majestæten er Karl Johan, som var hans Ynder og gode Herre . . .

— Ja, da, sagde Majestæten . . .

De gamle Kongeord dukker frem, vægtige, som af selve Historien.

. . . Tilsist bliver den gamle Herre taus. Men endelig siger han, bestandig med den samme Stemme:

— Men nu ta'er jeg Afsked. Jeg er ellers rask . . . Men det er den Jury, som de nu har fundet paa . . .

Og han bøjer sig frem, helt ind mod vort Ansigt:

— Den bliver mig lidt for meget, skal jeg sige Dem . . . Men ellers er jeg rask.

Han slaar med sine Hænder ned mod sine Bén og siger med sin dybe Røst, mens han smiler:

— Der har været godt Tømmer i den Familie, min Herre . . . Men nu, nu maa de andre. Og ligesom han hemmelig glædede sig, han, der kender Livet fra halvfemsindstyve Aar og nu vel snart skal forlade det, siger han:

— Lad dem det — — ja, lad dem det.

Og han tier helt.

«Landet».

Ingen kendte vort «Land», ti Klippen, vi kaldte Verdens Ende, dækker det som en Mur af en eneste Stén.

Faá førte vi derind i «Landet i Landet», hvor ingen Høstfolk har mejet Dalstrøgets vajende Græs, og ingen Skytte laa paa Lur efter Maagerne, der søger mod Havet, og ingen hvid Baad lagde til under Elmetrærne, som luder frem over Vandet, og ingen Fod har betraadt «Sorgens Klippe», der rejser sig i Dalen, mørk og ene som en Sténmand med et bekymret-bøjet Hoved.

Faá véd om Søerne, stille som de finske Sommervande, Engenes Øjne; faá véd om Stranden, hvor Havet, som ved Danmarks Kyst, gaar

frem over Sand i de duvende Dønninger; faá véd om Fjordene, som Øjet uendelig følger; faá kender Fjeldvandet, der ved Aftenstid, naar Solen synker, hviler purpurfarvet med sine Sider af Granit som en Vinkumme, fyldt af en gylden Drue.

To Høskur staar ene midt i Engsøens Vand. Ingen véd, hvem der rejste dem; længst døde de, som nyttede dem. Tyst forfaldende øger de det skønne Øde . . .

Det var vort Land, og som Opdagere færdedes vi deri. Her er hverken Vej eller Sti, men de vilde Brombær fanger vor Fod som grønne Masker . . .

Da gav vi Skønheden Navn.

Stranden der, som vider sig til en Bue, lig en nordjydsk Kyst, det var «Danastrand»; Klippen der, Slyngplanter dækker som et Hovedklæde, er «Nils Lyhnes Stén»; og der, hvor Engen er fuld af Tusindfryd og Hjertegræs og af de lyseblaa Klokker — der er «Almas Eng».

Og vi digtede med «Landet».

Hver vilde bygge sit Hus. Emmy vilde lægge sit paa Engen. Der var Ly fra Klippen og Udsigt til den flade Strand. Og hun plantede Træer og Alléer i lange Linjer og anlagde Plæner som i en engelsk Park. Den Vej skulde føre til

Badene. De laa saa trygt netop i den Vig, og Varmbad skulde der være med «Styrt». Men Johan vilde bygge paa Plateauet og hugge Trapper i Graniten, som han vilde pryde med Urner. Og Husets Tag skulde være fladt. For derfra saá man om Nætterne vidt over Fjordene. Mossa vilde have sin Villa ved Stranden, og hvide Baadebroer skulde skyde skinnende ud i Vandet, og Engen vilde hun «gruse» for at faa Plads til Lawn-Tennis. Men Frithjof, han vilde lægge sit Bo ved den stilleste Sø, gemt derinde, hvor en Gruppe Birke spejler sig i Vandet. Der er vist skønnest om Høsten, naar Bladene falder lydløst og visner, mens de glider paa Vandet.

Magdalon var lige glad, hvor hans Villa laa. Men i hans Billardsal skulde Pryden være Maagevinger. Christian gik det ligedan — kun man saá Havet fra en gammeltysk Spisestue: for det er hyggeligt, med Vin i sit Glas og Vildt paa sit Bord, da at sé de hvide Brændinger.

Men Albert vilde bygge Hotel, og han rev vore Villaer om.

Der skulde det ligge — her paa Engen, hvor der er Plads til Plantninger. Og hvidt skulde det være, Hvidt mod Klippens Sorte, hvide Søjler,

hvide Solsejl — Hvidt og Hvidt, og om det flade Tag et forsølvet Gelænder.

Og ved Stranden lagde han sin Konserthal. Kun Violiner, det var afskyeligt med Horn. Og der Kottager for dem, som vil være ene — spansk og maurisk, bygget i Hast af Træ. Og der foran Emmys Hus var der dejlig Plads til Lawn-Tennis. Og Baadebroer der for dem, som dyrker Rosport. Men mellem Klipperne Havn med Plads til de engelske Yachter.

Veje der og der. I Engen Promenaden for de Svage. Akazier kunde plantes der, for der er Læ. Stier i Fjeldet. Ti i Norge vil de klatre. Og i Fjeldvandet Baade, saa Engelskmanden kan mede.

Og to Croquetplæner, rammede ind af Trær — men Stranden som den er, saa man kan hvile i Sandet. Det vil Tyskerne . . . Og en lang Bro, hvid, saa den straaler, med Vimpler . . .

Tænk, naar Damperne gik til, lyse Aftner, med Ildøjnene langs deres Skrog . . . Og Violinerne sang dæmpet til Havets Dønninger . . . Og Dage i Sol med Lawn-Tennis paa Engen, og dovne Franskmænd, som paa det flade Tag stirrer lade efter Røgen af deres Cigaret.

Og Fester med Baal paa alle Klipper og store

Blaalys, lutter Blaat — mod det hvide Hus og over alle de Vedbend kun Blaat . . .

Men ude fra Havet fem, sex Hardanger-Violiner — rigtige Bønder, som spillede de gamle Viser . . .

— Og vi, raabte Magdalon, ved en iskølet Vin — her mellem Søjlerne . . .

— — —

Saadan digtede vi.

Men «Landet» laa stille. I Middagsstunden lignede de disede Søer forundrede Øjne.

DAGBOG

Kristiania. — Bergen. — Trondhjem.

KRISTIANIA

13. 11.

Hvor Nordmændene dog elsker Snéen. De aander op, naar den falder tæt og hvid. De frydes ved Snéen som vi paa Landet derhjemme ved Vaaren.

Som vi glædede os derhjemme ved hvert Tegn til, at «nu» blev det Foraar.

Naar vi første Gang kunde spise uden Lys. Det var en Fest. Naar Stæren var kommen i Lars Avlskarls Kasse, det var Fest. Og naar Storken var kommen — hvilken Glæde.

Hanne Stuepige satte ind i Spisestuen, ganske forpustet af Nyheden. Alle Døre lod hun staa, skønt vi sad ved Bordet:

— Storken er kommen, Frøken! raabte hun.

— Hvor?

— Paa Kirken.

«Frøkenen» var oppe fra Bordet og alle vi andre med. Op gennem Gangen gik det. Det galdt, hvem der saá den først. Den, som saá den først, han kom ud at rejse. Alle Døre kom op. Havestuedøren var rusten — nu gik den endelig:

— Ja, ja — der sad Storken og hvilede sig midt i Reden.

De svingede med deres Tørklæder, Husjomfruen viftede med sit Sjal. De vilde kyse den, og de sang til den:

Stork, Stork, Langebén
med de røde Hoser.
Stork, Stork, Langebén,
Gaa i Fa'ers Moser.

Saa løftede Storken sig, og langsomt sejlede den bort paa Rekognoscering over de store Marker.

Vi stod ved Gærdet under Hylden og fulgte dens Flugt.

Børnene ved Gadekæret saá den, og de sang, mens de dansede i Kreds:

Stork, Stork, Langebén
med de røde Hoser,
Stork, Stork, Langebén,
Gaa i Fa'ers Moser.

Bolette fra Skolen kom barhovedet løbende henad Vejen:

— Storken, Doktor, raabte hun til Landsbydoktoren, som jumpede forbi i sin Stol.

— Har sét den, svarede han koldsindig tilbage og fór videre i Trav.

Bolette løftede Skørterne højt og kom ind over Præstens Gærde.

— Bolette, dine Bén, raabte Frøkenen.

— Der er ja'gu' ingen, som sér dem, svarede Bolette. Hun var svedig af Farten og tørrede sig.

Ved Kæret blev Børnene ved med at synge. Det lød saa skært og ungt ud over Markerne.

— De vifter paa Møllen, raabte Bolette. Møllerens var ude paa Havetrappen og svingede deres Tørklæder.

— Vift, vift, raabte Frøkenen. Og de viftede tilbage, med løftede Hænder, paa Præstens Gærde, mens alle Børn sang:

Stork, Stork, Langebén
med de røde Hoser.

Saa gik der en pludselig Tagfat gennem alle Præstegaardshavens Gange . . . . .

Men rundtom foran deres Døre sad de gamle Husmænd stille og tog mange Varsler af som Langebén fløj.

— — —

Vi hilste Vaaren. Her hilser de den første stærke Sné.

Jeg stod imorges ved mit Vindu, som vender ud mod Gaarden. Den var blevet fuld af Alen-høj Sné paa en eneste Nat.

De tre unge Piger, som bor i Stuen, stormede paa én Gang ud, barhovedede, léende, som de gik og stod. De dængede sig til med Sné, de slog den ind i hinandens friske Ansigter, de tog den op i Skovle og smed den paa hinanden . . .

— Stine, Stine, skreg de.

Stine var den Blonde. Hun havde Favnen fuld af Sné og kastede paa de andre.

Hunden blev ellevild; den fór gennem Snéen med løftet Hale.

— Sé Hunden, sé Hunden, raabte de og lo.

De unge Piger sad matte, med hængende Arme, hver paa sin Trillebør.

Katten laa sejerstolt midt paa Slagmarken. Den havde dannet sig en Grube i Snéen, hvor den laa med krummet Ryg og knurrede.

De unge Piger lo og rystede deres Haar, som straalede, hvidt af Sné . . . . .

Den første Vinterdag er kommen til Kristiania: med klingrende Slæder ned ad «Karl Johan», med dunhvide Træer, med straalende Hatte over alle

Kupler, med larmende Børn ned ad Slotsbakkens Sider.

For Munterhed, for Støj der er om Slottet.

De glider i Slæder, de rutscher ned ad Snéen, de falder, de vælter, de styrer galt med Stokken. Gamle Herrer, som gaar sindigt hjemad, stanser og sér derpaa og smiler. Unge Damer maa ud paa Glidebanen — en Gang.

Skiløberne vandrer afsted midt ad Vejen, langsomt og selvbevidste og fuldt udrustede, med Skien paa deres Skulder uden at sé sig om:

De skal tilfjelds nu, de.

Alle Fjelde er hvide. Granerne har taget deres lange Kaaber paa og staar saa stille, Birken straaler som en spæd Koral . . . . . .

Men Himlen er høj og blaa, som var man i Syden.

*
* *

17. II.

Der er i dette Land ikke ti Mennesker, som skriver det samme Sprog.

Vilhelm Krag, som er dette Lands sarteste Digter, skriver dansk, og det er intet Træf: han behøvede dets længe oparbejdede og fintmærkende Klangrigdom, dets smidige Blidhed for at fange saa

vege Stemninger ind i Vers. Men Thomas Krag, hans Broder, som er opdraget i det samme Hjem og er saa godt som af samme Alder, skriver fra første Dag det Kristianssandske, han hørte tale, og plumper ud i Sandheden, som var den ham dikteret.

Hver Forfatter tager uden lang Betænkning det Sprog, som han behøver.

Eller snarere er det, som det norske Sprog, hvis Kilder længe var tilstoppede, nu brød frem med hundrede Væld paa hundrede Kanter af Landet, hver én førende med sig sine Slagger og sit Guld . . .

Saa holder hver sig — naar de først har faaet Mod dertil — til Kilden i sin Hjemstavn . . .

Ordene fra hans Barndom, Sætningerne, som har Klang i sig af hans første Ungdom, bliver de, hvori han fletter Tanken . . . .

Og han har Ret . . .

Men alt imens løber allehaande Sprogrensere og Sprogvogtere rundt og sætter Gærder og bygger Dæmninger mod «den Syndflod, som bortskyller det gode Sprog».

Alle disse tilstyrtende Redningsmænd kunde spare deres Møje. Den er omsonst og tilmed meget overflødig. Ti det er ikke «det gode Sprog», som dør under det kaotiske Vaarbrud. Det er kun Sproget, som fødes — eller genfødes.

Her er jo alt under Bygning.

Da jeg idag skulde besøge en Ven, kendte ingen, hvem jeg spurgte paa min Vej, Navnet paa Gaden, hvor han boede. Og da jeg endelig fandt Gaden, løb jeg midt i den bus paa et Fjeld. Det syntes som ganske uventet at have lagt sig i Vejen for Bygmesteren.

I en anden Gade fandt jeg nylig tre Huse, der ragede op mellem en Række Tomter. Husene var hverken fra iaar eller fra ifjor, og alligevel laa alle Tomterne, som omgav dem, ubebyggede hen. Man havde glemt at bygge videre, eller maaske havde man i Skyndingen utaalmodig taget fat paa en anden Kant.

Byens og Landets Væsen ligger i dette. Samfundet og Sproget er under Opbygning. Og nu først fuldbyrdes — mens der bygges — aandelig talt Kielertraktaten af 1814.

*
* *

19. 11

Her er alt ungt og det meste uprøvet.

Det fornemmes overalt, men maaske stærkest i Selskabeligheden. Her er endnu intet Selskab,

der dikterer visse Love, og der findes endnu ingen opfindsomme Ørkesløse, som har lagt Hovedet i Blød for at skabe egne Former for norsk Selskabsliv.

Til Gengæld kan man gennemløbe alle fremmede Former for Sammenkomster, fordi hver Kreds i dette Samfund, der ikke er smeltet sammen til nogen Helhed, har medbragt og bibeholdt sin.

Jeg var igaar til *five-o'clock*-The hos en Familie, hvor Husfruen, da hun var atten Aar, kom hertil fra England. Vi kom, fra det vi traadte ind ad Døren, ind i et Stykke selskabeligt Angelsachsen, hvor alt var engelsk ligetil Tyendets Dragt og Væsen. Husets Datter, der var skær og en Smule glasagtig af Teint, ganske som Miss'erne paa Stewens Malerier, skænkede The bag Maskinen foran en Kamin, hvori der brændte vældige Blokke af Egetømmer, som paa et skotsk Herresæde.

Illusionen var fuldstændig.

Men — revet bort fra sin Sfære — syntes dette Miniaturbillede af England en bitte Smule stiliseret. Og enkelte af Gæsterne talte lidt for højt for Interiøret, i hvilket de saa pludselig var satte. Deres noget for klingre Stemmer brød Stemningen, i hvilken vi skulde hensættes.

Paa Parkvejen eller i Inkognitogaden kan man dumpe ind til Soiréer efter et nøje fulgt fransk Mønster. Der fattes saadanne Selskaber hverken Rigdom eller den Smag, som tøjler Rigdommen. Men der savnes Originalitet, og der paatrænger sig den Fremmede en uvilkaarlig Følelse af, at Selskabelighed øves som en Pligt.

Nordmændenes Ejendommeligheder skrumper ind, naar de kommer i sort Kjole, og Damerne lader deres Friskhed blive i Entréen tilligemed deres Peltskaaber. De genfinder den først, naar de skal hjem og atter er i fri Luft.

Det bedste ved mér end ét af disse Selskaber er Vandringen hjemad i Flok gennem Slotsparken. I Friluft faar Nordmænd deres Charme tilbage.

Der var forleden Subskriptionsbal. Det er en Art af sociale *fêtes champêtres*, som er importeret til alle mindre Hovedstæder fra de virkelig store Byer.

København saá en Tid, hvor de var Sæsonernes Begivenheder. Da Byen anlagde Storstadsmine, følte den Trang til disse Fester, hvor man var tusinde sammen. Man arrangerede, ret stilfuldt, en Forvirring og Mabille-Støj, hvorunder man behagede sig i at soupere ved Siden af et Bord,

prydet med de skidne Tallerkener og halvtømte Glas fra et fremmed Maaltid, som lige var hævet.

De blandede *Fêter* var i København et Slags Præsentation af den Storstad, vi ønskede, og vor bestandige Repræsentationsfølelse lod os alle fornemme Pligten til aktivt at deltage i Skuespillet.

Kristianienseren føler ikke nogen saadan Pligt. Der bliver derfor paa hans Subskriptionsbal tidt for mange Tilskuere paa de to Rader Bænke langsmed Væggene og altfor faa *acteurs* til at fylde Salen.

Er det mon overhovedet en vis Følelse af Usikkerhed, som i det selskabelige Liv lader den norske Dame saa mærkeligt baandlægge — Aktricen i det kvindelige Naturel?

En Del af det selskabelige Livs Fattigdom, dets Mangel paa Farveskiftninger og Ynde, beror i hvert Fald paa denne Tilbageholdenhed. Først naar Kvinderne bliver Aktricer, faar Samværet Farve. «Karl Johan» er Kristianias eneste virkelige Selskabssal.

Damerne véd det. Derfor kan alle Dameskræddersker sy Kaaber, mens Selskabsdragterne slaar Folder i Ryggen.

— — —

Ved Subskriptionsballet forleden blev der kun drukket Øl.

Det var let at tænke sig dette Indfald udført f. Eks. i Wien. Men Wienerinderne vilde i saa Fald tømme deres Seidler med et vist Koketteri og som en Spøg — kortsagt med Bevidsthed.

Kristianias Damer drak deres Øl i fuld Alvorlighed — dekolleterede og med ægte Perler om Halsen.

*
* *

20. 11.

Her findes i denne nye By fem, sex gamle Hjem, der dufter af Aarhundredets Begyndelse. Snart et helt Sekel er gaaet hen over dem, uden at berøre dem.

En af mine bedste Venner er Sønnesøn af et saadant Hus.

Man ringer foran Døren i en Klokkestreng af flettede Snore, og der lyder en Jernklokke langt bortefra som fra Dybden af Huset. Entréen er stor og sandstrøet med Gangtæpper over Gulvet.

I «Salen», i hvilken vi vises ind, er der Halvkulde som i de store Stasstuer, der tilgavns kun opvarmes om Søndagen. Møblerne staar ind til

Væggene, tunge og alvorlige, som vogtede de det tomme og højtidelige Gulv. De har over sig det besynderlige Præg, der hviler over gamle Familiemøbler, Præget af aldrig at være flyttede og hundrede Aar at have staaet paa samme Plads.

En Lysekrone, hvis Prismer er knyttede i Guirlander — en Lysekrone fra Juliane Maries Tid — hænger ned fra Loftet i Rummets Midte. Og man har en Fornemmelse af, at den store og ensomme Krone, hvori der ikke er Lys, kun tændes ved de søre Højtideligheder, naar der døbes eller konfirmeres eller tages tilægte.

Hele Huset ligner denne Stue. Det er fuldt af gamle Chatoller, der bærer Ure, hvis Skive hviler mellem forgyldte Piller, og tunge Borde, hvis Mahogniplader er uden Tæpper, og hist og her i Krogene Konkylier og hvide Koraller, alle de søre Ting, som blev bragt hjem af Ostindiefarerne og af dem, som fór paa Kina.

Og naar nogen — selv af Slægten — sætter sig i de rankryggede Stole eller ved de uhyre og øde Borde, har man den ubestemmelige Fornemmelse af, at de er her paa Besøg og snart vil bryde op igen.

Maréchal Niel og Bonaparte hænger over Tobaksbordet.

Selskabeligheden i dette Hus er patriarkalsk og ceremoniel som Fortiden, det tilhører.

Man har bibeholdt Gæstebudstiden fra Midten af Aarhundredet, og man gaar tilbords efter Rangen.

De gammeldags Retter, hvor Grøntsagerne er ordnede i sindrige Figurer, hvori vore Bedsteforældres Kogekoner viste deres Mesterskab, bæres om af gravitetiske Piger med store hvide Kapper, mens Gæsterne nyder Vinene af smaa og svære Glas paa høje og tunge Fødder, og Værten drikker Gæsterne til, hver enkelt med en Tiltale, der priser ham, og tilsist sine Sønner, som er ham en Bistand i Huset.

Der breder sig over Bordet en jævn og rolig Munterhed, en festlig Hygge uden Støj, mens de mangehaande Syltetøjer, som Dagen har kaldt frem fra de mægtige Vægskabe, der rummer ti Aargange med Tal og Nummer, gaar fra Haand til Haand i Assietter, og der drikkes for Husfruen, som er hvid og lille og minder om Billeder af Fru Gyllembourg.

Der spises langsomt som af Folk, der har Hviledag, og der gaar lang Tid hen, inden man rejser sig og takker Husfolket, der i Døren trykker Gæsternes Hænder, mens de staar ved Siden af hinanden.

. . . I en lille Stue bag de andre, hvor en Damaskessofa staar bag det udslaaede Slagbord, sidder Herrerne ved deres Glas. De fortæller gamle Historier om Kristianias Barndom.

Røgen er tæt og skjuler allerede halvt deres Ansigter . . .

Og man tænker uvilkaarligt paa et gammelt og halvt udslettet Billede, hvis Linjer snart vil være forsvundne helt . . . Og man venter, Mændene skulde istemme en Sang af Rahbek.

*
* *

22. 11.

Kristiania har intet Publikum.

Visse af dets Kunstnere har saa mange Venner, at de fylder som et Publikum. Visse Forlystelsesanstalter udsteder saa mange Adgangskort, at det kan sé ud, som havde d e et Publikum.

Men Byen har intet.

Den raader ikke over de femtusinde, som er opdragne under faste Traditioner og en énsartet kunstnerisk Dannelse. Skylden er ikke Kunstnernes, men Byforholdenes. Kristianias Tilskuere er komne sammen fra altfor mange Egne, og de medbringer

altfor forskellige Forudsætninger. De er endnu fremmede i hverandres Selskab, og blandt Fremmede hører der Mod ikke til at have, men til at udtale en Mening.

De er ogsaa for unge i Samlivet med hinanden til endnu at have lært af hverandre.

Men Publikum bliver netop fremfor alt fast og stærkt ved den indbyrdes Opdragelse. Den enes Forstaaelse meddeler sig langsomt og umærkeligt til den anden. Den enes Dom styrker og højner den andens, mens Publikum — ogsaa gennem Vanen — lidt efter lidt bliver ét Væsen, hvor tusind Øjne er blevet to, hvis Forstaaelse, hvis Fordringer, og hvis Syn er det samme.

Et saadant Publikum lader sig ikke diktere hverken en Sukces eller en Lov. Det har sine to Øjne, som det ved er tusind Øjne. Denne hemmelige Bevidsthed er dets Magt.

Men i Kristiania sidder der i Teatret lutter Enkelte. Hver kan for sig være modtagelig, forstaaelsesfuld og taknemmelig. De bliver aldrig et Væsen, som gennemiles af det samme Instinkt og det samme Behag eller Ubehag.

Man applauderer meget i Kristiania. Hvad mér er, man lytter anspændt eller — jeg havde næsten sagt — lærvilligt. Men man fornemmer

saare sjældent de spontane og næsten umærkelige Tilkendegivelser af Nydelse eller af Mishag, som gør en Teateraften f. Ex. i Østrig saa hemmelig bevæget.

Tilskuerne i Kristiania bærer sig ad som de ganske Unge, der er i Selskab.

I Selskabet er de stille og pæne — og sér alting . . .

Saa taler de om det, naar de kommer hjem — den halve Nat.

— — —

Under Forhold som disse betyder Pressen alt. Og man kunde ønske dette Land en stor Digter mindre mod, at det fik en stor Kritiker — — — til.

Det maatte blive hans Pligt fremfor alt at vække de tusindes Selvtillid. Han vilde derigennem hjælpe til at skabe et Publikum. Det vilde ganske vist begynde med at have hans Meninger. Men det vilde hurtigt erhverve sine egne og i sit Forhold til selve hin Kritiker — utaknemmeligt nok — saare snart føle sig som de tusind mod én.

*

* *

23. II.

«Grand».

Der er ikke livligt. Der er kun fuldt af forskellige Mennesker. Nordmænd er stille Folk, naar de er mellem fire Vægge. De dyrker ikke Kunsten at samtale, en Kunst, som mange andre opdriver af en vis Følelse — af Pligt. En Nordmand tier, naar det behager ham.

Nordmænd samtaler overhovedet lidet.

Altfor faa er saaledes sammenlevede, at de interesserer sig for alle Dagens smaa gensidige Ting. Samtalen lider derfor af Anæmi. Københavnere, Stockholmere taler aarevis om de samme Ting. Men Nordmænd taler slet ikke. De sidder stille og stirrer filosofiske paa hinanden over deres Glas.

Deres Form for Talen er ung som de selv. Den er Enetalen. De hamrer løs paa den ene Ting, som interesserer dem — voldsomt, ustanseligt og længe, hvorpaa de tier.

Der skal Begivenheder til for her at skabe Samtaler. Og helst skal det — og de forekommer ikke hver Dag — være norske Begivenheder. Jeg kender ikke noget Sted, hvor, til Exempel, udenlandske politiske Katastrofer vække saa lille et Røre som blandt Nordmænd.

De ligesom naár dem ikke.

Jeg husker, jeg var i Selskab en Gang. Der var om Formiddagen skeet et stort Kup i Frankrig, et Kup af Boulanger, som var paa Magtens Højde. Jeg var hed og varm og talte derom i en Kreds af Herrer:

— Fant, sagde saa én meget kort.

Og Boulanger var ude af Sagaen med det ene, kategoriske Ord. Fantasien blev ikke tændt, Interesserne blev ikke spændte.

Der er i dette noget af Attenaars-Egoismen, som har nok at tumle med i sit Eget.

Hvor anderledes det dog er i Centrerne, hvor Verdensafgørelserne løber sammen over Menneskenes Hoveder, og Begivenhederne, selv de fjerneste, synes at skabes som Begivenheder for dem.

Hvor anderledes selv i Wien. Wienerne er Dekadenter, hvis Sind er vendt imod enhver Sensation. De sluger alle Klodens Aviser — ingen læser saa mange Journaler som en Wiener — og de fylder sig med Verdensdelenes Begivenheder, som tørstige drikker Vand.

Naar jeg tænker paa Aftnerne i Arkadernes Kafé de Dage, Bismarck havde talt: naar der ikke var en Stol at faa og ikke et Sæde, men i alle Sale Hundrede og Hundrede, kun grebne af samme Ord, bundne af samme Magt: Kantslerens Jernmening.

Eller paa den Dag, da Budet var kommet fra Starnberger Sø: der var dumpt og stille gennem alle Sale, hvor de stod og sad, Mand ved Mand. Man hørte ingen Lyd uden den sagte og ustanselige Glitren af de sørgerandede Blade og ude i Søjlegangene Avisdrengenes Raab, der mindede om Fugles Skrig:

— König Ludwig gestorben.

— König Ludwig gestorben.

En Morlille dukkede frem af Søjlegangens Mørke. Hun stansede foran vort Bord med de frygtsomme, smaa Øjne fæstede paa os, og forsagt — i en Tone, hvori de skamfulde Fattige beder om en Almisse — sagde hun ganske sagte og ængstelig:

— Darf ich sie leihen? og pegede paa Avisen, vi havde lagt bort.

Vi gav hende den, og yderst ved Søjlerne, hvor hun ingen kom for nær — hun, der intet skulde nyde — satte hun sig stille med sit Blad.

— König Ludwig gestorben.

— König Ludwig gestorben.

skreg Drengene.

Den gamle Kvindes Hoved faldt længer og længer ned, mens hun læste, til den spidse Hage hvilede paa Bordets Kant. Gennem Avisdrengenes

Raab hørte vi, der sad nær, hende hulke, sagte, over den døde Konge . . .

Det blev kun faa Aar efter, at jeg saá det første Budskab blive bragt om Kejser Friedrichs Død. Han og Kronprins Rudolf havde i München vandret Ludwig II's Kiste næst.

Det var en Dag i Udstillingsparken, da Kong Oskar var der. Kongerne sad just i Pavillonen tilbords med deres Slægt. Saa kom et Telegrafbud løbende ned ad Vejen, saa endnu ét, og de stormede op ad Trappen. Kongerne fik Telegrammerne — vi saá det gennem de store Ruder — og alle derinde rejste sig. Forvirrede løb Lakajer ned over Pladsen hen mod de opplantede Brødreflag. To af Hoffets Herrer kom ud med bare Hoveder og rev selv i Standartsnorene . . . da sank Nordens Flag for Kejser Friedrich.

— — —

Det er, som saadanne Begivenheder hører en større Verden til. Her fornemmes de ikke, og fremmede Ting tager ikke Kristiania om Hjertet. Man sér det ogsaa af Byens Blade. De kommenterer føje de udenrigske Fremtoninger, og deres storpolitiske Betragtninger modtager de helst med den danske Post.

«Grands» Publikum er hastige Avislæsere. De

gennemløber de epigrammatiske Meddelelser, som norsk Journalistik ynder, og hengiver sig atter til deres Stilleben. Man hører ikke stort andet end Dominobrikkernes Raslen over Bordene og Stokkeslagene, der kalder paa Opvarterne — mange Gange.

*
* *

25. 11.

Der var iaften Møde i Studentersamfundet.

Man talte om en, som det skulde synes, ret ubetydelig Sag. Men alligevel flammede Sindene. Man bliver her heftig ved enhver Ting. Studenterdiskussionernes Heftighed skyldes, tror jeg, ikke udelukkende det norske Temperament i sin Almindelighed, der ynder Voldsomhed og svære Ord. Studenterdebatternes Hidsighed skyldes langt mér Studenternes hele Stilling i Kristiania — en Stilling, der atter bestemmer «Samfundets» og gør det til et Slags Ventil for en udestængt Ungdom.

København optager Studenterne i sig. De glider ind i et af dens Befolknings Lag, hvor de hører hjemme, og hvis Liv de lever. De ophører at være en Stand, og Studenterforeningerne bliver for de Herrer, der studerer, en Klub som en

anden. Upsala og Lund er Københavns fulde Modsætninger. Deres Studenter er netop Standen, men den herskende Stand, hvoraf Smaabyerne lever. Selv den fattigste Student føler sig derfor en Smule som Herre og — med Svenskens glade Sind — lever han, lidt paa Puf, med i Nations-Livet, der i Tidens Løb maaske er blevet en Smule hult, men som i alle Fald er Liv med Kammerater, hvem «Nationen» giver Tag og Hjem.

I Kristiania er Studenterne snarest en Kaste. Byen optager dem ikke i sig, og de forbliver dog ikke nogen Stand, som er fornemmere og har Rettigheder. De er og bliver kun en Skare Fremmede, der gemmer sig i en fremmed By. Kristiania har ingen rige Stiftelser til at optage de Fattigste og, synes det, kun faa Hjem, der vil aabne sig for de Ensomme.

Skyldes det et amerikansk Træk i Stadens Karakter, der med en vis grum Kulde lader hver sørge for sit? Føler her altfor mange sig selv som Fremmede og lader alle de andre Fremmede stræbe med deres, som nu de kan bedst?

Vist er det, at der er mange unge Hjemløse i Kristiania.

Hjemløsheden var Bohêmebevægelsens Ophav

og Forklaring. Den skabte hin lille Flok af «Ildgerningsmænd», der vistnok oprindelig havde saa meget Talent. Men Hjemløsheden gør mér end det: den skaber for hver Dag Glædeløse og Ensomme.

Det var i en Jernbane, jeg nylig talte med en ung Mand, der var fordomsfri og Præst. Han sagde: «Massen af vore Studenter kommer til Bylivet som Fremmede, og efter Aars Forløb gaar de som Fremmede. Jeg kender dem, der i fem Aar ikke har vundet en eneste Kammerat og ikke stiftet saa meget som et Bekendtskab. De har ikke nogen Manuduktør — dertil er de for fattige — og de «puger» Studiet ene. De sér ingen Slægt og ingen Kendinger — de er langt herfra og Rejsen altfor dyr — og de lever ene. De har ikke andet end Hyblen, hvor de er begravede. Og de gaar herfra uden at have levet — med en Examen og et Nag».

Ordene var for sande. For mange kommer her med Bygdens Tanker og bringer — og Kristiania tillader det, af Tankeløshed eller af Uformuenhed — atter kun Bygdens Tanker hjem. Men det er ikke alle.

De fleste v i l vinde Indtryk. For dem bliver «Samfundet» i højere Grad, end vi forstaar, Be-

røringen med Aandslivet og Livet. Det bliver alt det Fremmedes Talerør til dem og næsten deres Vindu ud til Verden. Her er Tumlepladsen for deres Indignation som for deres Begejstring.

Der er ét, hvorom Studentersamfunds-Møderne altid minder mig: Aftnerne i Rømersgade hjemme for femten Aar siden, da man sloges om Gud og Djævelen. Her er de Møders Anspændthed i Luften, deres tætte Lytten, her er deres Voldsomhed i Ord og Sind.

Det er Fanatikerne, som her har Salens Øren. Dialektiken har Kurs, naar den tumler det uhandlelige. Troen er blind og Hadet lukker Øjnene paa al Retfærdighed. Det Hvide er hvidt, og det Sorte er ganske sort.

Det var her, der en Gang om en af Norges første Mænd blev spurgt:

— Hvem tør vel paastaa, at den Mand lyver?

— Jeg, svarede En og sprang op midt i Salen.

Man giver ikke meget for Autoriteten, og man skyr ikke Overmaalet i Beskyldninger. Norge har ingen fredlyste Mænd og kender ikke Pieteten, der beskytter Affældigheden. Det er maaske en af Grundene til, at de Gamle hertillands ældes saa langsomt.

Her er Støj og Gny og Hensynsløshed og

Albuestød. Men her er en Ungdom . . . Og naar jeg tænker paa en vis anden Ungdoms matte og indholdsløse Overlegenhed, hvis dumme Jargon knipser til Livet, maaler jeg den smertelige Forskel mellem to Racer.

Men — ogsaa vi er vel rige. Vi ejer Vittighederne, Smilet og Fortiden.

* * *

26. 11.

De Danske taler om Nordmænds Hang til Pral. De, som har færdedes her, har sikkert kun sjældent mødt den. Maaske fandtes den for en Menneskealder siden og udsprang da ikke af Overvurdering, men af Mistillid til sig selv. Unge Mennesker kan blive højttalende af Frygt for at blive overséte. Saa besynderligt det kan synes, sidder maaske et Stænk af denne Frygt endnu den Dag idag Nordmænd i Blodet.

Derfor indregistrerer blandt andet Bladene med saa nøjeregnende Omhu hvert faldet Fremmedord om Norske og om Norge. En Udlænding vilde undertiden fristes til at smile deraf. Men naar Bladene fører Kassebog for hver hjemlig Berømthed, sker det kun i en ubevidst Trang til

atter og atter at dokumentere Norges nye Stilling for sig selv.

Man trænger — for selv ret at tro paa, hvad alle vi andre længst erkendte — til Gang paa Gang at belægge det med Bevis. Folket kan ikke fæste Lid til den unge Lykke, over hvilket det saa usigelig glædes.

Hvor dybt det glædes, kan man maale af dets Taknemmelighed mod dem, der skabte det unge Ry. Det norske Publikum omgiver sine Store med en Hengivenhed uden Sidestykke. Kun i Prags «gyldne Hus» har jeg fornummet noget Lignende. Czekernes Mestre alene stod Czekernes Hjerte saa nær som her en Grieg og en Erika Nissen.

Hengivenheden for Digterne kan plumres af Partiernes og Øjeblikkets Lidenskaber. Musikens Store tilhører intet Parti, og hver Grieg-Aften, enhver Erika Nissen-Konsert har Luftning af en Fest, hvor Nationen takker dem:

— Disse Store er deres, deres Fædrelands, de er Norges.

Hvor lykkeligt for Kunstneren at føle det Bifald om sig, hvor lykkeligt for et Folk at være ungt nok til at yde det . . .

*

* *

27. 11.

Kristiania har haft sin Arbejderdemonstration. Det var vistnok i Anledning af en Forandring i Arbejderlovgivningen.

Jeg stod paa Løkken, da Toget kom. Det var langt, og der gik baade Mænd og Kvinder. De drog ind med Fane efter Fane, mens de sang, taktfast og højt, som vandrede de over den hvide Sné ind i selve Fremtiden, hvorom de drømmer.

Der var mange Gamle iblandt, som næsten sang højst. En Blind lod sig lede af sin Søn.

Norske Arbejdere egner sig for en Procession. De har endnu Almuens ubevidste Hang mod det maleriske. Manden lægger kækt «Luggen» under Huen, og Arbejdersken vælger det Baand, som skinner bedst. De har ikke de danske Arbejderes velopdragne Ansigter, som lader alle ligne hinanden. Deres Træk er stærkere og Udtrykket personligere og voldsommere. Ranke og tunge træder de haardt og er af en Race, hvem Fabrikerne endnu ikke har slidt.

Fanerne vajede, mens de slog Kreds om Løkken. Saa stod en Taler op og talte. Vinden førte hans Ord bort fra Stedet, hvor jeg stod, og jeg fangede kun løse Sætninger, mens alle Arbejdernes Ansigter var vendte imod Taleren i Lytten.

Der var Ord som «Fremtid» og «ny Tid» og «Fremskridt», som Vinden bar bort.

Og efterhaanden som jeg hørte, blev jeg betaget af en dyb Sørgmodighed — en Sørgmodighed, som var uberettiget. Ti har ikke alle de Ret, som vil vedligeholde vore Illusioner?

Og dog — der er intet Fremskridt.

Vi kan kæmpe mod de Sygdomme, der hærger nu. Vi kan overvinde dem. Men Naturen vil kun sende os nye for at føre os i Armene ved en ny Ødelæggelse paa den samme Død.

Vi kan løfte Massen op fra dens Uvidenhed, og vi vil kun naá at forøge deres Viden om deres Lidelser. Vi kan udvikle Menneskenes Sjæleliv, og hvert nyt Skridt vil kun øge selve Evnen til at lide.

Menneskenes Lod er uforanderlig, og kun Lidelsernes Art er forskellig — dens Sum evigt den samme. Det er det eneste Bevis paa den store Retfærdighed.

Da en Kyndig i en lang Uge havde ført mig hen gennem en Storbys nøgneste Elendighed, hvor Børn ikke havde Klude til at dække sig, Mødre, der diede, ikke Brød, hvor drukne Mænd ikke havde Tankens Brug, sagde han til mig:

— Lid ikke altfor meget ved Tanken om disse Mennesker. De har kun en Sorg: Sulten.

Manden havde Ret.

Stil Menneskenes Sult, og du giver dem en ny Sorg med den siste Mundfuld Brød. Lær dem at tænke, og du vil kun have lært dem at gennemtænke Lidelsen. Gør dem rigere, og du vil alene have overbevist dem om, at ingen købte Lykken.

Den rigeste, jeg har kendt, rig paa Ungdom, Talenter, Penge og hvad Penge kan skænke, svarede mig en Gang — og var oprigtig — da jeg spurgte ham om hans højeste Ønske:

— At dø . . . i en lykkelig Time.

Hvorpaa raaber de, som taler om Fremtiden? Frihed? Vi ejer den: Friheden til at dø. Lighed? Vi har den: Lighed i Lidelsen. Broderskab? Det er allerede vort: vi er Brødre i den store Uvidenhed.

. . . Taleren blev ved at tale. Fra hundreder af Struber lød larmende «Hør» . . .

Jo, de har Ret, som vil vedligeholde vore Illusioner.

*
* *

28. 11.

Teatret har spillet «Cornevilles Klokker».

Fru Bosse-Fahlstrøm var Serpolette. Hun var en Sévres *bibelot,* som var blevet levende. Det var ingen Imitation og slet ingen Pastiche. Men Serpolette var kun voxet frem af Musiken, af dens Væsen og Art, med Gang og Smil og Lader, saa sikkert som Planten af sin Jord. Der var den store Enhed, som skaber Fuldkommenhed og som hedder Stil.

Serpolette var virkelig *si drôle.*

Ti man finder uvilkaarligt kun franske Ord om et Spil saa gallisk og saa fuldt af de smaa Modsætninger. Fru Fahlstrøm er graciøs og barok. Hun er dum med en fiffig Dumhed, og hun er plump med en grotesk Ynde.

Hendes Bevægelser, hendes Mimik, al hendes Maade at være har over sig noget, der minder En om de gamle Pantomimer, men som nu er civiliseret og slebet ved en Planguettes Musik.

Hendes Lader er kun lystige og ubevidst frimodige; men hendes Stemme har ganske sikkert indsuget Musikens hele hemmelige Frivolitet, og Sangen er sig «Tingen» vel bevidst . . . .

. . . Kun den største Skuespillerevne mægter saaledes at faa Væsen af Værket.

Af alle norske Skuespillere var Fru Fahlstrøm den, der vilde have rigest Værd for en Impressario.

Teatret her udnytter hendes Kunstfærdighed, men næppe hele hendes Kunst. Hun synger Folkeviser med en Inderlighedens Enkelhed, som burde give Scenelederne uafviselige Vink.

Intet er undertiden tristere for en Kunstner end altfor mange Sejre paa det samme Felt. En smuk Dag er de blevet ligesaa mange Stænger i et Bur, hvori «Teatrets Tarv» og Publikums Fordomme holder ham fangen.

* * *

29. 11.

Kongen er ankommen.

Med skrammerede Tjenere kørte Hans Majestæt i en statelig Karosse opad «Karl Johan». Nogle Mennesker stansede og blottede deres Hoveder. Og Majestæten forsvandt i Slottet.

Det Hele var ganske kort og virkede dog besynderlig fremmed. Hjemme hører Kongefamilien og dens beskedne Apparat til i vort Liv. Vi vilde savne dens Navne i vore Blade, dens

Ansigter, dens Omgivelser endog, til hvilke vi har vænnet os, og som vi kender. Og Kongemagten virker i vort Liv uvilkaarligt ved alle de Dagliglivsbaand, som binder os til Kongen.

Her ligger kun det tomme Slot. Udlændingen vilde, om han ikke véd bedre, livløst og graat som det staar, tage det for et Musæum, mulig et historisk Musæum. Saa kommer Kongen paa Besøg. Men de daglige Baand — de, som binder længst — knyttes ikke paa Besøg. Og Kongemagten bliver let en Smule fremmed for Landet samtidig med Kongerne. Det virker hertillands næsten symbolsk, at Kongeboligen aldrig er naaet til at blive fuldt møbleret.

Noget af «Unionsfaren» vil altid komme til at ligge i dette.

Selv der, hvor Kongemagten kun er Statens øverste Symbol, maa dette Symbol, for at have Styrke, være bunden til Folkets Dagligliv og til dets Traditioner. Men dette Land har aldrig vænnet sig til Kongernes Person, og det Upersonlige har ingensinde Tag i Mængdens Sind.

Da Kejser Wilhelm første Gang var i Bergen, løb Folk over Gader og om Hjørner for at sé ham forfra og bagfra. En Kejser havde aldrig sat Fod i Bergen og syntes Bergenserne en sær

Kuriositet. Men de hilste ham ikke og bukkede sig ikke. Norske Rygge har ikke den Vane, som næsten uvilkaarlig lader os andre danne en ret Vinkel foran en Majestæt.

Hvad selve den norske Majestæt angaar, saa er han desuden svensk. Kongen kan ti Gange være norsk. Personen forbliver dog alle Dage svensk. Det vil sige, han deler ikke sit norske Folks Vaner, Stemninger, Traditioner og Samfundsbetingelser . . .

For den, som sér en Smule psykologisk paa Tingen, ligger Unionstvistighedernes siste og knap fornummede Grund i dette.

Var Kongefamilien norsk, var de ophøjede Damer og Herrer norske Mennesker — vilde det være fra Sverig, at de evige Smaastridigheder kom . . .

. . . Bladene her skriver undertiden — af Uagtsomhed —: «Kongen rejste idag hjem til Stockholm».

Tilstaaelsen, der ligger i disse Ord, er selve «Unionsfaren». Den Fremmede, som lever i Landet, forstaar det.

*

* *

30. 11.

Der var en Del Stortingsmænd forsamlede iaften i Selskab.

Det var Folk af det yderste Venstre, Republikanere.

Talen kom paa Nationalbelønninger. De var alle enige om Berettigelsen af Digtergager. Saa spurgte En, om der ikke i Tinget skulde foreslaaes en Statspension til Johannes Bruuns Enke.

Alle Tingmændene blev tause. Derpaa sagde én af dem:

— Staten understøtter ikke Teatret.

Samtalen var tydeligen stødt paa Grund, men et Par unge Fremmede vilde ikke slippe den. De spurgte, om det vel var konsekvent at lønne Digterne, som skrev Nationens Værker, og lade ubelønnede de største af dem, der fremstillede dem?

Tingmændene gav intet Svar.

Men da vi kom ud paa Gaden og vandrede hjemad, forsikrede en ung Kristianiamand os, at disse Mænd, der alle var sendt til Tinge fra Vestlandet, hvis de vilde stemme for en Belønning til en Skuespiller eller hans Enke, vilde kunne komme til at betale deres Stemmegivning med deres Pladser. Ti Teatret er af Synd.

Ingen Præst besøger her noget Skuespilhus. Selv de mest frisindede gør det ikke for ikke at give deres Menigheder Forargelse.

En ganske fordomsfri Pastor i en stor Kystby sagde:

— Vi maa vige paa dette Punkt. Hvis vi viste os i et Teater, vilde vi ikke finde Efterlignere, men kun naá at vække ubodelig Harme og Splid i Menighederne.

Denne Mand gik kun i Teatret hver Gang, han var i København.

— — —

Ogsaa forleden kom Samtalen i en Kreds, hvori der var mange bondevalgte Tingmænd, paa Teatret. Man talte om rigere og bedre Kaar for de Største og Ældste paa Norges Scene.

En af dem, der var tilstede, spurgte, — med en noget Grundtvigiansk Vending: man snubler overhovedet i Tingkredse her ofte over Grundtvigske Ord og Paavirkninger — om det vel ikke var urimeligt at tilsidesætte dem, som «levendegjorde Folkeskatten».

Og man vedblev længe at tale om at skænke en Hædersgave til en bestemt Scenekunstner.

Saa sagde en af Tingmændene, der er Lægprædikant og som har Øjne som en Skytte, der

er vant til at sigte — sagde med et Blik, som fæstede han, prøvende, Øjnene paa et Maal meget langt borte og knap til at skimte:

— Maaske var det virkelig muligt.

Han sagde de faa Ord som en Mand, der kæmper tungt med sin Samvittighed.

* * *

I. 12.

Det var nu iaften.

Pludselig rejste Husets Frue sig, og mens hun gik henimod Flygelet — saadan lidt paa Siden, med den sære, sky Hast, der er hende egen, hun, som har betraadt saa mange Tribuner, bevogtet af Tusinder, sagde hun, stakaandet, over til Maëstro:

— De, vi spiller «Konserten».

Og mens hun blader i Partituret, der endnu er Manuskript, febrilsk, som vilde hun endelig befri sig for Byrden af det Værk, der i Uger har voldtaget hendes Tanker — nu, hvor der skal lyttes af Fremmede, siger hun:

— De er Orkester, og peger kun paa det andet Flygel, hvor Maëstro lydig tager Plads.

Og de begynder et besynderligt Spil — hvor den Udførende endnu Intet har taget fuldt i Besiddelse, men Tonerne fødes halvt til egen Undren, mens hun spiller . . . Næsten som Sonnambulen i en hemmelighedsfuld Tilstand og uden Viden gætter det Skjulte og forraader det og forfølger dets Spor —; saadan spiller hun, mens Komponisten, næsten bange eller maaske ærbødig foran sit eget Værk, følger hende med tøvende eller forsigtige Klange.

Og hendes Ansigt skinner . . .

Det var saaledes, Turgénjew saá den syngende Mme Viardot . . .

Mens de skabte, burde de store Kunstnere males og overgives deres Folk.

— — —

Det var en anden Aften.

En Forfatter havde læst højt. Det var en Fortælling om forgiftede Løver, der dør i et Cirkusrums Mørke. Man hører dem ralle og kradse, man hører dem stønne og sukke. Man skimter deres gule og gispende Krop.

Manden læste langsomt — sløret, saa Ordene næppe naaede Ørene hos dem, der lytter.

Men det var, som saá man dog de gullige Bestier, døende, snigende sig — nu tause.

Kun et siste Krads af en Pote — og saa ikke mér.

Manden, der læste, holdt inde.

Men smidig, hastig som en Attenaarig, skød Husets Frue frem, uden Ord, og gribende med rappe, med ubændige Slag ind mod Flygelets Taster — spillede hun Sørgemarschen over de døde Løver . . . .

. . . . Da var der en ung Bergenser, som hvidskede, med straalende Øjne:

— Dette Øjeblik er «kjækt».

Ja — — uforglemmeligt.

*

* *

2. 12.

En ung talentfuld Mand sagde idag:

— Saa længe jeg har en Idé i mit Hoved, vil jeg skrive Bøger. Naar jeg saa er blevet ganske læns, vil jeg være Politiker. Man vil altid have Hjerne nok til at drive Politik.

En anden ung Mand sagde en Gang:

— Jeg vil skrive saalænge, jeg kan. Saa vil jeg give mig til at være Købmand.

Der er dansk Smitte i disse Ord og denne

Opfattelse. Vi har en usalig Ungdom af Skrivende, Malende, Huggende og Teaterspillende. De talentfulde Unge staar i Stime mod Kunsten, fordi vi endnu ikke — endnu ikke efter Aarhundreders Forløb — har forsonet os med at være smaa. Som Købmænd, Statsmænd, Haandværkere vilde de hvert Øjeblik løbe Panden mod Nationens og Samfundets Lidenhed. De maatte begynde med denne Tilstaaelse: vi er smaa — hvortil de ikke har Selvfornægtelse. I Kunsten støder de mindre let Albuen mod den urimelig lille Virkelighed . . .

Men her.

Her venter et Samfund paa Bygmestre, Fædrenejorden paa Opdyrkere, Fossene paa Handlekraften, alt Landbrug paa Fremmere. Ved hvert Skridt kaldes der her paa Ungdommen, Idérigdommen, Talentet og næsten paa selve Hænderne.

Hver eneste skulde synes at kunne finde Plads til at virke.

Og de Talentfulde sætter sig hen at skrive.

Ligger denne Grundskade i vor Dannelses Art eller hvor ellers? De stærke Elementer, der arbejder sig frem af Almuen, enten klatrer — alt efter deres Temperament — op ad Embedsstigen

(om hvilken Arne Garborg siger, at den for Bondesønnerne staar som en gylden Trappe lige op i Himlen), eller de kaster sig ud i den «frie» Kunst.

Kaste sig over Livets Opgaver — det merkantile, sociale, politiske — gør egentlig kun Bergenseren . . .

For alle de andre er Livets Gøremaal Virke af en lavere Orden.

Der burde i nordiske Skoler indføres et Lærefag, hvis Maal var at indprente Respekt for det praktiske Livs Virksomhed. For Landet her betyder Bergensbanen mér end hele Aarhundredets sammenlagte Literatur.

— — —

I vore Samfund burde man en Tid lang pleje al gammeldags Foragt for Literatur og Kunst.

*

* *

3. 12.

Kristiania har i Middags begravet én af Nationens Stormænd.

Landets Dôm staar i Trondhjem. Hovedstaden bisætter Landets Navnkundigste i et Kapel,

hvorfra Middelstanden begraver sine navnløse Døde. Her stod idag Kisten midt i et Rum uden Pryd. Katolikerne løfter deres Døde paa Katafalk som paa et Alter, ligesom til Tilbedelse. I Protestantismens Kirker henstiller vi idetmindste deres Kister i Korets Dør. Men denne Kiste, der stod her midt i Flokken, paa sine lave Bukke, dækkede af et Tæppe, kom Ligegyldigheden og Nyfigenheden og næsten selve Sorgen altfor nær. Det var intet Andagtens eller Pietetens Rum mellem den og os.

Et Par Journalister gik, mens Følget samledes, rundt og læste Visitkort-Navnene, der var fæstede paa Kransene, og samtalende og ligegyldige Mænd stansede ved den Dødes Hovedgærde uden saameget som at blotte deres Hoved. Alle beholdt Hattene paa som i en Ventesal paa en Jernbane.

Man kender her ikke Sydlandenes Skik, hvor hver En, hvem et Ligfølge gaar forbi, ærbødigt hilser den Døde.

Ifjor saá jeg i Bergen en Flok Turister. De mødte en Procession, som drog mod Kirkegaarden, og de stansede alle i Række og blottede Hovederne.

Men Bergenserne, som fulgte efter Ligvognen,

blev næsten staaende, stirrende paa de Fremmede, som havde de gjort sig skyldige i en Urimelighed.

Idag ventede udenfor Kapellet Tusinder paa den store Kunstners Lig. Der var Mænd og Kvinder nok, gamle og unge; der var Deltagelse nok.

Men Landet raader endnu ikke over Former — heller ikke over Former til at frembære sin Ærbødighed.

— — —

Men visse Mennesker synes det, som kan et Folk aldrig jordfæste sine Store højtideligt nok. Ti deres Jordfæstelse er en Akt, hvormed vi taknemmelige overgiver dem til Historien.

*

* *

4. 12.

Kristiania har aabnet en Kunstudstilling.

Det vil sige, at man idag har aabnet Dørene til nogle Sale, hvori Landets Kunstnere har ophængt deres Billeder. Begivenhederne har her intet Ceremoniel, og overalt gaar man lige til Sagen. Menneskene kom paa et givet Klokkeslet og saá. Det var alt.

I dette radikale Land er Malerne de radikaleste. De yngre blandt dem omgaaes kun Malere, og de vil kun male for Malere. De synes fremforalt at ville interessere deres Kammerater, og Kammeratkredsen interesseres af Experimenter. De faar maaske deraf et Hang mod det allerytderste, og de ballancerer ofte paa deres Retnings allersiste Konsekvents.

Der er ogsaa i Kunstcentrerne Folk, som bærer sig saaledes ad. Men de korrigeres umærkeligt af selve det Storsamfund, i hvilket de arbejder.

Her bliver man muligvis undertiden hængende i sine egne Indfald, fordi man «i denne Krog» — som det er Skik at sige — ikke finder nogen, hvis Dom synes værd at respektere.

Og jo mér uforstaaende selv de Dannede staar overfor Lærrederne, des højere taler Malerne indbyrdes til hinandens Ros.

En Fremmed beklagede sig til en af de betydeligste Kunstnere over, at han ikke «begreb» saa mange af Udstillingens Malerier.

— Det behøves heller ikke, svarede han:

— Kun Malere forstaar Malerier.

Men den Bemærkning kunde rigtignok gøres, at selv om Publikum ikke behøvede at forstaa

Malerierne, er det dog idetmindste Publikum, der skulde købe dem.

Men her foragtes en Maler, der «maler for Salg» — skønt han undertiden maaske ikke gør andet end at sætte Kunsten over det kunstneriske Experiment . . . .

*

* *

5. 12.

Vi har idag overværet den fjerde Konsert i én Uge, og Morgenaviserne bragte endnu to Spalter Konsertannoncer for Yndere.

Det er overfor en saadan Konsertoverflødighed umuligt ikke at tænke paa en Berliner-Impresario, der en Gang sagde:

— Det vilde — forudsat da, at de, som giver Konserterne, betaler Lokale, Belysning, Kontrollører, Annoncer, Programmer og mine Procent — være den letteste Sag af Verden at arrangere Konserter . . . . hvis vi ikke skulde fylde dem.

Fylde dem vilde sige, at faa Folk derind mod fri Billet.

Det var hele Vanskeligheden for en móderne Konsertarrangør.

— Men, sagde den store Impresario og løftede Skuldrene: man har jo sine Forbindelser.

— Af hundrede Konserter fylder jeg de otte og halvfems.

Der er meget faa Konserterende i vore Dage, som ikke venter en tom Kasse, men de fordrer alle idetmindste en fuld Sal.

I Berlin, Wien eller Paris er det fremadstræbende Berømmelser fra Smaalandene, for hvem Konsertsalene maa fyldes, og som undertiden paa den større Skueplads oplever at sé deres store Navne trykte med særdeles smaa Bogstaver.

I Kristiania faar man undertiden den Følelse, at det mindre er Musikere end Musiklærerinder, som konserterer. Kristiania ejer sit store Musikliv, hvor Mestre — jævnstillede dets Digtere — finder en Mængde, lyttende med en Hengivelse, vi ikke kender. Men ved Siden af de Musikaftner findes rigtignok tillige Konserter, som minder om, at Kristiania er en Dagsrejse fra Europa.

En ung Konsertgiverinde reklameredes forleden som Primadonna ved «Operaen i Stralsund», og hun assisteredes af Heltetenoren ved Operaen i Kiel.

Det var maaske en Smule dristigt, da Kiel og Stralsund dog saa at sige er Skandinaviens Nabobyer. Mme Marchesi sender idetmindste sine Elever til Parma. Parma og Pisa giver mér Rum for Fantasien, og om Operaen i Kiel danner man sig uvilkaarlig fastere Forestillinger.

Hvorom alting er, er der ogsaa her fuldt til alle Konserter. Musiken — eller Konsertbureauerne — ejer en tæt Stab af Trofaste, hvis Ansigter Stamgæsten snart lærer at genkende.

Disse Trofaste har deres Aftner besatte. Undertiden sér det endogsaa ud, som om de sendte deres — endnu mindre bemidlede Paarørende.

*
* *

6. 12.

Denne By er oversvømmet af Variétéer og har dem i alle Genrer.

Her er Tivoli med elektriske Lamper og Silketrikots, Zigeunere og Arabere — det ganske brogede og larmfulde Apparat. Men her er ogsaa Variétékældere som Kældrene med Tribune langt ude i Wiens Forstæder eller i Moabit. De kunstneriske Kræfter er de samme her som hist.

Den Elendighed viser samme Ansigt i hele Verdensdelen. Det er de samme Tyrolere fra St. Paulli og det samme syngende Kvindekøn fra Gud véd hvor.

Men Publikum her er et andet.

Man faar en Anelse derom allerede ved at sé Bladenes Annoncer. De største af Byens Variété-Etablissementer udsender Avertissementer, der fylder Spalter. I andre Byer averterer Variétéen i fem eller sex Linjer.

Tingen er, at i de andre Stæder henvender Variétéens Avertissement sig til et Stampublikum, der let finder den. Her vender Etablissementerne sig til Publikum, hvis Opmærksomhed man paakalder.

Her er intet bestemt Variété-Publikum, medmindre alle Mennesker er det En Kristiania-Variété samler alle Slags Folk — Haandværkere, Middelstand, Arbejdere, Gamle, Unge, Familier.

Disse Nydelser er Nydelser for en Nybyggerby, og der er i alle disse Lokaler ganske vist Øjeblikke, hvor man føler, at man staar ved Begyndelsen til en Kultur. Mængden kaster sig blandt Kunst-Glæderne, som Storstaden byder, over de mést primitive.

Kristiania skal egentlig ikke have Skylden

derfor. Ti et Kristiania — ɔ: et Samfund med Traditioner — findes jo slet ikke. Men kun et hundrede og halvtresindstyve tusind Mennesker, som er strømmede sammen paa dette Sted.

— — —

Der er store Variétélokaler, som ikke har Brændevinsret.

Det vil sige, at der ikke tør udskænkes Cognac, men, mulig, allerhøjst Punsch fra Carlshamn.

Disse Etablissementer er ilde stedte. Ti de Besøgende bestiller en Sodavand og blander den selv med de stærkere Fluida, som de medbringer i Smaaflasker, skjulte i deres Lommer.

Saadant noget sér man kun i Norge og — maaske — i Amerika.

*

* *

7. 12.

Vi var idag til Dinér.

De store Selskaber her faar let over sig noget vist officielt, noget meget repræsentativt, der kontrasterer mærkeligt med alt det øvrige Liv. Der hviler over det anvendte Apparat og over

Menneskene en tung Statelighed, der virker højtideligt. Selskabet overfaldes af en pludselig Respekt for sig selv og for Anledningen, og man bærer den sorte Kjole som en Gala-Uniform.

Der holdes ved Bordet mange Taler, hvor Taleren fordrer at høres, og den almindelige Samtale derfor dør hen; og Anretningen foregaar med en sindig og bevidst Pomp, som øger Indtrykket af det meget Festlige.

Norske Værter bestræber sig ved saadanne Lejligheder først og fremmest for at hædre deres Gæst. Vi Danske neutraliserer den megen Ære ved en Spøg.

I og for sig stemmer denne Selskabelighed vel med selve Udstyret af de Værelser, som rummer den.

Kristianias Rigmænd udstyrer oftere deres Huse i en Stil, der er bredere og mér prunkfuld end vor. Men det synes til Gengæld undertiden, som om her ikke findes Dagligværelser, og som Møblerne ikke var ret indlevede med Menneskene.

I Bergen er dette ikke Tilfældet. Der er ganske vist Huse, hvor Rigdommen virker noget ny, men den er altid taget i Besiddelse. Bergenserne, der er saa meget smidigere, bøjer sig uvil-

kaarligt og uden Anstrængelse efter Omstændigheder af selv ny Datum.

. . . Efter Dinér'en kom iaften ved en Rout en stor Del Damer til Syne; og pludselig havde man begyndt at danse, overgivent, saa inderlig glad, Gamle og Unge, som ved en Folkefest, naar den alvorlige Del er overstaaet — lykkeligt.

Her danser i Middelstanden graanende Herrer og Damer i Fyrrerne, som der hos os danses paa Galmandsballer i vore Klubber. Der kan da i disse Selskaber komme en Stemning op — saa naivt munter, saa forfløjent og viltert glad — som minder mig om det halvglemte, gamle Præstegaardsliv i min Barndom.

Da er det Officielle blæst langt bort, og Menneskene er sig selv.

*
* *

8. 12.

Intet er paa Scenen saa sjældent at møde som det gribende Udtryk for Mænds Elskov. Kvinder glider paa Skuepladsen hen — næsten ubevidst hen — i Tilstaaelser om Hengivelse og Ømhed.

Hos dem elsker vi desuden den ømme Svaghedstilstand, som hedder Kærlighed, der tilstaar.

Elskeren paa Scenen overbeviser os uendeligt sjældnere — maaske ogsaa, fordi vi ikke vil lade os overbevise. Det saarer maaske enten vor Blufærdighed eller vor Stolthed, og det berører os ubehageligt at sé Samson i Dalilas Skød. Alle disse knælende Krøltoppe forekommer os enten banale eller altfor følsomme.

Men Bjørn Bjørnson her har i de siste Aar vundet det besejrende Udtryk for Kærlighed. Det kan være helt fattige Ord, han taler, og han siger dem helt dæmpet. Men Elskovens Henrykkelsestilstand er over ham og lyser af hans Ansigt. Man fornemmer dens Salighed i Øjets Skær, i Talens Fald, i Ordets Klang. Man véd ikke, ved hvilket Middel det sker, ved hvilken Stemmens Kunst; men dette er Kærlighedens Lykketilstand, født i Nærhed af den Elskede.

Det var i et ganske plat Stykke, siger man, Bjørnstjerne Bjørnson nylig saá sin Søn i en Kærlighedsscene som tusinde.

Digteren saá og saá paa Sønnen, som han kendte og ikke kendte paa én Gang. Saa vendte han sig om i Logen, hvor han sad, og sagde:

— Hvad er det? Det er, som har jeg sét Eros med mine Øjne.

Han havde Ret.

Eros lever — i lykkelige Øjeblikke — i Betagethedsglansen over dette Spil. Man sér en Sjæls Henrykthed med sine to Øjne.

*
* *

9. 12.

Der findes i vore Dage en vis Klasse fortræffelige Mænd, som tilbringer Aar af deres Liv med at bringe det til Fuldkommenhed i en hel Række af udmærkede Kunster. De studerer hydrauliske Apparater, det elektriske Lys' Virkninger, alle Dampmaskinens Egenskaber og Anvendeligheden af Dampen, og de benytter sig af alle de Fordele, som Kendskab til alle de fysiske Love kan skænke dem. Naar de har fuldendt alle disse Studier, tager de Ansættelse ved et eller andet Teater — for at fordærve det.

Disse Mennesker hedder med et altfor beskedent Navn Maskinmestre, og de er paa Veje til at blive de virkelige Teaterledere i Kraft af Publikums Bevaagenhed, hvis Magelighed finder

Behag i fra Parketplads at følge Fremskridtene i den tekniske Opfindelse. Det er dem, som har gjort Dampen til Mellemaktstæppe og som har indlagt et virkeligt Vandfald i «Wilhelm Tell». De er saa ihærdige og saa opfindsomme, at de snart vil have skabt «det mekaniske Teater», hvis de blot endnu i nogen Tid kan faa Lov til at paastaa, at de arbejder paa at fuldkommengøre den kunstneriske Illusion, mens de i Virkeligheden kun opnaar at distrahere Publikum.

Disse udmærkede Teknikere er en Fare for ethvert Teater. Men for en Scene med et naivt Publikum — og dette Teaterpublikum er naivt — voxer mærkbart Faren ved deres opfindsomme Virksomhed.

Da Dr. Bergbom skulde opdrage sit finske Almue-Samfund for Teatret, gav han først og fremmest Shakespeare i mønsterværdig Tarvelighed. Ti han vilde ikke for alt i Verden sprede Opmærksomheden hos Tilskuere, der til en Begyndelse maatte vende hele deres Sind mod Omfattelsen af det Nødvendige: Digterværket.

Værket i sin levende Fremstilling krævede alle deres Tanker, og hele Teaterlederens Id gik ud paa at undgaa alt det Biværk, som ørkesløst kunde aflede deres Opmærksomhed.

Dr. Bergbom havde utvivlsomt Ret.

Men Teatret her synes — delvis — at være stillet ligesom Finnernes. Det virker i en ny By og i et ungt Folk, og det har overfor store Kredse af Befolkningen, til hvilket det vender sig, den Opgave at vinde eller opdrage dem som Skuespil-Tilskuere.

Undertiden faar man imidlertid den Følelse, at Teatret snarere end selv at opdrage lader sine Teknikere fange. Det vil sige, at man gaar lige den modsatte Vej af den, som Dr. Bergbom gik, og man forsøger at indfange det store Publikum just ved Biværket. Man opfører et middelslet Stykke f. Ex., fordi der i en bestemt Scene kan naaes en teknisk Virkning ved Fremstillingen af en arbejdende Maskinfabrik. Og mér saadant.

Man fanger ad denne Vej maaske Publikum til en Tid. Men ogsaa kun til en Tid. Ti Teknikens Hjælpemidler er — trods Damp, Elektricitet og hydrauliske Apparater — ikke uendelige, og dens Overraskelser er ikke udtømmelige.

En skøn Dag vil Tilskuerne forgæves raabe paa Biværkets Nye. Og den Dag vil man sé, at Maskinmestrens Aar for Teatret var tabte Aar: man vil staa akkurat der, hvor man ved Begyn-

delsen stod: Man har ikke vænnet nye Kredse af Folket til sin Kunst ɔ: man har ikke givet dem Trang til at vinde Kundskab om menneskelige Sindsbevægelser gennem Teatrets Fremstilling af menneskelige Skæbner.

Og hvad Skuespillerne angaar, da har man næppe nogetsteds hørt om, at en Maskinmester har opdraget dem.

. . . Jeg for min Del tror, at Maskinmestren for det sygnende Teater er en slet Læge. Men jeg véd, at han for en Scene, der vorder, er den sletteste Fødselshjælper . . .

Og Maskinmester-Larm lurer paa Bankpladsen. Man burde i lang Tid vogte sig for de mekaniske *clous*. De er kun de gyldne Broer for Teaterdirektører, som vil berige sig i faá Aar. For Teatret her, som skal leve de mange Tider, er de ørkesløse Veje.

*

* *

10. 12.

Der var idag en Sammenkomst, hvor adskillige Musikmennesker havde sat hinanden Stævne. Man talte om Opførelsen af et Hus for

Musiken. Nogle diskuterede Spørgsmaalet om «den nationale Opera». Dette «den nationale Opera» har noget ved sig, som lader frygte et Slagord for imorgen eller iovermorgen. Det vil, behændig anvendt, kunne tænde i de patriotiske Følelser — saameget mér, som Ordets Talsmænd vil henvise til, at der allerede er gjort en Begyndelse.

Teatret opfører i Ny og Næ Operaer og har et Par Aar endogsaa haft sin «Operasæson». Man har naaet dette Resultat dels ved at lade en indenlandsk Primadonna optræde som Gæst, dels ved at lade Skuespilkræfterne synge, — hvad der berøver Talescenen en uforholdsmæssig Part af deres Arbejdsevne — dels ved at indforskrive fremmede Sangere. Dette Potpourri af Udøvende synes at maatte give disse Opera-Séancer nogen Lighed med den vel kendte kongelige Opera i København.

Hvordan nu disse Forestillinger monne have været, vil Nationaloperaens Venner paaberaabe sig dem, og iøvrigt vil de henvende sig til den nationale Forfængelighed. Teaterkunsten bør have sine syngende Norske, som den har sine talende Norske.

Desuden venter norsk Tonekunst, vil man

sige, paa «norsk Opera». Ole Olsen har allerede sit dramatiske Musikværk færdigt, og Grieg og Sinding vilde vel længst have haft det, om de havde ejet nogen national Scene at vende sig til.

En national Opera vil altsaa være «en Nødvendighed».

Operavennerne burde maaske sé sig en Smule om i den øvrige Verden, før de installerede deres Scene paa Bankpladsen. De behøvede til en Begyndelse ikke at gaa længere end til København. Der, hvor Skuespil og Opera fra Arilds Tid havde samme Hus, vil man, for at redde Teatret, sandsynligvis bygge Skuespillet et eget Hjem; de to Kunstarter kan ikke forliges. Det altfor store Rum, som Kongens Nytorv yder og Operaen fordrer, opsluger dansk Skuespil. I Kristiania vilde, med omvendt Forhold, Resultatet blive det samme. Paa Bankpladsens Skuespil-Rum vil Operaen aldrig naá sine tilsigtede Virkninger.

Og om det endda var alt.

Men vil ikke Operaforestillinger splitte Ledelsen, som skal overtage to Hverv? Og splitte Kræfterne, hvoraf alle Muligheder skal udnyttes paa to Felter, hvis Midler er saa forskellige?

Dette siste er i en begyndende og teknisk usikker Kunst et Spørgsmaal af den betænke-

ligste Vigtighed: Operaens Midler er ikke Skuespillets. Operaplastiken f. Ex.: Den er og maa være bredere. Den maa hige mod Pose'n, mod end længe hvilende Stilling, mod den store og maleriske Attitude. Skuespillere, der optræder i Operaer — og det maatte jo i Kristiania til en Begyndelse blive saa, at Skuespillerne gjorde det — vil langsomt maatte vænne sig til denne større Plastik for en smuk Dag at føre den — over i Skuespillet, hvor den er al Sandheds Ødelæggelse . . .

Og saaledes i alt.

To Stilarter vilde sammenblandes. Den endnu ikke fuldt fæstnede Sikkerhed vilde tabes. Skuespilensemblet vilde forvirres og i Forvirringen svækkes.

Hvad Publikum angaar, vilde ogsaa det splittes. Der vilde blive altfor faá Opera-Aftner til at skabe et nyt Publikum for Musikdramaet, og altfor mange til ikke at sprede Talescenens «Kunder», der kun bryder sig om Skuespillet.

— — —

Og alt dette vilde hænde en Scene, der endnu langtfra er betrygget, som endnu den Dag idag virker paa Procenter, og som staar uden Statens Understøttelse.

Man tør ikke bygge Kunst som man her bygger Staddele. I Kunst bør en Gade bygges ad Gangen — og fuldfærdig.

* * *

II. 12.

Der findes et Kuld af Forfattere, hvis Skæbne er skrevet i det ene Ord: Kristiania.

For Landets store Digtere synes Byen slet ikke at have existeret. De elskede Fædrelandet, men dette Fædreland havde ingen Hovedstad. Literaturens Hovedstad var København, og Byen Kristiania forlod de.

Men siden er Staden voxet, har rakt Stén-arme vidt ud mod Øst og mod Vest, har trukket Jernaarer gennem alt Fjordlandet, har bøjet Landets Mangfoldige under sin ene centraliserende Vilje.

Og mens det skeede, og Fremmede strømmede til, og Mænd fra Nordland og Folk fra Vestland og Østland kom og bosatte sig, og de bragte hver sin Race og hver sin Type og Sæd og Skik — saa blev ogsaa de fler og fler, som elskede Kristiania med den sære Kærlighed, med hvilken

man omfatter Hovedstaden som Billedet paa vor største Udfoldning af Kraft, vor — maaske saa fattige — Realisation af Skønhed: her er ikke stort, men det er dog vort Største; her er ikke vidt til Væggene, men det er vort Videste; ikke frit for Tanken, men dog vort Frieste; ikke lyst, men vort Lyseste . . .

Blandt de fler og fler dukker ogsaa Forfattere frem, og deres hele Liv som Kunstnere bestemmes lidt efter lidt netop af dette Forhold til Kristiania.

De er blevet her halvt af Nødvendighed, halvt ogsaa af Sky. Ti København, hvorover Vejen gik til Verden, hvor de store Forlæggere var, de Rige og de, som skabte Ry, København tilhørte de Store, de fire, fem, som kastede Lys nok over Fædrelandet og Skygge mér end nok over dem . . .

Hvordan skulde vel de naá derhen? Kom man der uden de Stores Anbefalinger og uden de Gamles Introduktion? Og til de Store stod de mestendels i halv Opposition, en ubevidst, en ikke-villet, men hemmelig bitter Opposition, der fødes i os mod dem, der spærrer os Vejen. København var vel da sagtens lukket for dem.

Men de havde Kristiania. Der kunde vel

ogsaa leves. Om den kunde maaske endogsaa skrives, og der fandtes vel ogsaa d e r, i en Krog, en Filleforlægger, som kunde trykke, hvad de skrev paa nogle Ark tyndt Papir.

Ti mens disse Forfattere bliver i denne By og maaske hurtigt lærer at elske den, — hurtigere end de selv vil være ved — saa vedbliver de dog at forbande den.

De fornemmer sig jo — eller fornam sig, ti lykkeligvis har Følelsen for ikke kort siden begyndt at tabe sig og der er allerede Unge, som kun kender den allersiste Rest deraf — just paa Grund af deres Kristiania-Tilværelse, deres Kristiania-Forlægger, deres Kristiania-Navn i al Hemmelighed som en Literaturens Underklasse, som de Refuserede og Tilsidesatte. Og deres Stemninger overfor deres By svinger mellem trodsig Begejstring og dulgt Harm, Skyhed og Fripostighed, Stolthed og den forsmædelige Foragt.

Alle disse Stemninger skærpes og spidses ved Forholdene i det Kristianensiske Samfund selv, der ikke er vant til at rumme Kunstnere, og hvor Kunstnerne derfor endnu ikke har fundet nogen ret Plads.

Byen, hvor de forbliver, — og for hvilken de undertiden tror eller siger til sig selv, at de ofrer

sig — betragter dem med Mistænksomhed og har i sit Liv ikke Brug for dem. Den forstaar ikke deres Arbejde, som den kalder Ørkesløshed, ikke deres Livs Stemnings-Spring, som den nævner uordentlig Løshed — og den lukker sig for dem.

Det er en Uretfærdighed, og den Skyld, som Kunstnerne selv har i Uretfærdigheden, sér de ikke. Saa fordobles deres Bitterhed og Nag — og deres Kærlighed. I deres Kunst fødes de Vredesskrig, dirrende af Ømhed, som momentvis gør «Kristiania-Bohêmen» sublim; i deres Liv stiller de sig selv udenfor Samfundet. De bliver radikalere af Hjerne end af Hjerte, de bliver mér «usædelige» af Ord end af Gerninger, mér hensynsløse af Væsen end af Tanke — paa dobbelt Trods.

To Gange refuserede svinger de to Gange mellem Frygtagtigheden og Dumdristigheden, mellem Hengivenhed og Had; og en vidt overdreven Følsomhed gør dem Livet tungt at udholde.

De er henviste til en Tilværelse mellem Kammeraterne, det vil i vore Dages Kunstnerkredse tidt nok sige et Liv mellem Konkurrenter; og dette Samliv, der kan synes saa rigt paa Fortrolighed, der strømmer over, paa Stemninger, der

løfter sig og flyder sammen, paa en Hengivenhed, der bringer de siste Ofre, — det kan ogsaa i al Hemmelighed øge deres Mistænksomhed, og deres Følelse af hint «En mod Alle, Alle mod En» kan fylde dem med ny Forhærdelse.

Kunstnerisk gør Kammeratslivet dem lettelig bizarre. Blandt Kammerater, som alle er fulde af Doktriner og Teorier og Principper, synes den saa let at naá længst, som kun løber Teoriens lange Line ud . . .

Mismodige og trodsige, sky og engageant'e, sensible og tilsyneladende brutale lever Menne-skene i denne Kreds i altid spændte Stemninger, gennemrevne af Sindsbevægelser, et Bytte for alt det Pludselige og let overvældede af Følelses-modsætninger, som skifter brat . . .

Deres Liv er ikke at misunde, Kaarene for deres Talent er bitre, og Uretfærdigheden, hvor-under de lider, er ikke kun en indbildt.

For den, som sér Tingene i Sammenhæng, er de en Flok af Pionerer, som bløder i Løbe-gravene, og den næste Tid vil sé, hvad de har udrettet. De har været de første Kristiania-Literater, og de har med forrevne Hænder rokket en stor Stén: De har ført norsk Literatur hjem til deres eget Lands Hovedstad . . .

Andre og lykkeligere Fæller har allerede begyndt at nyde godt af deres Værk.

De føler fra den første Dag Kristiania som deres Hjem og deres Arbejdsplads, hvis Snæverhed ikke opriver dem, og med hvis Ejendommeligheder de forsoner sig

De raader allerede over den Harmoni, som de, der gik foran dem, købte — med en Smule Blod.

*
* *

12. 12.

Nina Grieg har sunget.

Eller — det er jo ikke Sang, men det er heller en syngende Tale, hvor hvert Ord stiger frem i et Klangenes *Clair-obscur* som i et Landskab Træer og Krat og Vande løfter sig ud — sære og tryllende og fremmede — under den svømmende, under den lysende Maanes Skær.

Og alt sés, og alt kendes: Aaens Vande og Engens grønne Jordsmon og Højdens Linjer og Himlen selv. Og dog er alt et andet, et usigeligt, et aldrig sét, et nyt . . .

Vi kender Tingen, ikke Lyset derover.

Saadan aabenbares i denne syngende Tale alle Følelser: Blidhed, Ømhed, Længsel. Vi kender dem, ti ogsaa vort Hjerte har følt dem. Men svøbt i denne melodiske Tales Lys bliver de blidere, ømmere, fjernere — skønnere.

Denne Sang er mér end Tale, denne Tale er mér end Sang. Dens Klanges *Clair-obscur* er Poesi.

— — —

Nina Grieg vil aldrig finde Efterlignere, og hvad hun var, vil ingen kunne skildre, naar en Gang hendes Toner dør. Men af den, som hørte hende, vil hun aldrig blive glemt.

Det var en stor Kunstnerinde, bizar, som forfulgte alle Sangerinder med sit Had og kaldte dem med de laveste Navne. Men Fru Grieg undtog hun, og blev hun nævnt jævnsides med de andre Sangersker, løftede Kunstnerinden utaalmodigt sine Arme, og spurgte man da, hvad større hun var end de andre, raabte hun:

— Gott, Gott, Gott — — sie ist doch keine Sängerin —

— Sie ist ein Weib.

* * *

13. 12.

Der findes i en Roman af Daudet en Mand, som har besluttet at dø. Men til Afsked vil han hilse sit Paris — sit Liv. Han vandrer, mens Lygterne tændes, langs sin Bulevard en siste Gang.

Jeg tror, Jarmann efterligner ham. Før sin Død vil han en Afskedsstund nyde sit Livs, sin Bys, sit Lands Udtryk for Ungdom og Livsmod. Han slider en siste Gang Sténen paa «Karl Johan». Der kan han genhilse alle sin Ungdoms Indtryk. Der var han Dreng, og der blev han Yngling. Der attraaede han, og der nød han. Det Sted var hans som intet andet i Verden.

I de Unges Land tilhører «Karl Johan» Ungdommen.

Det er «Karl Johans» Trylleri i de Timer, hvor den lever, — ti «Karl Johan» lever ikke alle Dagens Timer — at færdes der virkelig gamle Folk paa dens Vej, saa sés de ikke. Det er de Unge, som strømmer sammen, det er de Unge, som fylder. De skaber Præget og deres er det hundredstemmige Stævnemøde.

Byen respekterer Ungdommens Middagstime.

Kontorerne har tvedelt Arbejdstid og sender sine «Betjente» ud. Fra Skippergaden og fra

Kirkegaden og fra Torvgaden kommer de. Universitetet lukker sine Porte og sender sin Skare hjem. Til «Grand», til Gravesen, til «Parnasset» spredes de. Damerne er med. De er kommet fra Handelsgymnasiet eller fra en Industriskole eller fra et Kontor. De har Haandtasker, og de har Mapper, de er som løsslupne Fugle.

Nu hilses man, nu mødes man. Nu snakker man, nu har man Tid. Det er ingen Korso, det er ingen Promenade. Her er ikke Ryttere og ingen Ekvipages.

Her er kun en Bys Ungdom, som har Frikvartér og glædes.

Nonchalancen, der ellers kan støde, virker her som Frimodighed. Formløsheden, som kan undre, skaber et stort, et levende Kammeraderi: hvor man kender hinanden, hvor man er Dus og Venner, hvor ingen generer sig, og alle taler i Munden paa hinanden — én glad Larm: af Stemmer og af Latter og af smidigt vandrende Fødder . . .

Det er «Karl Johan», naar den «lever».

Men om Natten, naar den glitrer hvid og stille og Poplerne i «Lunden» staar snébedækkede og ranke, blaalige Kæmpeskygger, og «Terrassens» Kupler skimtes, og Karl Johan, den høje Malm-

mand, paa sin Ganger holder Vagt over Byens Søvn — da virker den mægtige Vej ved en værdig Storhed, som gør taus.

Da drømmes vel af tyste Vandrende mange Drømme — Drømme om Fremtiden for denne By og for dette Land.

— — —

Men vilde en ung Norsk, knust, hvem véd, af hvilken bitter Smerte — tage Afsked med Ungdom og Minder, med lette Dage og med den Tid, han smilte — — — saa vilde han gaa herhen en allersiste Gang.

BERGEN

13. 6.

Bergenseren er Aktør.

Han skylder kun sin Skuespillernatur hele sit Navn af Lyriker. Det skulde undre højlig, om han havde stærkere Stemninger end alle andre, og om han gav heftigere efter for dem. Men han er født med Skuespillerens Trang til at give alle Følelser Udtryk, og han tilfredsstiller sin Trang desto ivrigere — jo større hans Publikum er.

Derfor bliver en Procession i Bergen, hvad den er.

Processionen har det store Publikum, og hver enkelt deltagende Bergenser udarbejder sin Stemning som en fremstillende Kunstner i Optogets Aand.

Bergen ikke fejrer — er jeg vis paa — men fremstiller «Syttende Maj».

Og det hele Dagligliv vilde Bergenseren helst omdanne til Scenerækker, hvori de giver Roller. Naar paa Fisketorvet Piger og Striler timevis prutter og skændes, gør de det mindre for at forlænge Glæden ved at handle end for at agere og vexle formede Ord, som snærter. Det er selve Replikskiftet, som behager dem.

Man kan sé det samme paa Børsen. De Bergenske Handelsmænd fremstiller Handelen.

Det er en By fuld af Aktører, hvis slette Elementer virker som Komedianter.

* * *

14. 6.

Denne By sulteføder sit Teater. Det er ikke mér end, hvad der kunde ventes. Bergenserne har, ligesom ivrige Dilettantaktører, ikke Taalmodighed eller Resignation nok til at være Publikum. De interesseres kun af Forestillinger, hvori de selv kan spille med, og vil derfor hellere højrøstet kunne udlé en Skuespiller end stille beundre en Kunstner: ti sker det første, har Publikum et Slags Rolle.

Almindelige Teateraftner keder dem, og de lader Uge efter Uge deres Skuespilhus staa næsten tomt. De fylder det sjældent helt undtagen paa Beneficeaftner, hvor de kommer mindre maaske af virkelig Hengivenhed, end fordi de da er Deltagere i en Fest.

Hvor faá de kan være, bliver imidlertid deres Meningstilkendegivelser altid stærke. Ti Bifalds- eller Mishagsyttringer er Publikums aktive Del i en Teaterforestilling, og ogsaa Kunstnyden er en Stemning, som Bergensere vil udforme helt og give sit yderste Udtryk. Parterret i Bergen raaber Hurra, naar der klappes af Galleriet i Kristiania.

Ogsaa Kedsomhed udtrykker dette Publikum helt. Et Bergensk Parket kan visse Aftner rent ud anskueliggøre Forestillingens Kedsommelighed.

I det Hele skaber Bergensernes Væsen en besynderlig Modsigelse, der paatvinger sig overalt. Man kan kalde dem de Stilfulde blandt Stilfulde, saavist som hver eneste enkelt altid trofast spejler hver Nuets Situation. Og de bliver de Formløseste blandt Formløse, fordi de for helt at udtrykke Situationen godt hensynsløst kan bryde alle Vedtægter.

De er ganske som Skuespillere, der beherskes af deres Rolle . . .

. . . For dragende Virtuoser er Bergen sikkerlig et Eldorado. De slaar paa Rejsens næste Stationer Mønt af den Begejstring, der saa øredøvende kan rejses blandt Bergensere, mindre fordi de betages af Virtuoserne, end fordi de selv er Kunstnere, der glædes ved at kunne finde Udtryk for Begejstringen. De ynder selv at fremstille Entusiasmen.

Gamle *monsieur* Strakosch kendte Byen.

Det var i Bergen, han landsatte Kristina Nilsson, da hun havde mistet sin Stemme.

Hun kunde ganske vist ikke længere begejstre. Men hun kunde endnu være Folie for en Mængde, som ønskede at føle eller maaske rettere at vise sig henrevet. Hun kunde, kortsagt, her endnu en Gang synge «Sjutton År» fra en Balkon.

*

* *

15. 6.

Der var iaften Musik i Parken.

En saadan Aften fristes man til at tro, at Norge virkelig er et Turistland, hvad det endnu ikke er blevet. Det er i Virkeligheden kun et Rejseland for Amatører. Turisternes Gros fatter ikke den naive Tillokkelse ved en Karjol. En tysk Turistagent, der ifjor berejste Landet, svarede

en Interwiewer, der spurgte ham, hvad han mente om Norges Turist-Fremtid, med Ordene: Byg Jernbaner, og vi skal fylde dem.

Den gode Mand havde ganske Ret.

Karjolernes Hardanger er kun til for Naturelskere. Dhr. Schmidt og Müller savner i et altfor uvejsomt Land Bekvemmelighederne fra det sachsiske Sveits. Der bør bygges Jernbaner og det med Tredje-Klasses Kupéer udstyrede med Fletsæder. Desuden bør der anskaffes Normalsenge. Kyndige Folk tror ikke paa Norge som Turistland, saalænge det ikke er tilstrækkelig forsynet med Fjedermadratser . . .

Men iaften var der i Parken fuldt af Turister, der ustanselig marcherede rundt som Jockeyer, der trænerer.

Bergenserne selv holdt sig om Musikpavillonen. Der stod de i Klynger — et levende Rundskue af: «Folk, der lytter til Musik».

To unge Piger havde taget hinanden om Livet. Med de léende Ansigter, hvor Tænderne straalede mellem røde Læber, vendte mod Lyset gjorde de et Par Dansetrin — ganske let. Det blev som et Billede: «To unge Kvinder, mens Orkestret spiller».

Men maaske var Billedet nok «stillet» af Hans Dahl — han er Byesbarn.

Alle de levende Tableauer, hvori Livet her løses ud, minder, kanhænde, en Smule om Berliner-Skolen, der gerne lader Skuespillerinder sidde Model til deres «Genrer», fordi disse Damer «bedre akcentuere Situationen».

Men Bergenseren er Akcenten i Kødet skaaret.

*

* *

16. 6.

Teatret gav idag «Capriciosa».

Det var hjemme det første Stykke, som Byens Smaabørn saá. Der er dem, der har sét det fra deres Barnepigers Arm.

Og hvor tidt kaldte ikke de Barneminder os tilbage til det, mens vi blev ældre og ældre, og dets Stemning visnede, og vi tilsist ikke kendte det igen.

Men iaften havde det som faaet noget af sit Liv tilbage. Det blev kraftigere i det haardere Sprog, stærkere i en mér grovhændet Kunst. Hr. Garmann gik som den gamle Kaninstok gennem Stykket støt og tungt som en vejrhærdet Stril.

Garmann er vistnok sit Lands betydeligste Skuespiller. Hans Fantasi suger Næring af hvert et Rollens Ord for at skabe Skikkelser af forbløffende Særlighed. Men hans Indbildningskraft er

af en egen mefistofelisk Art og tumler med Forkærlighed med det hæslige, det forvredne, det deforme og det overdrevne. Han er i Slægt med visse Dekadenter blandt Malere, og hans Figurer har oftere Epileptikeres Ansigter.

Han tøjler ikke denne sin Indbildningskrafts Hang og bliver størst i Eventyrspillet, hvor ingen Virkelighed sætter ham Grænser. Han spillede i «Svein Uræd» Mandslingen i Bjerget, som, efter maaske tusind Aars Forløb, løses fra sit Fængsel. Skeibrok selv skaber ikke mér grufuld barokt end Garmann her. Han var saa lille som han krøb der ynkelig paa Jorden, som ikke noget Menneske er; og saa vissen som intet Levende er. Og hans Snak kom som mimrende Lyd, der ej var Tale . . .

Saadanne Skikkelser kunde illustrere Dante . . .

Der vil være Folk og visse Kritikere, som fanger Forargelse over et saa stort Ord om en Kunstner, der kun er Skuespiller. Disse Mennesker og Kritikere inddeler nemlig endnu den Dag idag Kunstnerne i de skabende og de kun udøvende, der er af en lavere Orden, og som saa at sige kun haandterer Digternes og Komponisternes Tanker. Disse Mennesker og Kritikere har ikke deres Kundskab om Kunst indvendig fra.

Ti den Kunst, der ikke er selvskabende, er overhovedet ikke Kunst at nævne. Man er Kunstner, naar man skaber i sin Sjæls Lignelse og kun da. Men ogsaa Skuespilleren og den musikalske Exekutør kan rigtignok skabe. De fordrer blot for at kunne det et Middel: Rollen eller Kompositionen. Faar de den, voxer for den ene en Skikkelse ud, født af hans Sjæl, baaret i hans Temperaments Skød, næret af hans Blod og hans Erfaringer; for Exekutøren vælder en Tonestrøm frem, hvis Leje vel er Komponistens Sort paa Hvidt, men Strømmen selv rinder af h a n s Sjæl, har sit Fald af hans Aands Rytme og har sin Farve af hans Livs Syn.

Hvem har vel hørt en Erika Nissen og en Sofie Menter «exekvere» samme Pjese og véd det ikke? Eller hvem tror, at Rubinsteins «*Romance*» er den samme, spillet af Teresa Careño og af Anette Essipoff?

Den er et Spejl — og intet mér — der spejler to Mennesker.

Mon visse Folk og visse Kritikere aldrig vil forstaa saa simpel Ting? Eller maa man, for at forstaa den, virkelig selv have gennemgaaet noget, der ligner en skabende Proces?

*

* *

17. 6.

Vi blev imorges kaldede til Telefonen.

Det var to af vore Venner fra Byen, som vilde tale med os. De rejste iaften til Spanien — de havde bestemt det inat — og bad os ro ud paa Fjorden for at vifte til Farvel.

De vilde sé Gibraltar, Algier og Ørkenen.

Alle rejser de eller er netop kommet fra Rejse. En ung Bekjendt kom iforgaars fra «det hellige Land» og Ægypten.

Han fortalte om et Hotel, tæt ved Sfinxen, paa den store Ørkens Grænse. Der var elektrisk Lys; der var Elevatorer og Læsesal med *New York Herald, Revue de deux Mondes, Revue Suisse* og *Hamburger Nachrichten.* Billardsalen, der havde hvide Kachemirs Gardiner, vendte ud mod Ørkenen. Beduinernes Karavaner drog forbi under dens Balkoner. Den gamle Beduiner-Mo'er lavede sin Kaffe, sammenkrøben paa Kamelens Ryg, og Høvdingen tronede i sit Skrud.

Karavanen drog sin Vej, den drog i tusind Aar . . .

Det Hotel havde været en Ting for Baudelaire. Han vilde her have indføjet en ny Side i *Fleurs du Mal* . . .

— — —

De unge Skibsførerfruer følger her deres Mænd paa de lange Rejser. Aarevis bliver de borte og hersker som Fruer paa de mægtige Skrog, der fragter paa Sortehavet og paa Middelhavet.

Det var saa skønt at bade der, fortalte En mig: at sidde paa Falderebstrappen, dér nederst nede, i sin Flonelskaabe og lade Søen skylle over sig:

— De véd ikke, sagde hun, hvor det er friskt.

Og saa var man forholdsvis sikker for Haierne.

Naar de Fruer kommer hjem, er de lette at skelne fra de andre. Der bliver over dem noget Fremmed og noget Sikkert, en anden Lød over deres Væsen, en egen — Østerlandenes — Tøven og stolt Insolents over deres Gang.

Og Bergenserne siger:

— Hun farer med sin Mand.

*
* *

21. 6

Vi har været i Odde.

Vi tog ind paa Vejen paa et Turisthotel for at sé paa den evige Sné, mens vi spiste til Middag. Hotellet var lige «slaaet op», og Væggene i Spisesalen var Planker, der endnu ikke var høvlede.

Der var ikke et Værelse at faa, og Værten var en Tysker. Saasnart Nordmændene har faaet Tag over deres Gæstgivergaarde, bortforpagter de dem til Fremmede, der uopholdelig klæder deres Opvartningsjomfruer ud i Nationaldragter.

Hotellet var fuldt af Germanere, som fulgte Kejserens Rejserute. De var tilhobe forpustede, begejstrede og kortbenede.

To unge Herrer lod sig forestille for os. Det var to Lieutenanter i Gardeartilleriet. Den ene sagde, da han forestillede sig:

— Ikke sandt, De rejser dog for Deres Fornøjelse?

— Jo, vi gjorde det.

Han syntes strax, han kunde sé det.

— Og, tilføjede han: alle vore Landsmænd rejser kun for at sé saa meget som muligt.

Vi spiste til Middag og rejste videre sammen. Den ene var en Hr. v. A. af en af de trettenmärkiske Familier. I Aaret Herren véd naar, da Hohenzollerne vilde sætte sig fast i Brandenburg, havde v. A.'erne kæmpet imod dem som Rigets tro Vasaller og havde slaaet dem ved Herrenda. Nu var Artillerilieutenantens Onkler kommanderende Generaler i Hohenzollernes Kejserdømme, og én af dem havde været Fløjadjutant hos Wilhelm I.

Hans Fader spurgte Onkelen:

— Nu, wir geht's bei Majestät?

— Na, mässig . . . . Majestät haben die Schlacht bei Herrenda noch nicht verschmerzen können . . .

Ved Middagen drak begge Lieutenanter Skaaler paa russisk og skrev lange russiske Sætninger paa Bagsiden af Spisesedlen. Vi drak Kaffe paa Altanen, og Hr. v. M. — den anden unge Artillerist — sagde, mens han saá op og ned ad al denne Sné:

— Na, die Weltausstellung wäre auch sehr schön gewesen.

Og vi lo allesammen. De to unge Folk vilde egentlig have været til Paris. Men — Majestät sehen es nicht gern. Saa var de rejst op at sé paa Snéen. Men Hr. v. A. sagde: Viele Kameraden gehen doch hin — ganz im Geheim'.

Vi kørte videre og overnattede i et Værtshus. Om Aftenen spaserede vi paa en Molo ved Fjorden — Hr. v. A. og jeg. Han talte om den fransk-tyske Krig. Hele hans Slægt havde kæmpet i Frihedskrigen mod Napolèon, og alt deres Gods var blevet konfiskeret, saa de ganske forarmedes.

Men deres Konger var de blevet ved at tjene.

Da saa Krigen med Brodersønnen kom, stod tre Generaler v. A. i den preussiske Hær. To Brødre rykkede ind over Grænserne i Spidsen for hvert sit Armékorps. Og for Dotationssummerne for vundne Slag tilbagekøbte de deres Ejendomme.

Den unge Lieutenant fortalte helt beskedent, som Folk af virkeligt Selskab, der taler jævnt om de største Ting. Men det var alligevel, som forstod jeg først nu noget af Bunden i den Krig . . .

Om Morgenen stank hele Værtshuset af «Champacka». Det var Hr. v. M., som havde aabnet Sluserne for sine Toilette-Midler. De skønne Damer i Potsdam vilde ganske sikkert ikke kunne kysse hans ungdommelige Kinder uden at faa Risstøv i Munden.

Da vi op ad Formiddagen rastede paa Turen til Odde, sagde jeg — for at berolige min Samvittighed — til Hr. v. A., at jeg var udvist af Tyskland paa Grund af Majestætsfornærmelse. Han fortrak ikke en Mine og sagde, mens han gav mig Haanden:

— Sie scheinen doch ein Gentleman geblieben zu sein.

Fra det Øjeblik var vi Venner. Og det samme Menneske rejste sig pludselig fra Bordet midt under Dinér'en i Odde, fordi en ung, meget

distingueret og elskværdig Jøde havde taget Plads ved den anden Bordende.

Om Aftenen blev der i Konversationsværelset Tale om Politik, og den samme unge Israelit blandede sig i Samtalen med en særdeles stilfærdig Bemærkning. Hr. v. A. svarede slet ikke, skød Stolen tilbage og gik.

Endnu en Time efter var han Bytte for den yderste Indignation og blev overfor alle Indvendinger ved at sige den samme Sætning:

— Dass die Leute uns in Ruhe lassen.

Og han var ikke til at tale til Fornuft.

— — —

Vi var sammen tre Dage. Saa rejste Preusserne videre til Trondhjem. De vilde til Upsala for at sé «den gyldne Bog».

Vi andre lo og sagde: At til syvende og sist rejste ogsaa de for at sé alt muligt. Men v. A. sagde:

— Aber gut . . . ich interessiere mich 'mal für so was . . .

Ellers havde de intetsomhelst Ærinde eller Rejsemaal i Sverig.

*

* *

22. 6.

Vi kom til Odde om Søndagen. Det var tidligt paa Dagen, og rundtom ved Elven sad Englænderne og passede deres Medestænger.

Klokkerne begyndte at ringe til Kirke i det engelske Kapel, og de fiskende Herrer pakkede deres Redskaber sammen for at gaa hjem at hente deres Psalmebøger. De vandrede flokkevis til Gudstjeneste — i brune Uldstrømper og Pludderhoser til Knæerne.

Til Dinér'en i Spisesalen viser de sig kun i Dress. Det er Udslaget af Englændernes behagelige Respekt for sig selv. Men skal de høre en Prædiken i Kapellet, er det dem tilladt at møde med bare Knæ og i Sportskostyme.

Da Gudstjenesten var forbi, kom Præsten vandrende foran hele sin spraglede Menighed. Bagerst kom Hr. v. A. i sort Spadseredragt. Det saá i det Øjeblik ud, som om han var den eneste Gentleman, der havde tilbedt Gud i den engelske Kirke.

Klokken to var vi sultne og gik ind i Spisesalen, hvor der var dækket Bord, og spurgte, om vi snart skulde spise til Middag.

En meget stiv Domestik, der sammenfoldede Servietter, svarede i en kold Tone og paa Engelsk:

— Her serveres Lunch Kl. to; og gik til den næste Serviet med en Sindsro, der mér end tilstrækkelig antydede, at vi var særdeles overflødige ved denne Lunch . . .

Englænderne er i det Hele taget ingenlunde ufordragelige. Men «Hotel Hardanger» betragter de nu én Gang som deres og vil have Lov til at være uforstyrrede. Man siger, at de har ladet de norske Værter gennemgaa et fleraarigt Kursus i England. Det har ikke været resultatløst. Man regner i «Hardanger» med Pund og betragter Medlemmer af Folkeslag, der holder en noget ringere Mønténhed, nærmest som paatrængende.

Jeg har aldrig sét saa mange norske Kvinder i Nationaldragt og aldrig hørt saa mange Nordmænd brække paa det Engelske som her.

Drengene, som slaar Kulbøtter langs Vejen, raaber deres:

— Welcome . . . og takker for Skillingen med et:

— Thank you, med fuldkommen Veldressérthed.

Efter Lunch tog en gammel Gentleman med fire Damer Plads paa Molen udenfor Hotellet i fem Fletstole. De rørte sig ikke og talte ikke. Da v. A. og jeg, der sad og læste paa Verandaen, havde

holdt Øje med dem i to Timer, troede vi, de sov, og tog et Slag ned over Broen. Det viste sig, at de sad med aabne Øjne og betragtede Naturen.

Da de endelig rejste sig, gik Herren i Spidsen og derpaa Damerne, to og to. Promenerende Englændere viser overhovedet en uovervindelig Kærlighed til Symmetri . . .

Dinér'en anrettedes Kl. 7½ og viste sig at være en fuldstændig «Dinner».

— — —

Hvor disse Englændere maa betale godt.

*

* *

25. 6.

Der er Leg af de Unge paa Vænget ved Landstedet.

«Kærringen med Staven» — «Kærringen med Staven».

En Student fører an og synger, saa han bliver sprukken i Halsen:

«Kærringen med Staven» — «Kærringen med Staven».

Han svinger sin Hale af Venner og Veninder

med hinanden i Hænderne, saa alle Damerne flyver.

Det gaar rundt om Huset, det gaar rundt om Plæner, det gaar rundt om Træer:

«Kærringen med Staven» — «Kærringen med Staven».

Dratter en i Kæden, falder hun paa Græs.

De har fløjet i Timer: «Kærringen med Staven». Ingen har Vejr mér, men de bliver ved.

«Kærringen med Staven» — «Kærringen med Staven».

Doktorens Drenge springer hylende bagerst, Damerne skriger, at de kan ikke mer . . . . . Men oppe paa Havetrappen trakterer Kirsten-Liden med Sindsro sin Lirekasse.

Der bliver ringet, og vi skal tilbords.

Der er Borde nok, men alle de Unge vil sidde sammen. De trykker sig ned ved det samme Bord, og de klumper sig sammen. De sidder som Præstegaards-Ungdom, der gør Skovtur paa Høstvogn.

Alle er de Kammerater, og alle er de Dus — tyve Unge, som alle er paa Fornavn. De skaaler og tager Vidner, i kold Punsch, og spiser, saa det er et Herrens Under.

En ung Bergenser, der lige er kommen fra

Spanien, staar midt i Stuen med sit Glas, og mens han sér hen over Klyngen, over Emmy, Caroline og Mossa og Henny, siger han — med et Smil, der er saa inderlig lykkeligt —:

— Kan De saa ikke forstaa, at man kan længes hjem?

Der bliver en Latter henne ved Bordet, alle raaber — det er Fanny, den lille Krusede, som fortæller Historier. Hun kom fra Leipzig iforgaars og har været der et Aar i Pension.

Hver ung Bergenser, som kom til Byen, besøgte hende:

— Jeg sagde, det var Fættere — pyh, der er det jo ikke passende . . .

Og Fanny lér:

— Men Gud, hvor vi saa turede — Christian véd, hvor vi turede . . .

Christian véd det. Han var der otte Dage, da han rejste ned til Universitetet i Freiburg. Og de havde «turet», saa «das Fräulein» tilsist vilde skrive det hjem:

— Hm — Snærpepotter, siger Fanny. Hele Bergen var blevet hendes Familie i Leipzig.

Efter Bordet skal Midsommer-Blusset tændes. Det er paa den aabne Plads i Lunden. Flammerne slaar op i de tørre Kviste, og det lyser

rødt paa alle Ansigter. Der bliver stille lidt, som naar Juletræet tændes for Børn.

Og saa, mens Baalet knitrer, begynder de alle at synge.

Det er «Ja, vi elsker», som de synger nu.

*
* *

26. 6.

Det er besynderligt at gaa i disse Gader.

Der er gamle Boder med affældige Skilte over Dørene. Derinde er i hundrede Aar Skillinger blevet Dalere — derinde i Halvmørket. Og der er Butiker som Huse af Glas, saa prægtigt lysende og saa prangende. Der søger Turisterne. Der udgives deres egen Avis. Der købes de gamle Sølvkæder for nyt Guld. Der er Turisterne Herrer og saa godt som — ene. Ti Bergenseren selv bliver paa de gamle Steder. De er liberale i Anskuelser, og de er Foregangsmænd i Handlinger, men de er konservative af Vaner.

Turisternes Bergen voxer op om dem, og de sér paa det, og de taxerer Varen — Turisten — med Kundskab og med Glæde.

Men de paavirkes ikke. Bergenseren vil — alle rejsende Lorder til Trods — som Sveitseren for-

blive den, han er. Bergen sætter sit eget, for stærke, Mærke paa ham; han voxer aldrig fra det. Sé Gøteborgeren. Han kommer fra Uddannelsens Aar hjem for at omforme sin By i et udenvælsk Billede. Bergenseren rejser som han, men kommen hjem — optager Bergen ham atter.

Han bliver den Bergenser, han var.

Her findes maaske i alt fem, sex Mennesker, unge Gentlemen, som pynter sig med et fremmed Væsen.

De er til Latter.

*
* *

27. 6.

Her var idag en ung Forfatter.

Han var kommen sammen med sin Redaktør som Referent for et Blad og sad henne i en Sofakrog, forknyt og sky, som en Hund — kom jeg siden til at tænke — der er vant til at faa altfor mange Pidsk.

Efter lange Tiders Forløb bliver han forestillet som den Hr. C., der har skrevet den og den Bog.

Jeg siger: Men hvorfor sagde De dog ikke det strax?

Han svarede: Her er jo saa mange, der skriver Bøger.

Da Redaktøren var gaaet, fortalte han, at han i to Uger havde skrevet fem Noveller til Bladet, og han vilde i Sommerens Løb skrive syv til. Det blev tolv:

— For jeg maa skaffe Penge, sagde han.

Han taler abrupt og ligesom han sparkede til Ordene.

Norske Kunstnere taler i den første Samtale, man har med dem, strax om alt muligt og Ting, som mange andre ikke en Gang betror deres Venner. Det kommer vel af, at de aldrig omgaaes andre end Kammerater.

De synes heller ikke, som vi andre, at bruge Penge hver Dag. De lever i Ryk, hvor de «maa skaffe», og de arbejder ligesom de lever. De dyrker ikke «den ene Linje hver Dag», men deres Bøger fremkommer som Explosioner af deres tilsyneladende Lediggang. Selv de ældre blandt dem skriver — som vi andre kun, da vi var ganske unge — «Boka» i et Løb, Dage og Nætter, hele Døgn — uden Pust.

Deraf den e n e Stemning, som er deres Styrke. Deraf undertiden ogsaa Ensidigheden i det enkelte Værk. Nils Collet Vogt er i «Familiens Sorg»,

Gabriel Finne er i «To Damer» helt i den eneste Tings Vold, som de nu vil have sagt.

Der er slet ingen Verden udenfor og udenom det, som nu er deres Emne.

Man fornemmer igennem deres Produktion Maaden, hvorpaa de producerer. De lukker sig ogsaa, rent bogstavelig sagt, inde sammen med deres Talent.

En Lystspilforfatter rejste nylig ud til et Fyr for at skrive et Skuespil.

Maaske er denne fuldstændige Ensomhed virkelig unge Nordmænd nødvendig. Ti de har jo intet Hjælpemiddel: ikke nogen Virtuositet og næppe nok et fast Sprog

De ejer kun selve det oprindelige Talent, og alt beror for dem paa den voldsomme Magt, de kan tvinge Emnet til at tage over deres Sind.

En ung Forfatter sagde til mig:

— Jeg kan kun skrive, naar jeg slet ikke mér evner at tænke selv og ikke véd, hvad jeg selv skriver.

Ogsaa Amalie Skrams Bøger er en Slags hemmelighedsfuld Diktat. Disse Forfattere maa blive hensatte i en Tilstand, hvor de er deres Emners Medier. Er det ikke Knut Hamsun, der

er gaaet saa vidt, at han har sagt, han om Morgenen fandt et Manuskript, som han maatte have forfattet i Søvne?

*
* *

29. 6.

Natten er ikke Nat. Ti Lyset er ikke slukket og Naturen sover ikke.

Bjerge, Haver, al Byen hviler kun som Sonnambulen dvæler i Halvblund, i Skæret af den tilslørte Lampe.

Gennem den ganske Luft synker den bløde Glans, et Genskin fra Dagens Kaabe; over det ganske Rum hviler Stilhed, saa blid som en Nats uden Mørke.

Og mod Fjeldets dunkle Skrænt rejser sig Vandspringets eneste Straale som en sølverne Krumstav — bydende Fred.

Terrassens Dør blev aabnet. To unge Folk kom Arm i Arm ud for at læse et Brev i Natteklarheden.

De begyndte hvidskende at tyde Skriften, men de holdt inde igen . . . Omslyngede stod de ved Gelænderet — tause.

Og de gik atter tilbage, nænsomt hen over Gruset, og de lukkede Døren bag sig — saa tyst . . . Ti denne Skønhed er hellig.

*
* *

30. 6.

Kristiania lever kun Timer ad Gangen, som maa den bestandig puste ud efter momentvis at have virket som en Hovedstad.

Og Dagen begynder sént, som var Østlændingen længe om at ryste Søvnen af Lemmerne.

Bergenseren springer af Sengene lebendige som Wienerne, der er Folk, som ikke gnider Øjnene, men traller deres Valse strax. Det gaar Bergenserne som dem. Det er som hele Byen vaagner i ét Sæt — med Piger paa Gaden, med Drenge i Fart, med Striler ved Handelen og morgenglade Damer, der er i Roben og paa Benene . . .

Den Befolkning sidder ikke længe paa Sengekanten. Den er vaagen, naar den vaagner.

Vi var idag til Middag hos en stor Skibsreder. Der var fuldt af Malerier og i Haven en stor Rosensamling, hjemført fra Frankrig.

En af Gæsterne viste os alle de Skatte og lo tilsist:

— Jo, jo, sagde han: de Fragter er steget paa Sortehavet.

Det var Spøg, der gemte Stolthed.

Men hvilken beundringsværdig Aarvaagenhed har ikke ogsaa denne Handelsstand vist. Dens Aarvaagenhed er Nerven i dens Talent, som gættede Tidens Tegn. Bergen forlod Sejlskibet for Dampskibet, og forlader nu Dampen for Staalskibet under Sejl.

Og i Kampen mod Konjunkturerne har Byen kun en eneste Fælle — sin egen Evne.

Den ligger afsides paa Jorden, den holdes nede af selve sit Lands Hovedstad, den har ingen Forbindelse uden Havets, en Stump af en Bane, der fører Lystrejsende til et Sommerhotel — og dog skalter den med Millioner.

Under saadanne Forhold bliver Guldklangen en Talentets Sejrssang.

Her er Købmændene de første. Ingen By i Verden gør saa lidt af en Embedsmand, og alle Lieutenanter — gaar her civilt. Det er helt bestemt for at ingen skal kende deres Métier.

Hvis man kunde føre Københavns Købmand herhen og vise ham disse Handelsmænds ranke

Rygge. Vor Handelsstand lever med Haanden ved Hatteskyggen for at blotte Hovedet for det juridiske Fakultet.

Eller kunde dog idetmindste Aarhus blive en Handelsby i Bergens selvbevidste Lignelse.

* * *

August.

Der blev sunget igaar i Haven paa «Kalfaret».

Bergenserne synger altid, hele Selskabet, hver med sit Næb.

Saa vilde de ogsaa synge en dansk Sang, den Fremmede til Ære. Og de begyndte paa «Der er et yndigt Land». Men de kunde kun fire Linjer — og saa gik Sangen i Staa.

Norge og Danmark har ingen Fællessange mér. Ifjor var jeg Gæst i «Studentersamfundet». Sangkoret var der og sang ved Soldet. Jeg bad, om de vilde synge en dansk Sang, og de søgte ogsaa om én . . .

Men saa viste det sig, at de kunde ingen.

De har jo ogsaa saa mange Sange selv nu. Toner og Ord nok at synge. Egne Bøger nok at læse.

Jeg spurgte en Gang i et Selskab af Studenter, om de havde læst «Adam Homo». Der var ingen, som havde gjort det. Deres egen Literatur var allerede saa stor.

Men alligevel . . .

Naar det unge Norge en Gang har vænnet sig til sin egen nye Rigdom, bør det sé til ogsaa at nyde Skattene fra de Fremmede . . . Der er her et Arbejde at forberede.

I Skolers og Seminariers Læsebøger findes der af den gamle Fællesliteratur nu kun Lidet — for Lidt. «Abels Død» var det meste, jeg forleden fandt af Dansk i en saadan Bog. Det er ikke dansk Forfængelighed alene, som kunde mene, at der maaske ogsaa burde være Plads til Grundtvig eller til et Stykke af «Aladdin».

Der er overalt i Norge megen Sympati for Danmark. Men der er mér Kendskab til Sverig.

Man maa dog for Exempel kunne en svensk Sang for at hilse Huset Bernadottes Chef, Unionskongen, i hans Modersmaal.

Men forresten tør jeg ikke være vis paa, at Bergenserne kan det. De giver ikke altfor meget for en Konge — selv for deres egen.

Her er Fyrsterne kun én Raritet til — blandt de mange Rariteter paa Jorden.

*
* *

August.

Det var hen mod Solens Nedgang.

Vi tog fra Landstedet ud til en øde Holm i Fjorden. Der var fuldt af Blaabær, ingen plukkede, og som vi masede under vor Fod.

Solen gik ned, da vi naaede Holmens Top, Saa langt vort Øje saá, blev Fjordens Vande gyldne — blanke Strømme af et kobberfarvet Guld. Og fjernt borte laa andre Holmes Toppe som rosenkranste Øer i Himlens Lyserødt.

Vi sad alle tause, med Glassene glemte i Lyngen ved vor Fod.

Saa sprang Husets Søn pludselig op fra sit Sæde, og paa én Gang svang de sig alle, med løftede Arme, med Spring over Lyngen — i Halling. De larmede med Bakker, de slog til Lyd med Glas, de sang af fuld Hals — mens Solen sank.

Himlen var Roser og Guld, og de dansede. Fjordens store Stilhed rammede Sangen ind.

Men Mørket løftede sig langsomt op af Vandet . . . .

Pludselig var Dansen hørt op. Som Silhuetter stod de imod Himlen — spredte over Holmen.

Det var blevet Nat.

*
* *

August.

Der var Middagsselskab paa Landstedet.

Kaffen var bragt op paa Fjeldet, og vi drak den, liggende i Græsset, glade af Sommer og Vin.

Der var lutter Ungdom, Studenter og Damer. Talen var Kurtise og Vind og Vejr. Der blev lét, og der blev spøgt.

Saa havde fire unge Mænd skilt sig ud fra Selskabet; stod i en Klynge og talte ivrigt.

En blev opmærksom paa dem, for det var, ligesom de havde faaet helt andre Ansigter, betænksommere og strengere, med haardere Linjer og smalle, lukkede Læber.

Selv deres Holdning var blevet en anden, mér rundrygget, gammelmandsagtig, med Hovederne dukkende.

Den Fremmede nærmede sig. Og han hørte, at de fire unge Mænd talte om et Firmas Tab paa Børsen og om Aarets Fiske.

Under Samtalen var disse fire Købmandssønner uvilkaarligt komne til at ligne deres Fædre. De havde for et Øjeblik faaet Børsmandens Væsen og Ansigt og forraadte deres Race lige indtil Øjnenes Blik og Maaden at staa paa.

Det var saare mærkeligt at sé.

*

* *

August.

Naar jeg vandrer omkring paa Godset, hvor vi bor, maa jeg tænke paa, hvor store Værdier der dog ligger ubrugt i dette Land.

Det skulde snart være Høhøst nu. Vinden slaar henover Engenes Barn-høje Græs som over glimtende Bølger. Men der er nok ikke Folk at faa, og saa maa Græsset staa sin Uge længer.

Rundtom, paa Holme, paa Udmarker mylrer det med modne Bær. Men ingen plukker dem. Paa den ene Holme bor en eneste Fisker. Hans Hus er et Skur, og de siger, at han og hans sulter. Men Bærrene, som ligger ved Fødderne af dem, sér de ikke. Eller de tror ikke, de har noget Værd.

Ikke langt herfra strømmer en Elv i Havet med et vældigt Fald. Vandets Fald er Kraft, men Ingen bruger den. Der bor kun en Landhandler, og hans Pige skyller Vadsketøj i Elven.

Naar jeg taler derom, siger mine Venner:

— Naa ja, det er Rigdommene, Fremtiden skal leve af.

Men var det umuligt at begynde paa at løfte dem idag?

Dette Folk er attenaarigt og stoler paa et langt Liv. Det har endnu knap faaet Huset bygget. Hvordan skulde det da have naaet at faa opdyrket Jorden?

* * *

August.

Der var Selskab paa Landstedet hos én af de mange Konsuler.

De Unge legede paa Engen. Det var Trold eller «Sist» eller «Fange». Alle Bergenske Lege gaar dog ud paa det Samme: at storme og gribe, at løbe og at lé.

Husets Frue sad paa Havetrappen og talte med sin fremmede Gæst:

— Ikke sandt, sagde hun: De undrer Dem over Friheden her, over, at alle de Unge er Dus og over, at de alle er paa Fornavn?

— For en Fremmed maa det vel ogsaa være lidt vanskeligt at forstaa . . . Men sér De, vore Forældre kendte alle hinanden, vi fra vor Tid kendte hinanden, og vore Børn har kendt hinanden fra de var smaa. Drenge og Piger er opdragne sammen, og nogle har gaaet i Skole sammen. De har levet sammen som Børn, og de er blevet voxne sammen, næsten uden at vide det . . . .

Husfruen taug lidt. Saa sagde hun:

— Det kunde desuden sé ud, som om her var Mennesker fra næsten alle Samfundsklasser . . . Her er et Par Kontorister fra vore Forretninger, og den unge Mand er Kommis . . . .

— Men alligevel er her ingen, som vi ikke kender . . . . .

— Ogsaa her er der Skillemure i Selskabslivet, selv om den Fremmede ikke sér dem . . . Men indenfor vore Kredse har Ungdommen Frihed. De bliver Barndomsvenner hele deres Liv . . . .

— Og véd De, jeg tror, det er Ungdomslivet sammen i Kammeratskab, der er Grunden til vore

mange lykkelige Ægteskaber — ja, ja, De maa tro mig: lykkelige Ægteskaber — vore Unge kender hinanden, før de binder sig til hinanden. — Derfor er Forlovelser ogsaa næsten overflødige og sjældent lange . . . . Kende hinanden gør allerede de to Unge, og er de blevet enige, gifter de sig . . .

Nede paa Engen lo og jublede de.

Husfruen sagde:

— Ja, jeg er for mine Børns Skyld lykkelig ved at bo i denne By.

— — —

Hele Hemmeligheden ved det frimodige Ungdomsliv her er naturligvis den, at alle kender hinanden, og at dette Kendskab sætter hemmelige Grænser, som kun kan sés og følges af de Indviede.

Vi fulgtes en Dag — en ung Mand og jeg — op til «Kalfaret» paa en Visit. Den unge Mand var dannet og elskværdig og berejst. Da vi gik op ad Trappen til Landstedet, sagde han:

— Ja, det er første Gang, jeg sætter mine Bén her.

Jeg blev saare forbauset. Ti det saá ud, som omgikkes den unge Mand disse Mennesker fortroligt og hver Dag. Han var sammen med dem i Parken og i Teatret og paa Sejltoure,

og han var Dus med dem som med gode Kammerater.

Men han var aldrig blevet modtaget af dem.

Og først nu huskede jeg, at jeg aldrig havde sét ham i Selskab hos dem . . . . .

Det er altsaa dog vanskeligt nok at komme ind forbi alle de Villagitre, som synes at staa saa vidt aabne.

Sandsynligvis endog meget vanskeligere end man tror.

*
* *

August.

De engelske Turistskibe kom idag. De skulde lægge herind iaften, og paa Bryggen var der allerede fuldt om Eftermiddagen: af Hotelværterne og «Gutterne» og Hververne. De var der alle for at kapre Bytte. Værterne lader sig ikke nøje med at sende Gutterne, der er snakkesalige, forslagne og vævre som Egern. De antager desforuden Hververe, som gaar Skibene imøde — der er de Kaprere, som sejler Damperne imøde til Stavanger.

Og før Turistskibet faar lagt til, er det entret af Gutterne som Katte, og der begynder en Pantomime og en Jagt paa Rejsetøjet Skibet rundt, før en eneste har sat Fod paa Land.

Der er Turister, som staar utilgængelige midt i Sværmen. Deres Ansigter udtrykker noget som Medlidenhed med de Medrejsende, som belejres — ti de jo har truffet deres Bestemmelse. De véd ikke, at hele Forskellen mellem dem og de andre er d e n, at de er kaprede paa Forhaand.

De har under Farten modtaget Raad om Opholdssted af Skibsrestauratricen, der dog naturligvis er uegennyttig. Ti hvad angaar det vel hende, hvor Gæsterne bor paa Land?

Hun modtager kun ved Sæsonens Slutning et Sølv-Kaffeservice, som kan variere noget i Lødighed efter Hotelværternes Udbytte.

Eller hun modtager sin Hummerforsyning gennem Kollegaen i Land . . . Det er en højst uskyldig Tuskhandel, som udvexler Turister mod Landsprodukter.

Turister véd lidet om, i hvis Ærinde de rejser. Fra det Øjeblik, hvor de har sat Benene i den første Hotelport, tilhører de alle dem, som lever af deres Drikkepenge. De er i Hænderne paa Portier'erne, der adresserer dem til den næste Kollega som en Pakke og mærker deres Kufferter med røde, blaa eller hvide Firmamærker, alt eftersom de anbefales til kollegial Behandling af første, anden eller tredje Sort. En Portier paa Turistruten

betragter hverken vor Klædedragt eller vort Fysiognomi. Hans Blik søger kun Kufferten. Klæder kan skjule Folk, og Domme om Fysiognomiet kan være upaalidelige. Kuffertmærkerne er ufejlbare. Det er hele Turistens Fortid, som han fører med sig uden at vide det.

Det kan uden Tvivl være farligt at have visse Mærker paa sit Gods, men det farligste er dog slet ingen at have. Saadanne Rejsende er prædestinerede til at finde alt optaget eller — i Eftersæsonen — maaske at blive anvist Tagkamre.

Systemet er, siger man, af Sveitser-Oprindelse og maaske, ret besét, ingenlunde ubehageligt for de Herskaber, som rejser: hver kommer — uden Ord — paa sin rette Plads og i den passende Étage.

Der undgaaes Misforstaaelser, hvad paa Rejse er væsentligt.

*

* *

August.

Det var paa Landstedet og efter Middag. Pigen havde bragt Kaffen og Likør og Glas ud paa Tunet, hvor Høet stod i Stak. Saa var

vi, baade Damer og Herrer, løbet Storm mod den nærmeste Stak — den lige ved Vejen, i Solen, og vi havde spredt alt det duftende Hø, og nu laa vi, der ved Vejen, ved Siden af hinanden, den paa Ryggen, den paa Maven, og holdt Siesta paa en Søsterseng.

Der blev ikke talt meget, — for det var varmt, og vi var dovne — men der blev, mest i Taushed, nippet til Likøren, og Røg fra Cigaretter blev sendt op i lade Ringe, og der blev mumlet, lidt søvnigt, som vi laa, og tilsist slet ikke sagt mér — — for vi sov, i Solen.

Det var Mossa, som vækkede os. Hun var oppe og kildrede os, paa Halsen og i Nakken, med Spidsen af sin Parasol.

Og paa én Gang næsten var vi alle oppe, og Sofie skreg:

— Sist!

Og det gik i Storm over Engen. Mossa og Inga løb med opspændte Solskærme — nu maatte de kaste dem, for Henrik var efter dem:

— Sist!

Herrer og Damer løb, Mossa gled og faldt.

Sé Solskærmene, hvor de vugger sig paa Skaftene som et Par hvide Blomster . . . .

Men Christian staar paa Hovedet i Høet for

at finde sit Cigaret-Etui, han har glemt paa «Sengen.»

— — —

Alle Bergenske Lege ligner hinanden. Det er Storm og Løb tilhobe. De Mennesker trænger til Bevægelse, og de gør sig Legene «tjenlige».

De gør sig hele Aaret «tjenligt»: Vintrens Sné er dem kun et nyt Middel til Friluftsliv og Lystighed.

*
* *

August.

Her er noget saa sært, naivt og elskeligt gammeldags over den unge Frejdighed hos de Mennesker.

For Exempel nu forleden.

Der var en Mængde Unge sammen, og der blev danset — danset saadan, som man danser her, til en gammel Violin, hvis Bue sprang over Kattetarmene — rent «yrt» og ustanseligt.

Men alligevel — én Gang m a a man give tabt: alle, baade Damer og Herrer, sad endelig stønnende langs Væggene.

Saa, som ved e t Instinkt, begyndte de varme og pustende Mennesker at synge. Og de sang

af fuld Hals en gammel Vise, siddende der, Side om Side, langs Væggene — lige til de dansede igen.

Her leges ogsaa Pantelege, og der kigges Stjerner, hvor Leonora raaber:

— Hvem er Leander? hvem er Leander?

Og i Brønden falder man:

— Jeg falder, jeg falder; og der gaaes Tiggergang paa Polsk med forsvarlige Kys:

— Hvad gi'er De, min Frøken, til min Kone og mig? — og der ages Holstensk, saa vi flyder, som Molboerne, paa Gulvene.

. . . . . Bergenserne siger selv, at al den Lystighed er intet imod, hvad den var i «de gamle Dage». En Fremmed synes, at her lever undertiden netop «gamle Dage» endnu.

Og de vil leve længe, ti det er Ungdommen, som fornyer dem. Den mærkelige, vidtberejste, fordringsløse Ungdom her.

Forleden lo et helt Selskab ad en ung Mand — fordi han gik med Handsker i Parken. Man har nu én Gang ikke saadanne Vaner, og om Vintren gaar Millionærers Sønner med strikkede Vanter.

*
* *

August.

En Bekendt samler paa Beskrivelser af Norge. Han har dem paa alle Sprog og i de forskelligste Udstyr. Maaske er ogsaa alle disse Værker, eller idetmindste de fleste af dem, fortræffelige til Reklame. Men kunstnerisk er de værdiløse.

De, som beskriver Rejser, holder sig altfor ofte udelukkende til det, som altfor let undflyr dem: Naturen. En fremmed Natur afsætter ved det første Syn lynsnart et Billede i vor Sjæl, lynsnart som paa den hurtigst virkende Plade. Dette ene Billede finder af sig selv sine egne Ord — faá, stærke som selve Billedet er: i store Linjer og af mægtig Klarhed, men enkelt . . . .

Et Indtryk fæstner sig strax.

Men siden synes Sjælen at blive uimodtageligere for den Natur, som ikke er Hjemmets. Og hint ene Indtryk forklæder sig for den, som vil skildre, kun i andre — og ret almindelige — Ord.

Det kommer af, at en fremmed Natur aabenbarer os aldrig Detaillerne og de smaa Hemmeligheder, der skaber Kunst. Kun uendelig, uendelig langsomt tegner Naturen sit virkelige, sit intime Billede i Sjælen, og maaske kan vi, ret

besét, aldrig male noget andet Naturbillede end af den Natur, vi saá i vor Barndom . . . .

Den, som vil skildre det Fremmede, kunde vel af Naturen kun danne Rammen om Menneskene. Og selve Fremstillingen af det fremmede Liv maatte blive aforistisk, sammenkædet af det Uensartede og det højst Forskellige.

Den Rejsende sér i det uvante Samfunds Liv kun en Række af fremspringende Punkter, hvis Led og hvis Forbindelse undgaar ham. Men hvis hans Fremstilling med denne Sum af uforbundne Enkeltiagttagelser angriber Livet fra alle Sider, vil der maaske dog fremgaa et Slags Helhedsindtryk af den meget brogede Fænomenmængde, hans Iagttagelse indfangede.

Han vil meget ofte medtage det særdeles smaa — og oftest maaske Anekdoten — og maaske vilde det diminutive Kaos, han skabte, give Indtryk af at være sét med en Flues Øjne. Men han vilde idetmindste opnaa Mangfoldighed, hvor han, ved selve Tingens Natur, er udelukket fra at opnaa Dybde.

Som Rejsebeskrivelser nu er, forsøger de som oftest kun at beskrive det Ubeskrivelige. Der findes hundreder af Skildringer, som beskriver Hardanger.

Det er kun en dum Blasfemi. Den Fremmede kan om saadan Skønhed ikke sige mér, end at han har været lykkelig nok til at sé den. Naturen tilhører Landets egne Digtere, som maaske hyppigst indirekte aabenbarer os dets mægtigste Ejendommelighed. Man kan hos Bjørnson fornemme Genskin af Hardangers Dejlighed, som man føler Ødemarkens Vælde gennem «Brand».

*
* *

August.

Det er Søndag, og henimod Aften var vi paa Jernbanestationen og saá det glade Folk vende hjem fra Voss.

Hvilken klinger Lystighed — hvilken typisk «Venden hjem fra Landet» . . . . .

Og dog kommer man her aldrig uden at føle noget som Sørgmodighed. Øjnene følger Skinnernes blanke Jernbaand, der burde binde Vest til Øst, og som nu kun fører Sommergæster ud til et Hotel.

Dette Land er vel et af de politisk frieste i Verden.

Men om dette Frihedsland ejede en stor

Statsmand, en magtfuld Vilje, da vilde han maaske kloroformere Friheden og kneble alle Tingmænd og stikke Pressemændene Klæder i Mundene, og midt under denne Voldsgerning vilde han sprænge Fjeldene og lægge Broer over Elvene og jernklæde Ødemarkerne og lægge Vej mellem Vest og Øst.

Og var det gjort, vilde han lade Friheden slaa sine Øjenlaag op igen, og han vilde atter give Tingmændene Talens Brug, for at de, efter Loven, kunde stille ham for en Rigsret . . . .

Den vilde utvivlsomt dømme ham. Men ingen Dom vilde kunne gøre dette store Skéte uskét: at Fædrelandet helt var blevet Et.

. . . Ja, hvis disse Staalbaand dog slyngede sig til Kristiania . . .

TRONDHJEM

September.

Intet er mér mærkeligt at iagttage end Grænsestationer. Man flyver i Løbet af en Halvtime over et usynligt Skel — et Skel mellem to Samfund med hver sin Sæd og sin Race.

Der siges, at ved Grænserne glider Racerne over i hinanden. Det kan jo være, at Sprogene smitter hinanden en Smule med deres Klang, men Typerne bevarer deres Forskellighed.

Sé den siste svenske Station, staselig og svær, med Madsalsborde, tunge af Spiser, og runde Mænd, glade ved Punsch og ved Vin. En trind «Fru» med Bandelokker, og Frøkener, som en Svensker ønsker sig dem, højbarmede og megetforstaaende og hastige til et Kniks og til at iskænke en Sup.

Men ogsaa en festlig og skinnende Renlighed, der stemmer til Glæde.

Til en Medrejsende, der tøver et Øjeblik tvivlraadig foran det brede Bord, siger Husets Fru med Bandelokkerne:

— De Rejsende plejer at spise her.

Der er ikke nogen særlig Betoning over Ordene, og alligevel føler man gennem den ene Sætning uvilkaarlig noget som en Værdsættelse af Køkkenet hinsides Grænsen. Min Medrejsende giver sig til at spise uden Modsigelse.

Saa den første norske Station, smal og lille, angst for «at gøre for meget af sig», med en Ventesal, rén, men saa nøgen som et Puritanernes Bedehus. Den byder paa et Glas Vand og en Psalmebog. Og Menneskene er mér senede, Ansigterne anderledes skaarne, længere, ej saa runde i Linjerne. Gangen her bliver mér dukkende, — sént bøjer sig en svensk Ryg — men Øjnene er klarere.

Og Stemmerne, selv de faar en anden Klang. De bliver mutte og knappe, og der er ingen Afskedshilsner som dér ovre, hvor hele Familiens Navne i det dejlige Maal synges ud paa Perronerne, og Haandslagene er som den siste Be-

segling af en hed Bro'rskaal og Hilsnerne uendelige. Nordmænd siger kun Farvel én Gang, og saa tier de; og det bortrullende Tog hilser de ved at løfte deres Hat.

I Sverig modtages en Kommende med ti Omfavnelser. Her faar han ét Haandtryk.

*
* *

September.

Trondhjem er Kongerigets Førsteby.

Den sér kun Majestæten én Gang i hans Liv, den Dag, da han bliver kronet — og da bor han i en Kongsgaard af Træ —, men den bevarer Holdningen fra Hoffet. Dens Huse ligger i brede Gader saa ret som Soldater paa Parade, og man søger uvilkaarligt paa Dørene efter det lille Messingskilt, der melder en bureaukratisk Beboer som Medlem af Foreningen mod Betleri.

Trønderens Væsen passer til hans Gader. Han er gravitetisk med en Smule Hang til Stivhed, og han gaar til sine Forretninger med en Anstand, som han vandrede i en Procession. Trønderne har uimodsigelig de rankeste Rygge i Kongeriget.

Staden er den eneste i Landet, der ejer «et Selskab». En Del af dets Medlemmer har bevaret adelige Navne, og det kan hænde, at en Trøndersk Dame endogsaa beæres med Tiltalen Komtesse af fremmede Eskadrers Officerer, der ikke véd, at Adelen er ophævet ved en Grundlovsbeslutning, der dog ikke af demokratisk Magtfuldkommenhed har mægtet samtidig at udslette Sporene af hundredaarig selskabelig Opdragelse.

Paa Gaderne møder man Ekvipager, der er forsynede med Tjenere, som bukker, mens de slaar Vogntrinet ned — Bergenske Millionærer har til Dørvogtere Stuepiger med hvide Kapper paa Hovedet —, og Officerer synes her paa deres Plads, selv naar de er i Galla.

Fra Selskabet rekrutteres Rigets Kontingent til det norsk-svenske diplomatiske Korps, og det kan ske, at Damen, man har til Bords, taler om sin Broder «Gesandten i Rom».

Damernes Toiletter er de stilsikreste i Landet og bæres som det Skrud, hvortil man er født. Ved Bryllupper og Festiviteter, der kalder Trondhjems unge Fruer til Kristiania, morer det dem at vise Hovedstadsdamerne, hvordan man gaar klædt. De naár det, fordi de er korrekte og ikke føler nogen Trang til det uregelmæssige. Det

vilde aldrig falde en Trønderinde ind at fæste en Buket udenpaa en Peltskaabe eller bære en violbesat Hat til en Havelock.

Ved Siden af Kredsen findes «Parvenuerne», der har konkurreret heldigt med Bergenserne i Nordland og som understøtter Kunsten uden derfor at faa Adgang til Selskabet, der tilbringer en stor Del af Aaret paa Landsteder, byggede af Bedstefædrene og som saa ganske smaat begynder at gaa i Forfald.

* * *

September.

Der er i en af Nabobyerne udbrudt et «Krach». En Krise kan her komme som et Vindstød og vælte et Handelssamfund som en Rad Tinsoldater. For den Fremmede er det besynderligt. Det skulde synes, som om i det nye Land heller ikke Værdierne var blevet nogenlunde faste og uomstødelige, men var mestendels kun Spekulationsobjekter, slyngede vilkaarligt mellem *Hausse* og *Baisse*. Heller ikke Pengene havde saa at sige fundet deres Plads, men de var paa bestandig Vandring for at søge den.

I hvert Fald er Spekulationen vovsom og ilter i disse Egne. Det maa jo ligge til Folk, hvis Erhverv og Handel er «Fisket», at bygge paa Chancen. Fisken kommer, rigt overvældende, man véd ingen Grund; den udebliver, Havet ligger dødt, man véd ingen Aarsag. Og paa ubestemmeligt Komme hviler al Velfærd, al Beregning bygges paa et Træf — paa et Haab.

Hvad Under, om «Chancen» da gaar Befolkningen i Blodet og bliver Fjedren i dens Temperament? Bliver Axen i dens Vandel og Handel?

Men saa er jo Spekulationen skabt og den strækker sig videre til alt.

Og dens hastige Sejre, der løfter, de bratte Fald, som slaar sønder, dens Omvæltninger, dens Bringen i Lys, dens rappe Slyngen i Skyggen giver norsk Samfund en Del af dets Karakter: dets Muligheder mod alle Kanter, Uberegneligheden, dets selskabelige Formløshed . . . Der synes intet Blivende, men alt undergivet Forandringen.

Nordmændene, der staar midt i det, tager alt dette koldsindigt som man tager, hvad der skér hver Dag. De siger om Matadoren, der faldt ifjor:

— Ja, han gik jo desværre . . .

— Og de andre? . . . Ja, de gik jo med.

Men hvormegen Tragik føder ikke den Rastløshed i Kapitalens Vandring.

En Mand sad som Herre over Skove, der vel aldrig var maalte, Sagværk, Brug, Gaarde, Fiskepladse — over alt, hvad i Landet ejes kan. Sin Bys Matador og en Hædersmand. Alle Konjunkturer synker. Trælast kan ikke sælges, Skibsparter ikke afhændes, Brugsprodukter finder ikke Marked. Og Konjunkturerne synker.

Manden taber Hovedet, taber det af Skræk, fordi han er en Hædersmand, af Angst for ikke mér at kunne give hver sit.

Og han indstiller sine Betalinger, og i Deruten er der ingen, som tør hjælpe, fordi ingen mér anstiller ædruelige Beregninger over det næsten Uberegnelige: Boets uhyre Værdier.

Han gaar Fallit.

Hans Slægt splittes, Ejendommene sælges, hans Herresæde bliver Hotel. Han selv dør, hans Nærmeste skylles bort . . . .

Boet opgøres, det betaler Administration, det maa afhænde ved Tvangsauktion: Gaarde, Brug, Skibe sælges for Tredjedelspris — og Boets Dividende er, da det sluttes, omkring ved de 90 p. C.

— — —

Saa uberegnelige maa Værdierne være, saa

ukendte, saa uprøvede i dette Land, hvis Dag hedder Fremtiden.

En Familie, jeg kender, i en anden Kant af Landet, havde købt et Gods. Prisen var næppe høj. For der var vist ingen, som havde lagt videre Mærke til den Ejendom.

Men Husherren havde taget fat paa en Opdyrkning. Der var Agerjord og Enge, som kunde sættes under Vand af en Elv, der var Træplantninger med tusinder af Træer . . .

Husets Herre viste os det alt.

Saa kom vi til et Gærde af Stén, og han pegede ud over en vid og øde Mark — en udyrket Jord.

— Det er ogsaa mit, sagde han: men det maa opdyrkes af mine Sønner.

. . . . Saaledes er dette Land.

At dog saa mange kan nænne at udvandre og forlade det.

Eller at de idetmindste ikke drager hjem paany, naar de derude har lært — at arbejde.

*

* *

September.

Byen har et Teater, som er gammelt, men godt. Langs hele Kysten er der Teaterbygninger nok. I Kristianssand en hyggelig gammeldags Sal, just Byen tilpas, i Stavanger et Skuespilhus, Hovedstæder burde misunde Staden. Og Drammen har bygget et Teater med Etager og Loger som et Operahus for at gøre Kristiania til Skamme.

Teatrene er der og staar tomme. Norske Skuespilhuse er, som Czekernes, byggede for en Kunst, der skal komme.

Men de unge Czeker — ogsaa de er Børn af et Folk i Genfødelse — er dog komne længere end de unge Nordmænd. De er endnu ikke naaede frem til de stolte Sténhuses Scener, de har bygget. Men de har dog slaaet sig sammen i Trupper — ja, kald dem Bander, hvis man vil. Bandevis slider de sig frem over Bræddeskurs Fjæl, lærende Kunsten ved det ene Heldbringende: at øve den; samlende Publikum og opdyrkende Tilskuerkredse i Ravnekroge.

Hvor ofte er jeg dog ikke vandret ud, hinsides Jødekvarteret, langt bort til den faldefærdige Fjælebod, hvor i «Praha» de czekiske Vandretrupper spillede, ud at sé det altid Anspændende,

ja, jeg tror, for mig det første af alt: en Ungdom i Kamp.

Her var vist ingen, som var tredive Aar. Som Børn endnu satte disse Slaver op bag Rampen. Her var Manierérthed og Sanddruhed, Kunstlethed og den hellige Oprigtighed.

Men Energi var der over alle . . .

Hvert Aar indfangede «det gyldne Hus» — Nationalscenen — et Par Stykker fra Trupperne. Men de blev paa deres Vandring og havde Ret . . . Ti Kunsten har sine Lehrjahre, ogsaa den . . .

Naar mon unge Norske vil forstaa det? Naar kommer den, som selvfornægtende — der hører Selvfornægtelse til — vil lægge Talent, Energi, Erfaring og al Personligheds Myndighed ind og tage denne Sag op, som maa fremmes?

At give Norges Land Del i Norges Kunst. At lade Nordmænd høre norske Tanker paa norsk Maal. At lade Nordmænd give Blod og Kød til Skildring af norsk Liv . . . . .

Man synes tit, at ingen her ret øjner Opgaven. Og som Fremmed kan man blive paatrængende ved at tale.

Men Opgaven er der — fra hvilket Punkt man end sér.

Sé Studentersamfundet.

Det driver jo Politik. Det deltager i Agitationen. Det holder Nationalfølelsen vaagen — ved en lidt tit fornyet — Debat om sit Flag . . . .

Men rundtom paa det vide Vestland bliver Pietismen tættere og tættere. Sindene tilsløres, Intelligentserne bøjes, Fantasiens ene Billede er Helvedes Baal og Brand.

Alt det sker, mens Politikerne kæmper for Friheden og Selvstændigheden.

Var der saa dog ikke nogle af alle disse Politikere, som vilde sé, at ogsaa Kunst er den sande Politiks Medhjælp: at ung Kunst, ung Menneske-Fremstilling, ung Vilje, sættende frem mod Kunstens Maal, just kunde trænges i alle de Byer, hvor nu Lægprædikanterne er ene, Sekternes Forsamlingshuse Mængdens Skuespilhuse, og Pietismens Baal dens Indbildningskrafts forfærdende Syn?

Der kunde trænges til Budbringere af lyse Tanker og om Aandens Frisind.

Hvorfor gør da ikke f. Ex. Studentersamfundet sig til *primus moter* i en Sag som denne? Vækker Tanken om dette som en Folkets Opgave?

Hvad det er.

Der er unge Talenter nok. Men man skulde give dem Mod til at samle sig og forsøge. De vilde faa det, hvis de vandt en Vished for, at ialfald en Del af Folket forstod og holdt Øje med deres Forsøg.

*
* *

September.

Fruen i Huset talte idag om «Selskabet» i Landet.

Hun sagde: Der er intet, og jeg véd heller ikke, hvor det skulde komme fra. I Danmark finder man i Provinserne det gode Selskab paa Landet. Vi har i det hele Land ikke en Snés Jordegodser, der er Omtale værd. I Byerne kommer Formuerne med Sildene — for igen at gaa med dem. Vore Kapitaler smelter som Regel længe før de har faaet opdraget Gentlemen, og vi har kun Pengemænd, ingen Pengenes Aristokrater. Der kunde i Kristiania maaske dannes et Selskab af vort Aands-Aristokrati, men de Kunstnere og Digtere, som har reusseret, lader os i Stikken og overlader os til os selv . . . .

— I hver Provinsby sidder der to eller tre Familier, som selskabeligt sét, tilbringer deres Liv paa en øde Ø. Har de nogenlunde Raad til det, gaar de to Gange om Aaret paa Rejser. Der er i hele Verden forholdsvis neppe nogen, der rejser saa meget som vor Kreds herhjemme.

— Vi finder jo, siger Husfruen, ganske vist ikke Bekendte i Udlandet, men vi lever idetmindste blandt «Ligesindede» . . . .

Fruen lér længe og siger tilsist:

— Naturligvis, man burde vænne sig af med alle Fordomme. Vi lever nu én Gang i et demokratisk Land: i Kristiania regnes Stabsdyrlægens Frue med til Hoffet . . . .

— Det er sandsynligvis, fordi man maa have Rækken fyldt, naar der skal være Kur . . . . Saadan gaar det med Hoffet, og som det gaar Hoffet, skér det «Selskabet» . . . .

— Vi har i Grunden intet; men der indtræffer Lejligheder, hvor man maa lade, som vi havde det. For ved de Lejligheder at faa Karré'en fyldt, indlader vi en hel Mængde Mennesker, som — kun kan betale . . . .

— Og alle de Mennesker figurerer da . . . . som vort Selskab saalænge, til de Mismodige

tilsist tror, at et virkeligt Selskab ikke en Gang nogensinde vil fødes her i Landet.

Fruen bliver ved at lé og siger:

— Ja, ja, det er virkelig sandt.

*

* *

September.

Jeg tænker bestandig paa den unge Fremtidstrup af Skuespillere.

Hvorfor vel ikke En af de mange Forfattere i dette Land søgte Uddannelse i Teaterledelse og samlede de Muligheder, som findes, og vovede og drog ud. Der er dog saa mange Forfattere, mange med Iver, Vilje, Kraft — og saa faá Forlæggere . . . .

Der er Dage, hvor jeg, den Fremmede, lægger Ruterne for disse tænkte Trupper og skriver op Maaned og Dag, hvor de skulde spille og reise og komme. Jeg bestemmer — paa Papiret — Repertoiret: hele den lange Række af Skuespil, som, skrevne af Nordmænd, venter paa at blive Nordmænds fulde Eje . . . .

Og den Kyndige, som kendte med og regnede med unge norske Talenters Særlighed, vilde til

Rækken af de norske Skuespil føje Shakespeare, Schiller, maaske Hebbel.

De Stykker hørte til for at mætte Voldsomheden, som hertillands er Talenternes Mærke. Giv de Unge Ubændigheden at fremstille, Følelserne med de Michel-Angeloske Lemmer. Alt det Store, det Usammensatte, det Elementære . . .

Det er ogsaa det, som lettest vilde kalde Tilskuerne til . . . .

Men naar ingen af de mange Talentfulde blandt Skribenterne tager denne Opgave op, skyldes det maaske det, at Tingen agtes altfor ringe: En Vandretrup. At prædike Kunst i Ravnekroge . . . . hvilken Opgave.

Mon det imidlertid ikke er Aandshovmod at tro, at vi fra Storstæder skulde være ene om at fatte Kunst? Og mon det ikke er en dobbelt Selviskhed at tro, at vi alene trænger til den.

. . . . Men at være Skaber af Skuespillere, Leder af en Trup fordrer ogsaa Resignation. Den Skabende og Ledende skænker andre sit Talent, ja, fodrer de andre med sin Evne. Og det er andre, Skuespillerne, som indkasserer Bifaldet og erhverver sig selv Navnet . . . .

Er det muligvis derfor, ingen tager Opgaven op? Fordi ingen har Selvfornægtelse nok. Men

alle vil hellere efterlade sig tyve Bind paa en Boghylde — til at samle Støv.

Det Ene behøvede dog ikke at udelukke det Andet.

Da Grundstenen til det aandeligt selvstændige Norge skulde lægges, holdt de Ældre sig ikke tilbage. Drog ikke Henrik Ibsen til Bergen? Skyldes det mon ikke mest og først af alle Bjørnstjerne Bjørnson, naar norsk Hovedstad ejer en norsk Scenekunst, der lever i Fremgang . . . .

Det gjorde Fædrene. Den næste Tid lægger nu det næste Krav for Foden af Sønnerne . . . .

— — —

Ja, her er saa meget at udrette i dette Land.

Er det mon netop det, der gør det saa uendelig kært for hver den, som ejer noget af Foretagsomhedens Ild, det, at der er saa megen ny Jord, hvori man kunde sætte sin Hakke . . .?

Paa denne store Nybygning synes man, der maatte være Plads for selv en fremmed Arm og Haand . . . .

Men — paa den anden Side — et Folks Liv er saa langt. Det fremmer sine Planer sindig, næsten ligesom Naturen selv, der har de lange Stunder til at vente.

*

* *

September.

En Læge fortalte mig idag om «Fisket» her nordpaa, paa denne Kyst.

Det var for en tyve Aar tilbage, og Fisken stod rigt mod Land.

Saa fløj Rygtet, at der i Fjorden var der saa svært et Fiske, som ikke Mand kunde mindes. Og i Hast kom der meget Folk, histfra, herfra og fra alle Kanter. Men Rygtet havde talt sandt, for saadan Overflødighed havde man aldrig sét her paa Kysten: hele Fjorden, saa langt et Øje saá, var kun et eneste glitrende, levende Sølv — af Silden.

De fangede dem i Net, og Silden løb dem fulde, saa de knap kunde bjerge dem. De fangede dem i Tønder og halede dem i Land i tusindvis. De tog dem i Øser og kastede dem paa Stranden dyngevis.

Men Silden stod paa.

Der kom Købmænd til og Handelsfolk og Folk, der opslog Telte. Og der blev sviret og drukket og købt og solgt. Dalere havde bare Skillingers Værdi i de Dage og de Nætter.

Men Silden stod ind uden Maade. Det var den syvende Dag. Men Stimen blev kun tættere.

Folk fiskede ikke mér. De skovlede Fisken

i Land, og de, som ikke havde Redskab, de bukkede sig og tog den med Hænderne.

Der kom fler Folk, Dag og Nat kom der Folk. Købmænd med Sølvpenge i Kister og Skænkeværter med fremmed Vin og alt, hvad hidsende er, og løsagtige Fruentimmer, som kom for at glædes ved Mandfolk.

Der var en Svir, en Dobbel Dag og Nat, en Utugt, der ikke tog Ende. Og der kom fler og fler, Gøglere og Musikbander og Landhandlere, som boede sydpaa, og Fruentimmer, som Gudfader havde nægtet Lyst, fordi de var for hæslige, og Svirebrødre, der aldrig har blivende Sted, men kommer med Tærningerne mellem Fingrene.

Det var som et Marked foran den Ondes Port, tyve Døgn, mens Silden stod paa.

Saa blev Stimen tyndere. Nu var det kun Marodørerne, der satte derind. Men de Fiskere, som var kommet sist, de kastede taalmodigt deres Garn ud efter en sparsom Fangst, for de vilde ikke være kommet forgæves. Men Handelsmændene var allerede borte, og Fruentimmerne var fulgte med; saa havde de Rejseselskab.

Skænkeværterne holdt ud i det Længste.

Men tilsist drog ogsaa de bort, og der blev lige stille igen.

Og til de Kanter vendte Silden ikke mér tilbage.

* * *

September.

Jeg har aldrig kendt nogen By saa stille — hvor Gaderne, brede, træbevoxede, er saa tomme, og Dørene, med Hammere af Messing, synes saa fastlukkede. Der gaar ingen, og der kommer ingen. Der er uforanderlig tomt og uforanderlig tyst.

Her er de fornemme Englænderes Yndlingsopholdssted. De slaar sig ned her i Maaneder. Damerne aftegner Domkirken forfra og bagfra, og Herrerne fisker i Fjorden og i Elven. Hotellerne har Priser for dem og er byggede for dem. De er tunge og højtidelige ligesom Byen, fulde af brede og svære Møbler, som ingen Enkeltmand kan flytte, og med Smaahaver med lige Gange og et massivt Springvand, opmuret af Cement og uden Vand.

Foran denne døde Springvandskumme er Englændernes Plads. De sidder Timer uden at tale og uden at røre sig og stirrer ud i Tomheden og Stilheden som en Vederkvægelse . . .

De har fundet et Sted og en By, der endogsaa «ligger død», for ikke at forstyrre deres Spleen . . .

Man sér paa Gaden hyppigere en Vogn end en Fodgænger. Trønderen kører, naar han blot kan. I Bergen er det en Luxus at stige op i et Køretøj. Bergenseren sparer gerne hver overflødig Skilling, og han trænger desuden til at føle sine egne Bén i Bevægelse. Men Trønderen synes, det er bedst at sidde og ikke at røre sig uden Nødvendighed.

Alverden i disse Byer bruger Telefon. Men Bergenseren gør det for at følge sin Lyst til at meddele sig, Trønderen for at spare sig en Gang . . . .

. . . Stille er her.

Men der findes nok et eller andetsteds en fornem Klub med et højtideligt Læseværelse — foran; og bagved det en Skænk med forsvarligt lukkede Døre og et mægtigt Skab med mange smaa Rum, hvori hæderværdige Medlemmer kan opbevare adskillige Slags styrkende Fluida. Derinde faar Folk Mundene paa Gled.

Det er saadan hertillands.

*
* *

September.

Vi var ude at køre idag.

Luften var saa klar, som jeg kun saá den i Bøhmen og her — i Bøhmen over det dejlige Hradschin. Havet var saa lyst som et straalende Smil, og alle Fjelde skinnede. Paa Fjeldvejen lod vi Vognen holde; her sér man hele Byen: de brede, tunge Boder langsmed Elven, de vide, stille Gader og Dômen.

Her gemmer ogsaa hver Plet et Minde; her indrammes et Lands Historie. Der kronedes Norges gamle Konger; der var der Tingsted, der kæmpede Birkebejnerne.

Det er en Saga om Blod og Hæder.

Vi talte længe, og vi vendte os mod Fjorden: her kom Islændingerne, og her landede Kong Haakon, og der ligger — Munkholmen.

Det er Danmarks Blad i Trondhjems Saga.

Vi fandt paa denne Jord, indviet af Æren, Plads til et Fængsel . . .

Hvorfor har dog i vort Land i hundreder af Aar Middelmaaadighedernes Ring kunnet magte bestandig at udskyde Geniet? Vi taler om Egoisme hos Fremmede. Hos os har dog i hundrede Aar Middelmaadighedernes Selviskhed været større end selve Fædrelandskærligheden.

Egentlig burde vi Danske aldrig rejse herhen. Ti Munkholmen er det sorte Klæde i en Krans af Skjolde, og Munkholmen er vort . . .

— — —

Men alligevel var Hans Majestæt jo barmhjertig. Man løslod Griffenfeldt af hans Fængsel.

Som Børn saá «vi fra Horsens» ofte hans Kiste. Han var død hos sin Datter paa Stensballegaard. Sagnet fortalte, at han der i sine siste Aar havde plantet Havens navnkundige Allé.

Hans Kongelige Majestæt havde ikke Brug for en Griffenfeldts Tjenester. Men han tillod ham naadigst at plante de Linde, som kunde skygge over ham, naar han førtes til sin Grav.

Var det ikke allerede meget? Eller var det mon altid vi undte vore Største saa meget — en Grav. Et Fængsel har vi dog altid kunnet finde til dem.

Historien har imidlertid været barmhjertig: vi blev berøvede baade Munkholmen og Sønderborg — tænkelig, for at vi skulde blues mindre.

*

* *

September.

Arne Dybfest er død.

Hvor vel jeg husker ham, som jeg saá ham første Gang, i Trondhjem, i «Hotel Britannia», mellem alle Læsesalens tunge og ubevægelige og fornemme Møbler. Bly var han, spinkel som en Dreng, mager som den, der lever under Omskiftelser, forpint af en evindelig Urolighed, som han møjsomt tvang ind til en vis afventende Ærbødighed.

Jeg tog ham for en sær, altfor tidlig modnet Sextenaarig, og jeg spurgte ham — mens jeg gjorde det, slog han Øjnene op, med et sky Kast, og dog rapt forskende, og jeg sagde til mig selv: Han har ogsaa de tidligt Dødes Øjne —:

— Er det Vers, som De bringer mig at læse?

— Nej, jeg bringer Ingenting — Stemmen var dæmpet, frygtagtig som Mennesket selv, men Ordene kom i uéns Stød, der drev dem frem og atter skræmtes, som under Slag af en Hammer —:

— Jeg er kun Journalist.

Han lagde et heftigt Tryk paa kun, og Stemmen slugte næsten det Ord Journalist.

Jeg vidste ikke ret, hvad jeg skulde sige til denne Journalist, som jeg antog endnu sled

Skolebænken, og jeg spurgte sikkert særdeles meningsløst:

— Og hvor kommer De da fra?

— Jeg kom i Foraaret fra Amerika.

— Hva' si'er De? Er De da født der — — var De der med Deres Forældre?

— Nej — og bestandig den samme uénsførte Stemme, der skubber til Ordene for strax at trække dem til sig igen — jeg rejste derover, da jeg var sexten Aar — — med et Skib.

— Og hvor gammel er De nu?

— En og tyve.

— Hm, og hvad tog De Dem da til derover.

— Jeg var Redaktør . . . .

Han lo selv, med en — en Kende — usleben Latter, der kom altfor brat, som en for grel Modsætning til hans Væsen:

— I Vesten.

Han begyndte at fortælle med sin besynderlige dirrende Urolighed, som han møjsommeligt vilde omskabe til en kort og koldsindig Knaphed, om Livet derovre, der langt borte; om Prairierne, han havde gennemfaret, de uendelige; og om Ensomheden, Europæerens Følelse af en uhyre Forladthed i en Verden, der ikke er hans:

— Men, spurgte jeg, hvorfor drog De da derhen?

Han slog pludselig i Stolen med sin febrilske Haand og spurgte — som d e n, der spørger i høje Ord om det, hvorom hans Tanke spurgte sig nogle tusinde Gange —:

— Hvad skal man vel her?

— Og saa blev De der dog ikke?

Han sad lidt, og med en noget anden Stemme sagde han:

— Jeg trivedes ikke.

«Hvad skal man vel her», og «Jeg trivedes ikke» — Nøglen til hans Væsen, Nøglen til manges . . . . Hvormange Ansigter gled der mig dog ikke pludselig forbi, Unges Træk, kendte fra aarlange Vandringer i Norden: utaalmodige og frygtagtige Tvivlere om alt og Fanatikere efter blot ét eneste, hvorpaa det var dem muligt at tro. Sjæle, der lider under en fortvivlet Rasen uden Mæle, et Raseri, hvis eget Maal de ikke kender, og som opløser sig i et ubeskriveligt Mareridt af magtesløs Angstfølelse.

Hvor saá jeg ikke for mig ham, den unge Svensker R. A., fin, følsom som en Kvinde, sky, som den, Livet aldrig har berørt, dirrende af en evig og grænseløs Utaalmodighed, saá ham i

hint Øjeblik, da han spurgte, som man spørger om det, hvoraf Livet afhænger:

— Tror De, han mener det?

Det var en Aandens Stormand der i Sverig, som har udrettet uendelig meget og proklameret uendelig meget mér — nu havde han udslynget en Sætning: Fremtiden beror paa Diskussionens Sandhed, paa Sandheden i hvert Ord, som skrevet staar. Den ringeste Pressens Referent har noget af Fremtiden i sin Pen og kunde skabe noget af den, om han altid talte Sandhed . . .

— Tror De, han mener det? Hvis han gør, vilde jeg aldrig være andet — end den siste, end den laveste ved «Tidningen» — og «skrive Sandhed».

Og feberhastigt og som slog han mod Stængerne i et Bur, hamrede hans Hænder over Vinduesposten, han, en Radikaler, en Vantro, en født Fortvivlet, der troede paa Frelsen — af et Indfald.

Ham, Finnen H. N., saá jeg, med sine altid sitrende Læber, saá ham, naar han rakte sin magre Højrearm med knyttet Haand op over sit Hoved og raabte, som udfoldede han et Banner:

— Vi vil føre det svenske Sprog til Petersborgs Porte . . . .

Jeg saá hele denne Skare af Taalmodsfattige og Afmægtige, en sælsom Flok af aandelige Russere, spredte enkeltvis i Samfundene: Livet er dem Livegenskabet, der lægger dem i Baand. Verden Czarriget, hvor Skæbnerne bastes, Menneskekaarene den sibiriske Elendighed. Og idet de fortvivler, fødes i dem Kærligheden til alt det Urimelige, til de formløse Tanker, til de frygtelige og knap anede Omvæltninger, til Idéerne uden Haab og selv til Indfaldene uden Mening. Disse fanatiske Sjæle venter paa de sælsomme Idéer som ophobede Baal, beredte, venter paa Flammen.

Arne Dybfest var én af dem.

Han var en Hjemløs, der elskede sit Hjem: han havde forladt det, og tusinde Mile borte, i den nye Verden, paa en Kippe, mellem Fruentimmer, der er tilfals, og Dokarbejdere, som beruser sig, taler han med en Fælle, der er blevet berømtere end han, og som den Gang var landflygtig som han, om Hjemmets Literatur og alle de fjerne Navne, og de brænder begge af samme Kærlighed. Og han bryder atter op fra den nye Verden — ti han trives ikke der — og i Hjemmet, til hvilket han vender tilbage, bliver han en Hjemløs igen.

Da bliver hans første Bog en Bog om hans aandeligt Ligesindede. Han skriver om Anarkisterne, hvis Vej til Fremtiden kun synes at kunne gaa gennem Tilintetgørelsen. At skildre Samfundets Fortvivlede er hans første Ord som Forfatter, og at male Følelsernes Fortvivlede bliver hans næste Værk, det siste.

Ti inde i os — han sér det — gemmes en Verden, hvor vi er lige utaalmodige og lige magtesløse, hvor Skæbnen er lige blind, og vi lige hjælpeløst den blinde Skæbnes Bytte.

Der hersker vor eneste Herre: vor Drift. Driften, der er skaanselsløs og uudgrundelig og forfærdelig, saadan som vilde Folkeslag gætter sig deres Guder. Driften, i hvis Haand vi er, og hvis Væsens Rødder er vort eget Blod, fylder ham med det Hemmelighedsfuldes og Mysteriets Rædsel — og slipper ham ikke mér.

Som en Monoman skriver han to Gange Driftens den samme Saga.

Han skildrer den begge Gange i en Kvindes Skikkelse. Begge Gange er Kvinderne deforme, og næsten Krøblinge at sé. Den ene er enøjet, Rædselen selv staar af hendes andet, det døde, Øje; den anden er et knoklet Skelet, flad og hæslig, med uhyre Hofter, Umættelig-

hedens uhyggelige Sindbillede. Begge frastøder de Helten, og begge underkuer de ham. Ti Driften, Sønnen af vort eget Kød og Blod, viser sit Herredømme over os ved at lægge os i Armene selv paa Afskyelige, og hengive os til, hvad der forfærder os.

I en Grotte ved Havets Bred, hvor Fødderne glider paa slimede Stén og paa slimede Dyr, hvor Tang og de sære Alger slynges op fra Havets Dyb, som intet Menneskeøje saá, fejrer i «Den Ensomme» Harmens sindbilledligt sit Bryllup med sin hæslige Elskede, mens Uvejr gemmer Hav og Himmel og Jorden.

Driften er som Uvejret, der er over os: i Slim og Dynd klædes vi under dens Nedværdigelse, mens vi, berusede, formæler os med det Skrækkelige.

Arne Dybfests Helte ligger uden Redning under for deres bestialske Elskov, men, mens de bukker under, føler de selv deres Betagelse som en Gru og en Fortvivlelse. De efterforsker uafladeligt de hemmelighedsfulde Dybder i deres Sjæl, hvor Nedværdigelsen fødes af Attraaen, Barn af det ukendte Mørke, og Drifterne lever, lig hine Huleboere, som blinde og lyssky Dyr.

Men de finder ingen Forklaring. Mens de gennemflakker Følelsesverdenen, finder de kun —

og det i deres egen Sjæls forvirrede Nat — Driftens uundgaaelige Mysterium.

Og al deres Fornemmen opløser sig i deres exalterede Sjæl i Angster, en mysteriøs Skræk for Verden i dem og Verden om dem, i en tifold øget altid dirrende Urolighed, hvor kun ét aldrig dør, saalænge de selv drager Aande: Utaalmodigheden efter nye Sindsbevægelser, der kan opløse sig — i ny Angst . . . .

Nu er Arne Dybfest gaaet herfra.

I en af sine Bøger skrev han en Gang, han, der paa samme Tid var den frygtsomste og den ærgerrigste af alle: Modtag denne Bog af den af alle unge Nordmænd, af hvem De vistnok har ventet mindst.

Han tog fejl. De, som kendte ham, troede vel paa hans sælsomme Evne.

Om han helt havde faaet d e t at vide, før hans Hjerte brast, hans sky, hans heftige Hjerte.

— — —

Ak, ja, hvor vel jeg husker ham i «Hotel Britannias» høje og tunge Stuer, et sært og blegt Barn, løbet af Skole ud i det Liv, hvor han aldrig fik Hjemstavnsret.

— Hvorfor drog De da derhen?

— Hvad skal man vel her?

— Og hvorfor rejste De da bort?

— Jeg trivedes ikke.

Faa Ord — Seglet paa et Liv.

Fremmede, hjemløse Sjæle paa Jorden — — gik I mon foran tusinde Fæller ind i Døden at vise dem Vej.

*
* *

September.

I en Dagligstue, hvor jeg var idag, stod paa en Konsol — mellem mange brogede Kar af baade Metal og Ler, Kar fra Orienten — en sær gammel Æske. Den lignede en udhulet Stén, forsynet med et Laag.

Herren i Huset sagde, at det var en Stén fra Bastillen, og Æsken var en Bonbonnière.

En af hans Grandonkler havde den Gang Skude og fór paa Marseille. Han havde haft Tingesten med sig hjem, og siden var den gaaet i Arv.

— Nu burde man, sagde han, vel egentlig gemme den under et Glaslaag.

Vi lo alle.

Denne gamle Stén var jo et Minde «om Menneskehedens Frigivelse» — omdannet til en Ting at gemme Sukkergodt i.

Herren i Huset fortalte mange Erindringer, som var nedarvede i Slægten, fra Revolutionens Tid. «Syden» var oversvømmet af de forunderligste Lægprædikanter. De holdt Bod ved Havnen, paa Torvet, i Kipperne, aflirede en Frihedens Vise — de kunde den vel udenad — og solgte deres Relikvier: der var Tærninger og Medailler og hvad det var — men alt skulde være fra Bastillen.

Det maa have været saadan noget som Revolutionens Afladsboder, de Butiker; og Talerne har været dens Tiggermunke.

Af Souvenirs maa der være blevet nok. Man tog dem, hvor man kunde finde dem. Sagnet fortæller, at man sønderskar Talmas Klædning til Erindring om «Brutus»; og var der ikke ogsaa frisindede Kvinder, som opbevarede — eller maaske endogsaa forhandlede — Lommetørklæder dyppede i Guillotinens Blod?

. . . Vi blev alle enige om, at denne Sukkertøjsdaase, som var en dyr Erindring om Frihedens hellige Morgenrøde for Menneskeheden,

meget vel fortjente at, eller endogsaa nødvendigvis maatte opbevares under et Glaslaag.

*
* *

September.

Det er min Morgenvej at gaa hen i Kirken. Til dens Værksted; at sé de uhyre Sauge og Kæmpefilene og alle de Redskaber, som gennemskærer Sténen og filer den og føjer den sammen og løfter den og — genopbygger Dômen.

Nu har Værket og Menneskene hundrede døde Tjenere. Det byggedes en Gang alene ved Menneskenes Hænder, som dannede Kniplinger af Stén, og af Stén Piller som selve Blomsternes Stængler.

En hellig Tro gav dem Taalmod og Kraft. Og da Værket var rejst, strømmede Pilgrimmene til fra al Jorden, og Hvælvingerne, de bugnede under Lovsang, og ved Altrene blev der knælet i Tilbedelse. Her fuldbyrdede den hellige Olav sine Undere og gjorde Værkbrudne karske.

Nu genopbygges Dômen, mens en ny Tro skænker Langmodighed; Folkets Tro paa sig selv;

og et nyt Under fuldbringes, et større: ti det er Folket, der karsk genrejses.

Pillerne i deres stolte Frihed, Fletværket af Stén, som kroner dem, alle de løftende Hvælvinger — det er de stærke Tanker, som nyskabte Folket, Digt og Kunst og Sange, som har samlet Folket, alt det Aandens Arbejde, som er Folkets Eje.

Olavs genrejste Dôm, du er Tegnet paa det genvundne Fædreland.

Men naar en Gang alle Buer var spændte, og hver Hvælving igen hvilede paa sine Søjler af Stén, da burde ingen Præst og ingen Klerus drage herind. Protestantismen fylder dog ikke dette Rum med sin Gudsdyrkelse uden Skønhed, den favner ikke disse Vægge med en mager Tilbedelse. Lad den blive i det Hus, som den omspænder.

Herhen burde Folket vandre, og dets Minder burde her være Altrene, og Folkets store Døde burde jordes her.

Da blev du, Olavs genopstandne Dôm, i alle de kommende Tider Folke-Genopstandelsens Sindbillede — Folket til Andagt.

Disse Dagbogsblade er blevet Størsteparten af dette Bind. Oprindelig var Bogen ikke tænkt saaledes. Men efterhaanden som Emner og Erindringer meldte sig, tog de som af sig selv og rent uvilkaarligt denne Form. Mér og mér tvang sig ind i denne Ramme.

Ti kun en Ramme er det.

Det kan hænde, at i Virkeligheden baade fire og fem Aar adskiller Erindringer, hvis Datum ikke skiller dem med ligesaa mange Dage.

Men, ret besét, gør det vel ikke noget til Sagen og er kun en Frihed, man turde have Lov til at tage sig.

PROVINSEN

En somme. — Smaabilleder.

EN SOMME

De danske Smaabyer synes alle at ligne hinanden. Tænker man paa dem, sér man uvilkaarlig altid ét Billede: af en støvet Kongevej, der, brolagt, løber et Stykke mellem to Rækker vinde Huse og strækker sig videre, ud i det nye Støv.

Og hvad Indvaanerne betræffer, da kender vel den, som har Øje for Landbefolkningens Væsen og Art, en Lollik fra en Fyenbo, end sige da, fra Jyden. Og selv blandt Jyder skelner han let mellem Manden — lidt bred og tryg af Lader — fra den fede Egn om Horsens og Vendelboen, sejg og sén, men med stærkt Ansigt og voldsk i Trætte.

Men Ulighederne i Racen er ej saa store, at jo ikke Bylivet glatter og vidsker dem. Der er ikke stor Forskel at sé paa Saxkøbing og Nørresundby, og med selve Befolkningen gaar det ligedan: man skiller vanskeligt de Folk fra Rødby fra dem, der har Hjemstavn i Mariager.

I Norge er det ikke saa.

Tænker den, som lange Stunder flakkede gennem Landet, paa Byerne og deres Befolkning, som han saá, da vil et Sambillede kun langsomt arbejde sig frem. Mange Billeder vil melde sig for Mindet — hvert særligt i Farve, hvert eget i Art. I dette vide Land er der Kløfter mellem Racens Egenskaber, og det erfares gennem Stædernes Forskel i Væsen.

Man læser forskelligt Sind og skiftende Hang i selve Byernes Ydre. Østlændingen kan bøje mod svensk Snit og røbe Rem af svensk Pomp. Man sér det i det genopbygte Skien. Det gamle Moss er Træby som Vestlandets Stæder, men dets Fysiognomi er godlidende Hygge, hvor Vestlandets Træflækker virker barskt og utilgængeligt.

Og Byernes Forskellighed spejler Befolkningens.

Der er snakkesalig Støj i Tønsbergs Gader — Tønsberg midt i dets rige Dalstrøg —, der

er Ligfærdstyngde og tause Miner i Trøndelagens Smaabyer . . .

Hver eneste By næsten virker paa den Fremmede paa sin Vis.

Det kommer ogsaa deraf, at Handels og Vandels og Erhvervets Bølger i dette Samfund saa brat gaar op og ned. Konjunkturerne vexler saa hurtigt. Vore Smaabyer ligger hen og lever saa jævnt af, hvad Landevejen kører op for deres Dør — af det faste Opland og de faste Kunder, der høster middelgodt af Ager og Eng og omsætter Aar efter Aar mestendels det samme. Det giver vore Byer meget af deres evigt Uforanderlige.

Men her er det anderledes.

Her er Havet og store Skove ofte Oplandet, og der «høstes» saa svært forskelligt. Havet sender ikke hvert Aar sine Stimer mod samme Kyst. Et Aaremaal beriges den Fjord, det næste Aaremaal en anden. Og Skovene, de er vel de samme, men deres Værdier er i Spekulationens upaalidelige Vold, der nu kaster sig over dem, hugger, fylder hver Elv med Tømmer, saver i tyve Brug; nu forlader dem og lader Død følge paa Drift.

Men Byers Trivsel gror af Oplandets. Derfor gaar det ogsaa i Stæderne op og ned.

Her hastig Blomstren med Spor overalt, nye Staddele, der klatrer op langs Elven, der brat Sygnen, der døder alting, med stansede Brug og Boder, som staar lukkede.

Den Skiften giver Variation i Byfysiognomierne. Og det varer noget, før et Totalbillede fremstaar hos den Fremmede, og den norske Provinsstad bliver ham én Fremtoning, hvor Livet glider saa nogenlunde ligt og spejler Forhold, der præger det samme Samfund.

*
* *

Selv den mindre Stad har her en Børs. Forretningslivets Karakter er givet i det.

Her er ingen jævnt kommende Handel med de lange Tog af Kornvogne og Tremmevogne med de fedede Svin, der grynter, skurende op ad hinanden. Her er ikke den Landhandel, hvor man for sine Øjne sér, hvad der sendes og losses og tuskes til Penge. Minuthandelens Butiker, de ligger mestendels hen som vore, lidt mér stille maaske og i Skilter og Udstyr med lidt mér Hang med det, der vækker Opsigt. Men

de Boder har kun lidet med Forretningslivet at skaffe. Det leves i nogle stilfærdige og lukkede Kontorer, hvor fem, sex Penne kradser over Papirer, og hvor der handles stort med alt det, som ikke sés paa Pladsen — med fjerne Fiske-ladninger, med det Tømmer, som flyder i Elvene, og med Parter i Skuder, der gaar i Fragtfart langt borte.

Og selv om Produktet, hvormed der handles, er ganske nær, er Byerne, hvor der sluttes Handel, lige stille. Hvilken Støj, hvilken Fart, Maskiners Stønnen, Fossers Brag, Pibers Hvin paa den ganske Vej fra Frederikshald til Frederikstad: Skibe paa Elven, Skib ved Skib, Brug langs Fjeldet, Brug ved Brug, svømmende Flaader paa Vandet, Flaade ved Flaade.

Man tænker sig England som denne Landsdel, hvor Industrien har et Distrikt, det, vi ikke kender.

Men i Distriktets Stæder er der lige stilt. Man forestiller sig ikke let noget mér dødt end Frederikshald med dens højtidelige Sténhuse, byg-gede om store Pladser, og dens pompøse Broer, hvor ingen Levende færdes, og dens alvorsfulde Fontæner, rejste og skænkede af rige Borgere.

I de store Sténbygninger er Livet samlet. Men det fornemmes ikke som Travlhed og end

mindre som Larm. Der er kun en tung Alvorlighed over den énsomme Plads, hvor Kapitalen har Kvartér.

Og saadan allevegne.

Handelsobjekterne sés ikke, og oftest er de langt borte. Her træffes kun de tause og store Beføjelser. Og i Centrerne for Forretning — i Frederikstad, i Kristianssund, i Stavanger — kan man fornemme noget hemmelighedsfuldt ængstende under al den lydløse Kamp om Tusinders Velfærd.

Man kan gribe sig i at tænke — med en egen Følelse af Tryghed — paa vor sejge Landhandel, hvor det tætte Korn spredes paa Købmændenes Lofter, og Fedesvinene opstaldes i gryntende Flokke bag Opkøbernes Indhegninger . . .

*

* *

Handelen skaber da i den norske By kun lidet ydre Røre.

Og Trafik øger det ikke. Den daglige Trafik er med «Dampen», der kommer, og med «Dampen», som gaar. Med den kommer Post, og den

bringer Folk. Bryggen er her Perron. Her er saa føje Steder Jernbaner. Kristiania har — paa Hovedstæders Vis — spundet sig et Skinnenet, et Aarevæv gennem sit Opland. Ellers ventes der mestendels paa Banerne.

Det gør, at hver enkelt By synes at ligge sært énsom, for sig, i en egen Tilværelse, uden Forbindelser — der, helt alene.

Der er ligesom ingen Kontinuation i dette Land, og det er, ligesom Livet hørte op — med den By.

De blinkende Skinner, der ikke stanser, men altid strækker sig længer, forbi Huse, Byer, Marker — altid længer, de ligesom forbinder os dog med andre Mennesker, med de næste, med dem langt borte og med dem, vi ikke kender . . .

Men her ligger Byerne, synes man, forladte.

Og hver ny Stad ligner en ny, énsom Verden, en Verden for sig.

Det øger Tungheden over den norske By . . .

Paa det enkelte Sted har det offentlige Liv kun fattigt med Forlystelser. Der er faá verdslige Foreninger, der, som hos os, har mange Formaal og danser for dem alle. Der er ingen Teaterforestillinger, og de, som gives, dyrker

ikke Landets Maal. Der fattes det selskabelige Initiativ med dets Trang til Brud paa Et og det Samme, som sætter Basarer, Komedier — alt det i Gang.

Man kan synes, her hersker i Maaneder en «stille Uge.»

En enkelt Gang kan man komme til at overvære et Velgørenhedsudsalg. Men det holdes i Bedehuset, og Underholdningen er aandelige Sange, der afsynges foran Orgelet.

En Række af Lykkehjul var opstillet ved Pillerne. Byens Damer sad paa Rad — alt var saare retlinjet i dette Udsalg — ved Siden af Fortunas Rekvisiter, sortklædte og unærmelige, som forvaltede de ophøjede, religiøse Mysterier. I Sakristiet serveredes der Kaffe.

Den ærbare Kande gik rundt i en Forsamling, der var taus og højtidelig som et Ligfølge.

En Fremmed bad i denne stilfærdige Restaurant om et Glas Vin. Det kunde ikke faaes. Her udskænkedes ikke Vin, ikke en Gang til Fordel for de Fattige.

Der var i hele Bedehuset ikke En, som talte højt, og ikke en Gang nogen, som traadte fast i Gulvet. Der er Mennesker, der lister rundt paa

denne Jord, som stjal de deres Livs Dage, ængstelige, og en for en.

Midt i den tause Skare — ragende op over den i deres hvide Skønhed — stod to Buster: Apollo og den unge Cæsar.

De var en Gave — fra hvilken Spotter?

Vist er: de stod der og virkede som en Skønhedens Protest mod al denne Fattigdom paa Glæde . . .

. . . Hvilken trist Griben fejl i denne Sekt, som i sin Kamp mod Sanserne, der ej kan udryddes, kun naár at udrydde Skønheden, som er det eneste, der kan forædle dem.

*
* *

Er det offentlige Liv uden brogede Adspredelser, ejer ej heller Privatselskabeligheden megen Farve.

Der fattes Nordmændene den selskabelige Sans, som indpuster Sammenkomster Liv. Der er derfor ogsaa Byer, hvor der egentlig slet ikke findes nogen Selskabelighed. Eller den indskræn-

ker sig til visse officielle Fester, der paa bestemte Mærkedage vender tilbage Aar efter Aar. I de meget gamle Huse, hvor tre Generationers Mænd sidder til Bords — vidtløftige, hvidmalede Palæer af Træ med uhyre Forstuer og fyldte med gamle Mahognimøbler, Glaslysekroner og mangfoldige Rariteter, hjemførte af Rederiets Skuder — finder man endnu bonede og højloftede Dansesale med vægstillede Lænestole fra Aarhundredets Begyndelse.

Men Salene staar øde.

Den pompøse Selskabelighed, som de rummede, er døet hen, og der er intet Samkvem kommet istand under de nye Former.

De Velhavendes Rekreation er Rejser. De forlader deres Byer to, tre Gange om Aaret, ikke for at besøge deres Hovedstad — ingen «ligger i Kristiania» som hos os de øverste Tusinde i København — men for at afsøge Udlandet.

Denne Berejsthed vilde kunne give den hjemlige Samtale Farve, om overhovedet Samtalens Kunst dyrkedes. Men Nordmænd har ikke lært den og bryder sig heller næppe om at gøre det — i Reglen.

Der findes naturligvis Undtagelser.

Man kan midt i den mindste By falde ind i en Kreds, levelysten, bevægelig, med hele den selskabelige Evne. Der raader i disse Kredse en fornem Aandsfrihed og en vid Kundskab, der har suget sin fine Næring af Liv overalt i Europa. Man er hos disse Faá europæisk Væren nærmere end nogetsteds hos os.

For nogle Aar siden kom et Krach over en saadan Kreds.

En ung Mand fortalte derom:

— I Begyndelsen troede vi slet ikke paa det. Vi tænkte, det driver vel over. Men vi maatte jo synes alvorlige — for de Uindviede.

— Saa rullede vi vore Persienner ned og samledes om Middagen til smaa Selskaber — sneg os sammen i al Hemmelighed som en Flok Sammensvorne . . .

— Og vi har aldrig haft det muntrere, og vore Damer har aldrig haft smukkere Toiletter end i den Tid . . . Det blev paa én Gang en ganske ny Selskabelighed, en Væren-sammen med en egen Duft over sig, intim og charmant, fortroligere og finere og — i Halvmørke.

. . . Men Krachet blev voldsommere og tilsist fuldstændigt.

Der sidder nu nye Ejere dér, hvor den Gang, bag nedrullede Gardiner, det siste glade Glas tømtes . . .

Her er ingen Stabilitet i Besiddelsen, og de, som endelig har lært at nyde, formaar det ikke mér.

*
* *

Aftentiden byder her et sært Skue. Naar Lygterne tændes, er her halv mørkt. Men overalt i Byerne griber man ikke destomindre alle Paaskud til slet ikke at tænde dem. Der er de lyse Nætter, som begynder tidligst i Kommunalstyrelserne, og der er Fuldmaanenætterne, som Magistraterne opfører paa Besparelseskontoen efter Almanakerne.

I de mørke Gader vandrer saa Byernes Ungdom skarevis rundt. Unge Knægte og unge Piger, Butikernes Folk og Værkstedernes Folk — en timelang Korso i Mørket. Gutterne tager hinanden under Armen og spærrer Fortougene, Pigerne maa i Flok retirere ud paa Gaden. Man kan knap sé hverandre, men man hører hverandre desto bedre . . .

Den Fremmede siger undertiden til sig selv, om det mon ikke vilde være tjenligere at tænde Lys. Eller om det ikke var vel, hvis der fandtes en og anden verdslig Forening, som beskæftigede og adspredte de Unge. Nu findes kun Ynglingeforeningerne og Gaden.

Her bydes ikke Ungdommen anden Adspredelse end Sporten. Den understøttes ganske vist overalt. Mér end ét Sted giver Samlag og Byraad Bidrag til Skøjtebanerne, som plejes og hæges den hele Vinter. Men Sport og atter Sport er ensidig Adspredelse. Og d e vilde handle vel, som skabte Muligheder for aandelig Underholdning.

En af Grundene til at Pietismen bemægtiger sig saa mangfoldige er sikkert den, at den idetmindste kommer Trangen til Sindsbevægelser imøde. Der er jo Sang og de talte Ord i Bedehusene. Fantasien mættes — ved Skildringerne af Synden.

De Frisindede i Landet — Aandsfrihedens Mænd — burde ikke have nogen kærere Opgave end at skabe «Adspredelse» over Landet.

Man har endnu ingen Skuespil. Men man kunde idetmindste danne underholdende Foreninger, hvor aktive Medlemmer sørgede for Musik, Oplæsninger, Deklamation. Der er altid nogle

Kræfter, som kan yde. Kan ikke Norsk-Lærerne ved de lærde Skoler læse op? Har ikke Landets to store Pianistinder Elever nok lige op til Tromsø? Lad dem da gaa til Værket.

Lad det være Holberg og lad det være Grieg, som modarbejder de altfor mange Bønnemøders Ensidighed. Ogsaa det friere Livssyn trænger til Missionærer, hvis det ikke skal overvindes.

Man burde fremfor alt rense ud med Holberg.

Mængden forstaar bedst de Mestre, som er et Par Hundredaar gamle. Den har i Seklers Løb endelig naaet dem.

*
* *

En Stormagt hedder «Klubben.» Den er Surrogatet for al Selskabelighed, men den tilhører kun Mændene og indbyder — siden Herrerne nu én Gang ikke kan danse med hinanden — kun Damerne, naar der skal danses.

Klubben bliver under Ensformigheden Samlingsstedet for alle dem, der trænger til Mennesker, et vittigt Ord og Lys. Der er omfangsrigt

Bladhold i komfortable Stuer med alvorligt Præg, der er Billardsal og «det Helligste» med dets Toddyglas med graverede Navnetræk. Klubben er et Pebersvendenes Hjem, der tiltrækker Ægtemændene.

Dens Medlemmer er et Parti af de Levelystne og de Ungdommelige, og den, som ikke har sét den norske Provinsmand i hans Klub — der yder den Fremmede en hjertelig Gæstfrihed — kender ham ikke.

Her hviler han ud, og her støjer han. Ti naar en Nordmand endelig taler, taler han højt, og morer kan sig, morer han sig med Gny. Han er munter som Folk, der er hos sig selv og kan tillade sig en Spøg, og hans Munterhed er hjerteligere end vor. Hertillands faar hvert dagligt Samkvem saa glædelig et Kammeratskabs Præg, og de Gamle bevarer Ungdommens Trang til Utvungethed.

Det præger Tonen i Strid og i Fred. Men iøvrigt er Strid sjælden.

Den, som læser kun Bladene, vil tro Samfundet gennemsyret af al Politikens bredt-spaltende Fanatisme. Færdes han i Befolkningen, vil han derfor overraskes. En politisk Disput er sjælden, og de fleste giver Politiken kun akkurat, hvad Politikens

er. Den politiske Hidsighed mættes maaske hver Morgen af Aviserne. Man læser sine Blade, hvis Sprog er saa drastisk som det kan ventes af Bergensere — den halve Bladliteratur skrives af dem, og de fører Forsæde i en stor Del af Redaktionerne — og man lader sig iøvrigt ikke forstyrre: man véd, at der endnu altid er et godt Stykke Vej til Revolution og Republik.

De professionelle Politikere er mér, altid mér højtmælende end Begivenhederne er rapfodede. Bladene er intransigentere end Partierne, og Partierne atter mér intransigente end Vælgerne. Mest her, hvor Sproget er kraftigt, Bladsproget endnu kraftigere, og Journalerne benytter Opraabsform, der yderligere er egnet til at øge Udtrykkenes Styrke.

Den norske Provinspresse arbejder efter Hovedstadens Mønstre. Den sætter Pris paa den korte Form og den «greje» Meddelelse. I Krigstider retter Partierne gerne mange sex-syvlinjede Spørgsmaal til hinanden, som uforblommet skyr Omsvøb og tager Sagens Tyr ved Hornene. Man maa tilstaa, at den vidtdrevne Lapidarstil trætter, og Sproget kan blive kaotisk. Men Bladene synes uafhængigere af Hovedstaden og sigter selvstændigere deres Stof. Saagodtsom

intetsteds udgaar Aviserne daglig. De kommer kun tre, fire Ugedage.

Mér end ét Sted deler Højre- og Venstrebladet broderligt de sex «Værkdage» imellem sig, hvilket har til Følge, at alle Mennesker læser eller endogsaa holder dem begge — hvad mulig gavner den politiske Ligevægt.

Maalbladene danner en Literatur for sig, hvor Idiomet bereder den Fremmede Vanskelighed. En Dansk vilde de minde om Højskolebladene. Som de synes de at føre ind i en hel Nyverden, som har anden Synsmaade, andet Ordbrug, helt andre aandelige Værdier end den øvrige Jord. Højskoleverdenen har egne aandelige «Mærkemænd», og de har egne Kritikere, som ellers er ukendte selv af Navn. Undertiden er imidlertid deres Domme lærerige og burde læses. De synes saa fjernt fra os andre som selve Udlandets Dom, som mér end én Gang turde blive deres, som følger efter os.

Ligesaa med Maalbladene.

De er Bud fra et eget aandeligt Samfund og et helt Aandsliv med egne Bestræbelser, Synsart og Udtryksmaade.

Deres Tone er mærkelig Grundtvigsk: de dyrker fremfor alt det personlige Vidnesbyrd,

hvor Ven vidner for Venner. De har deres egne Forfattere, der er troskyldige og overbeviste Folk, hvis Berømmelse tilhører Bygderne.

En af dem havde bragt mig en Bog, som syntes rig paa et naturligt Talent. Jeg spurgte ham, hvorfor han ikke skrev Bognorsk og brød sig større Vej:

— Det er jo mit Sprog, sagde han: og de skal ogsaa have noget at læse.

Hans Navn vil maaske aldrig trænge ud over Bygden. Men der vil han gøre sin Gerning.

De, for hvem denne Sags Mænd arbejder, véd desuden, hvilket Offer deres Skribenter bringer, og de lønner dem med en inderlig Hengivenhed.

*
* *

Det er let gjort at smile ad Maalet.

Men ét er der dog, som man ikke tør glemme: at Maalet er de Menneskers Sprog. De kan lære et andet, men Bygdemaalet forbliver deres Modersmaal.

Jeg havde som Instruktør en ung Elev, som var kommen fra Bygden. Der havde han vogtet

Kvæget i sin Barndom. Nu var han blevet Student, men vilde være Skuespiller.

Fire Aar, tror jeg, kæmpede han med Bysproget. Han lærte tilsist — ti han havde en Vilje af det ætsede Staal — at tale det uden Anstød, sikkerlig saa rent som de fleste.

Han optraadte offentlig, og han overraskede alle de Kyndige. Men Publikum besejrede han ikke helt. Det gav Sproget Skylden og havde næppe Ret. Det søgte kun det som Paaskud for sit Ubehag, fordi han berørte fremmed og midt i sin Voldsomhed forblev stiv.

Saa en Aften gav den unge Mand sig til at fortælle paa Maalet — og pludselig Jubel lønnede ham fra alle.

De ni Tiendedele af de lyttende Mennesker forstod ham næppe helt, og dog kom han dem nær: ti han talte sit Modersmaal, hvori hans Sjæl kunde tale.

Den Aften forstod en og anden, hvad Maalbevægelsen er. I Maalet skal Sjæle frigøres, som nu ligger bundne, og Stumme skal faa Mælet.

Nye Kræfter skal indvindes for Folket.

*

* *

Paa Kysten færdes et Akrobatselskab. Det slaar sit Telt op i Flække efter Flække; men det gør kun daarlige Forretninger. Der er ingen Nyfigenhed i disse Byer, og Folk er altfor længe om at komme i Vane med at opsøge Forlystelser: det er her altid de siste Forestillinger, der giver en nogenlunde Indtægt.

Akrobatselskabets Direktør sér om Aftenen mismodig henover sit Telts tomme Bænke, der er beslaaede med udvaskede Strimler af rødt Shirting — ti alt er ved denne Trup priselig renligt — og siger:

— Weiss nicht, es ist nicht recht Europa hier.

Truppen er en Familietrup, hvor Papa er Direktør, og alle Medlemmer arbejder. I gamle Dage kørte de Familier rundt i en Vogn. Tung og træg rullede den ind gennem Byens Gader; alle Stadens Børn kom fra Gyder og Stræder og løb efter den. De vidste nok, hvor den skulde hen: Den drejede ind paa Skolebakken, der skulde Teltet rejses.

Og Børnene slog sig ned i Græsset i en stor vogtende Kreds, mens Kunstnerne kom ud af deres Vogn og hvilede sig paa Jorden. Det hændte ogsaa, at nogle af Byens Fruer kom —

for at være sammen med Børnene; man kunde dog ikke lade dem være ene, her mellem de Mennesker — og ogsaa de satte sig ned i Græsset midt mellem Børnene; og der gik Mellemmad og Saft og Vand rundt fra smaa Spaankurve, mens Gøglerne saá til, ligegyldige og strakte saa lange de var, med Hænderne under deres Hoved.

De dristigste af Fruerne begyndte saa smaat at kaste Spørgsmaal over mod dem ved Vognen; og de derover svarede, mens de efterhaanden satte sig op paa Hug og lod deres Zigeunerøjne løbe hen over de Fremmede.

Og lidt efter lidt blev det en hel *Picnic*, hvor man rykkede hinanden ganske nær og bød Kager rundt paa Skræppebladene og tog Gøgler-Børnene paa Skødet og lod dem slaa Kulbøtter om Firskillinger.

Den gamle Politibetjent kom til — for her var blevet et farligt Staahej, saa man hørte det helt op til Møllen. Han stod midt i Sværmen, fredelig støttet til sin Stok.

Doktorens Frue slog med sine Hænder i Græsset og raabte:

— Sørensen, hvad vil De?

Sørensen vilde sjældent noget udover det at sé til. Han kom jo ogsaa vanskelig af Stedet

for dette med Benet. Der sad en Knude saa stor som en Kanonkugle lige ovenfor hans Knæ.

Han var Veteran fra Krigen. De gamle Krigere blev jo mestendels Politibetjente: de maatte have saadan' rolige Pladser . . .

. . . Nu er «Vognene» en fortidig Ting. Nu bor ogsaa Familietruperne paa Hoteller og kører paa Jernbane. Men ellers har de bevaret alle deres Ejendommeligheder, og alle deres Medlemmer arbejder endnu med samme Disciplin under det samme Hoved.

Der er i denne Trup sex Sønner; nu er den ældste tredive Aar og den yngste ti. Faderen, som er sex og halvtresindstyve Aar, har opdraget dem alle og danser endnu paa Stylter.

Arbejdet er gaaet i Arv i tredive Aar, afpasset efter hvers Alder. Sønnerne har efterhaanden arbejdet i Kautschuk, Slange, Linedans og Parterre. I deres Fritimer har de lært at skrive og læse — af den samme Fader.

Den næstældste er meget dygtig. Han er gift med Damen, der danser paa Globe, og jeg spurgte ham, hvorfor han ikke drog ud, til en større Virksomhed:

— Det galdt dog at nytte sin Ungdom.

— Ja—a, sagde han og trak langt paa Ordene:

— Aber wir bleiben zusammen . . .

— Es ist nun 'mal so.

Og de forbliver sammen, tjenende hver visse Øre af de Kroner, der om Aftenen falder i Kassen, og levende Aar efter Aar rundt om Faderen, som har opdraget dem.

Der er i Truppen en eneste Fremmed. Det er en ung Italiener, som har været ved «Vandrefaget», fra han blev født. Hans Fader var oprindelig Positivspiller, men gav sig saa til at arbejde i Kautschukfaget.

Sønnen blev Slange, da han var otte Aar. Det Arbejde har han gjort siden. Det var let, saalænge han ikke var udvoxen. Men nu er han fire og tyve Aar, Knokkelsystemet er blevet fast, og hver Forestilling volder ham nu megen Smerte.

— Men, siger han og stirrer paa En med disse Menneskers naive og sørgmodige Øjne:

— Ich bereite ja auch eine neue Numer vor.

Hvad det er for ét?

— Gigerl-Humorist, siger han og tilføjer: Ich kann ja singen.

Og mens han sér langt ud for sig med sit tungsindige Blik, siger han:

— Ja, ja, man muss an die Zukunft denken.

— — —

Et Variétéselskab drog nylig til Tromsø. De fleste var Italienere. De havde hørt, at der var Guld at høste der langt mod Norden.

Og de rejste afsted i Sommerfrakker og deres lyse Benklæder med Silkegallonerne — derop i Isen og Natten.

*

* *

Musikbanderne er Adspredelsen i disse Gaders Stilhed. De sex, syv Mand gaar i Land fra Dampskibene, og de stiller deres Nodestole op i Gaderne, og de blæser i deres vinde Horn et Par Stykker foran hvert Hus.

De kommer to Gange om Aaret, om Efteraaret er de paa Vej mod Nord, om Foraaret gaar det hjemad — til Bøhmen eller til Bayern. I Maj træffer man dem langs Kysten paa alle Skibe.

De kommer ombord, sky og frygtsomme som de Folk, der véd, at de har slunkne Lommer, og de trykker sig sammen langs Rælingen, som var de bange for at tage altfor megen Plads.

Under Maaltiderne vover de sig frem i deres slidte Frakker, i hvilke de har døjet Nordlands

Vinter — de har tilhobe Uldtørklæder om Halsene og Muffedisser om Hænderne, det er det meste af deres Garderobe — og de spørger, om de maa spille et Stykke. Og de spiller løs, Time efter Time, blæsende al Verdens Valse i deres Horn.

De haaber, de faar Moderation paa Rejsen, hvis de blot holder rigtig ud.

Naar de endelig hører op med at blæse, nærmer de sig én af Passagererne, og ængstelige spørger de, mens de betragter Ens Ansigt, som skulde der forkyndes dem en Dom:

— Om man tror, de vel faar halv Pris paa Rejsen — nu, af dem Hrn. Kapitän?

Og de siger, at de saa gerne vil spille mér — — naar de kun tør — — hvis de kan faa halv Pris paa Rejsen.

Man spørger dem ud om deres Vej mod Nord, og de svarer: de har vandret en Vinter fra Fjord og til Fjord, fra Gaard og til Gaard i en uendelig Nat og tudet Valse paa deres Horn, der frøs fast i deres Mund.

— Ja — es war aber kalt, siger de.

Og de sér paa En med deres trohjertige Øjne og nævner deres Hjemstavn, Landsbyer i Bayern og Flækker i Bøhmen med sære og

czekiske Navne, hvis Lyd vi ikke kan udtale, og de viser os, saa inderlig glade, Breve derhjemmefra, som de har modtaget der fjernt oppe mod Nord.

En ung Karl bliver staaende, da de andre gaar, og vi spørger ham, hvorlænge han har rejst her:

— Fem Aar, siger han.

— Hvert Aar.

— Ja, hvert Aar.

Men saa rejser de jo hjem til Høsten: naar der er Arbejde, siger han.

Vi forstaar ikke, hvordan han holder det ud. Men han siger kun:

— Man muss es. Dass man was sammelt . . .

Og hvortil?

— Um sich 'mal da unten ein Stückchen Erde zu kaufen . . .

Kærligheden til Jorden driver dem ud, Aar paa Aar. Kærlighed maaske slet ikke til Fædrelandet, men til Landsbyen og til Markerne, til Husene og de Agre, Fædre ejede og dyrkede.

Den unge Musikant har tiet lidt. Saa siger han — inde i en helt anden Tankegang —:

— Zu Hause aber muss man das Repertoir üben . . .

Og man synes, at man sér disse unge Bønder om Søndagen under Kastanjetrærne foran deres Kirker, blæsende paa deres Landsbyhorn alle de mange glade Valse, som de skal spille deroppe ved Nordpolen — i Natten.

* * *

Midt i de norske Provinsbyers Aftenmørke rejser Bedehusene sig — oplyste. Hver Sekt har sit, og her er mange Sekter. Med deres Tag ligesom store Laag ligner Træbygningerne med deres Kors over Indgangen — ligesom ved Hovedgærdet — sørgmodige Kister. Men der er dog Sang derinde og Lamper.

Karakteristisk er det, at alle Bedehuse til Møder og Forsamlinger særlig averterer Musiken. Der bydes paa Guitarmusik, her vil der blive Musik af Horn. Man byder instinktmæssig først og fremmest paa den Smule Fattigmands-Skønhed og Sindets Vederkvægelse, man raader over.

Konkurrencen er saa stor. Vil man sejre, maa man gaa ud med sine bedste Vaaben. Der er dem, som kæmper for Sjælefrelsen uden Be-

tænkeligheder. Metodisterne gaar vidt. De byder paa Forsamling for alle. Sang, Musik, Bevært-ning. Frelsens Hær gaar endnu videre.

Efterat de med Piper og Skalmejer er draget ind blandt Sekterne, blandes Bøn og Tumulter til hysterisk Bakkanal.

Beundringsværdig er imidlertid det religiøse Fribytterkorps' Organisation. Endnu beundrings-værdigere dets Evne til at læmpe sit Væsen efter Landet og Mængden. Som et Fluidum formes af Karret, tager Hæren, smidig, Form af hver Nations Egenhed. Disse Sjælekøbere kender grundigt Kunden, med hvem de skal handle.

I Danmark er deres Væsen dæmpet, naar det lignes med deres Færd i Norge. Deres Midler er voldsommere for at beskæftige og fastholde Naturer, som længes mod Voldsomhed.

Et Middel er dette:

Der annonceres til en Naboby Udflugt, og man arriverer til denne By — med Musik, megen Musik, med Bannere, med Kvinder, med rød-blusede Mænd. Man ordner paa Landgangsplad-sen det sære Tog. Man begynder Staahejen, Armvridningerne, al Musikens Allarm, og man drager løs — gennem Byen.

Det er Skt. Veitsdans-Tog at sé — saa

bestialsk og saa forvirrende. De synes besatte, De vinker, de vifter, de synger i Sky under Bannerne. Og paa givet Tegn løber de.

En vild Storm, en hæsblæsende, forvildet Jagt, der opløser sig i en Forvirring af Psalmer og Trommehvirvler og Skrig . . .

Saadan gaar «Erobringstoget» gennem stille Gader. Og Fanatisme kalder paa Fanatisme, og der fyldes i Bedehusene, foran hvilke udmagrede Soldater med Triangler i Hænderne byder Folket ind til Frelsen, som Markedsgøgleren byder Mængden paa Kraftkunsten i sit Telt.

Og derinde i Bedehuset bliver man ved. Hemmeligheden ved disse Forestillingers Magt over Mængdens Sind beror paa deres ustansede Bevægethed. De kloge Ledere tilsteder ingen Ro, og Virkningerne chargeres for at virke ved deres Modsætninger. Bekendelse vexler med en Solo til Guitar. Enkeltsang brydes af Kor, der stiger til Skrig. Der er Løften sig og Falden som Bølgeslag, der naár at blive Brænding.

Fanatisme maa vel kunne bade sig i denne Ophidselse, som vækker Sanserne for at fange Sjælen.

. . . Trangen til Sindsbevægelser er overvældig i dette Folk, som synes saa støt og tungt.

Man rives derfor hen af dette Skuespil, som er religiøst og altsaa tilladt af Samvittigheden.

Og hvem véd vel desuden, om disse Piger, som syngende løber foran Korset, ikke udretter næsten lige saa god en Gerning som alle Pietismens Ligbærere, der uden Sang skrinlægger Sol og Glæde paa al denne Kyst?

Sol over Landet burde paa dette Sted være alt aandeligt Frisinds Mærke.

Hvorfor rejses disse hundrede Bedehuse med deres Tag som Kistelaag over Menneskenes ranke Hoved? Hvorfor udsendes til hver Fjord, hver Bygd, hvert Hus de sidtklædte Prædikanter som Guds Vandredommere paa Jorden? Hvorfor mørknes Landet, og der er intet Lys uden Skæret fra det store Straffens Baal?

Fordi Indbildningskraften længes, og Fantasien vil sé Syner — er det end Synet af den evige Fortabelse.

Det er her alle Sekters Magt.

I mørke Stæder ligger Bedehusene fyldte med Lys og Sang.

*
* *

Jeg har overværet et Par politiske Forsamlinger. Der er paa disse Møder en besynderlig Modsætning mellem deres voldske Ord, der taler, og den fuldstændige Ubevægelighed hos dem, der hører. Man kunde tro disse Mennesker af Stén. Intet «Hør», intet Bifald, intet Smil. En alvorsfuld Andagt, som forbliver taus.

Taleren er der for at udlade de Hundredes Had eller Sympati. Han synes at have stjaalet selve deres Sjæl, og i alle Fald forbliver de stumme.

Da Foredragene var forbi, gik de bort i Stilhed — samme, ikke brudte Stilhed. Der var hverken Bifaldsklap eller Tak, som om noget af dette ikke sømmede sig i det politiske Liv. Men de tause og haardttrædende Mænd gik bort med en Værdighed, som drog Tanken til Sagaers Tingmænd.

Stortingets Forhandlinger er ligesaa stilfærdige. De stærke Ord lyder ud over en Skare alvorsfuldt stille Mænd. Der er en næsten træet *Gravitas* over Folkets Valgte.

Fremmede, som har haft Lejlighed til at overvære talrige og lange Tingforhandlinger, siger, at Tinget fattes Talere, der overbeviser. Jeg skal ikke kunne sige det. I Studentersamfundet er der behændige Dialektikere. Men her er ingen,

som dyrker Talekunstens Teknik — uden én. Kunsten at tale maa kende mange Midler og maaske ikke være altfor kræsen i at benytte dem. Monologen er altid vanskelig, og Talerstolens Ramme er tilmed lidet stilfuld og meget énsformig. Taleren maa derfor udnytte til det yderste baade Stemme, Blik og Bevægelser. Det nytter kun lidet at have en Overbevisning, naar man ikke mægter at give den Udtryk, som overbeviser — ganske som i al anden Kunst.

Det er desuden ikke sagt, at vor Overbevisning altid kan lue lige hedt gennem Ordene. Da er det vel, om idetmindste nogen Kunst styrer dem.

. . . Det er muligt, at Bjørnstjerne Bjørnson er sit Lands eneste Taler. Vel er det paastaaet, at hvad han siger en og anden Gang — ti Skuespillersiden af Talekunsten synes at interessere ham stærkest — kunde være fastere, men Maaden, hvorpaa det siges, kan ikke tænkes fuldkomnere.

* * *

I den norske Provinsby bliver Hjemmet alt. Alt Livet trænges sammen indenfor dets Vægge.

Og det bliver ligesom endnu mér stabilt og evig uforanderligt, fordi dette Hus er Eje for dem, som bebor det.

I disse vide og brede Træhuse — lystmalte, listetækkede — bor af Middelstanden kun én Familie. Den ejer Huset, og dér er man helt sig selv og ene.

Stæderne brænder af og bliver Tomter. Hvert Aar hjemsøger en. Saa tales der efter Branden længe og heftigt om Murstén og Murtvang — og tvinges man, maa man jo bygge af Stén. Men fulgte man sit Hjerte, byggede hver eneste En paany af Træ: ti i Træhusene er man hjemme.

I de brede og lyse Stuer, lunede ved Karm og ved Dør, er man født — og der er man alene.

Hver har sit.

I Sténhuse flytter — ti det er saameget dyrere — fremmede Mennesker sammen, og man har ligesom knap sin egen Arne mér. Træhuset tilhører En helt — som det tilhørte Ens Fædre. Der er ikke Spor af Fremmedes Fodtrin over Gulvet.

Kun dér kan da Nordmanden hygge sig helt.

Dér passer de gamle Møbler, som man finder allevegne i Provinsen. Møbler fra Aarhundredets

Begyndelse: Hestehaarssofaer, Slagbænke, dækkede af Hynder med hjemmevævet Betræk, Borde med Hængefløje og Bedstefa'ers-Stolene med de spidsede Øren. Hos os forsvandt de ved Aarhundredets Midte, men her er de blevet bevarede. Inde i Bagværelserne — der, hvor man er — staar de endnu, tarvelige og hyggelige som den Tid, hvor de hørte hjemme . . .

Gadeværelserne er rigtignok anderledes møblerede. Her findes alt det Krimkrams, som Tiden ynder nu eller yndede. For lidt senere kommer jo Moden nok herhen, og lidt billigere viser sig dens Kapricer.

Dør om Dør rummes ofte i disse Hjem Billederne af to Tider, adskilte ved en uendelig Kløft. Det er sindbilledligt. Ti to Tider brydes eller mødes tidt i de samme Stuer, hvor mangfoldige Overleveringer er mér patriarkalske, end vi kender dem, og dog Ungdomslivet langt mér frit end det, vi véd om. Selv i den mindste Stad har de Unge her noget af Frilufts-Friheden fra «Karl Johan».

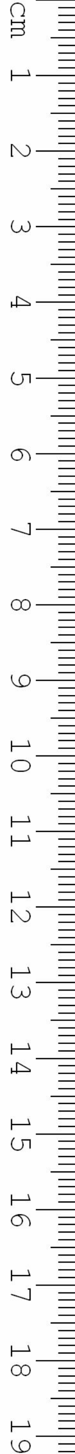
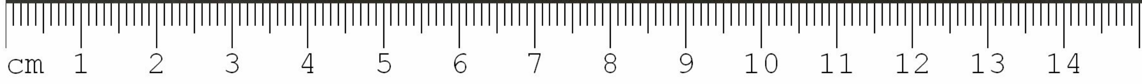
Der er Steder, hvor Drenge og Piger besøger de samme Skoler. De samme Kursus huser dem. Siden kappes de tidt paa de samme Kontorer og kæmper om den samme Plads.

Maaske var det ikke gavnligt for alle Landes Kvinder. Her synes Kvinden at have Styrke nok dertil.

— — —

Og man synes, at her forliges nye Tanker med gamle Dyder.

SMAABILLEDER

I

Denne By gør et bestemt Indtryk af Utilgængelighed og kommunal Fuldkommenhed. De velplejede Huse strækker sig afvisende i stramme Geledder, og Beboerne færdes i deres sténbygte Avenuer med en selvbevidst og næsten en Smule hoffærdig Gravitet.

Man siger, at Kloaksystem, Klosetsystem og Systemet ved de offentlige Bade er Mønster for alt Landet, og at man — naar Brolægningen er gennemført, en Sténlægning, der nærmer sig Idealet — ikke vil kunne finde nogen Forbedring at udføre i en Menneskealder.

Det er meget rimeligt, ti Staden virker som et kommunalt Paradigma.

Man vil ikke kunne finde nogen lærd Skole, der er ventileret saa omsigtsfuldt som i denne By, og intetsteds saa fortræffelige Rendestene. Man har Overbevisningen om, at her ikke er oversét nogen af «Nutidens Forbedringer», og alle Krav har været tagne under Overvejelse i Grundighed.

Og hvad udmærket skabtes, hæges med Selvfølelse. Man gaar inden disse Mure ingen Gade ned uden at fornemme Politimestren. Det er sikkert en nidkær Mand, som ikke lader sig nøje med simpelthen at vaage over det Sømmelige, men hvis Ærgerrighed efterstræber de disciplinære og kommunale Idealer.

En Bro — meget pragtfuld Bro — forbinder den ene Del af Byen med den anden. Der er meget nøjeregnende Bestemmelser angaaende Færdslen paa denne Bro. I den Retning har man at vandre ad dette Fortoug, i modsat Retning bør man skride frem ad hint.

En Politiets Mand, der ofte er selv anden paa Broen, raaber den ene Vildfarende til Rette og anviser ham Fortouget, hvor han tør gaa — uden at stanse Færdslen.

Saaledes er Byen.

Og man er vis paa, at denne Kommunes

Tillidsmænd er en Samling alvorlige, afmaalte og næsten højtidelige Gentlemen, der danner en ubøjelig Ring kun fordi de véd, at ingen kan erstatte dem, og som tilhobe har Bureaukraters Væsen, skønt de tilhobe ernærer sig ved Trælast.

Staden, som saa megen Omsorg har skabt, minder om en vis Race af Mennesker, der er næsten altfor fuldkomne og véd det. Vi længes efter en Fejl, for at vi skulde kunne elske dem.

— — —

Klubben er daddelløs. Gulvene er bonede for bedre at kunne holde hvert Gran af Smuds borte, og de store Lænestole, der er af en uhyre Bredde og minder om de alvorlige Sæder, hvori en Jury overværer de retslige Forhandlinger, er til Beskærmelse omgivne af graa Overtræk.

Bladholdet er vidtløftigt og mangesidigt som hos Mænd, der i uantastet Overlegenhed gennemblader ogsaa, hvad Modstandere kunde skrive.

Men — siden al Ting skal have sin lille Besynderlighed — ligger midt mellem alle de alvorlige Bladmapper «*Journal pour rire*» og en Samling af Grévins Tegninger.

— — —

Almuen er som allevegne pietistisk religiøs. Paa Hotellerne drives religiøs Propaganda.

Der er henlagt «Nye Testamente» paa Konsollen og en kristelig Traktat i Vadskebordene.

Spisesalsjomfruen fordyber sig ved Siden af Buffet'en i finttrykte Missionsskrifter. Hun skifter mellem hver Ret Gæstens Tallerken, byder ham af det Næste, sørger for hans Glas og vender tilbage til sin Læsning.

Enten maa hun læse meget langsomt, eller den norske Missions Literatur maa være meget rig. Ti hendes verdslige Gerning er kun en Afbrydelse af hendes lange «Paakaldelse.»

Besynderlig sér hun ligegodt ud, som hun sidder d e r med sin sortindbundne lille Traktat ved Siden af sit Skænkebord, der bærer to Champagnekølere.

II

Kommer man fra Søsiden, ligner Byen, dér oppe paa sit Fjeld, en stor forpjudsket Kragerede, som Vindene har taget i. Trærne hist og her — der er ikke mange af dem, og de som der er, er svært hærgede, for Stormen kommer lige ind fra Havet, Stormen som Fisken — sér ud som Redens Staver.

Lægger man til ved Bryggen — mens Ski-

bets Trosser gaar — sér man Toldembedsmanden og Postmanden. De ligner Søulke paa Pension, og uden at flytte Piben spørger de: om der er noget? og de faar en mager Postsæk, og der hives et Par Kasser overbord; og de to Embedsmænd bliver staaende, mens Dampen gaar igen — for det har ikke noget Jag, og de maa da sé, Skuden kommer vel i Vej.

Men er den kommen det, lunter de to Herrer sindigt ad Byen til, alt imens de vexler Nik med mange Gadedøre.

Gaderne har lidt svært ved at holde den lige Retning. De maa mér end én Gang gaa af Vejen for en Stén eller bugte sig for et Fjeld. Byen har klatret sig frem som den kunde bedst, og der er en Smøge, og der er en Gyde. Hovedgaden snor sig besværligt opefter — hist og her maa en Trappe hjælpe til, som er dannet i Fjeldet:

Her er Annoncer slaaet op, ti her gaar Folk vel langsommere. Det er Plakater fra en indisk Fakir, som var her ifjor, og fra en Kæmpekarusel, hvor det højstærede Publikum gøres opmærksomt paa, at man rider paa Løver og Strudser, og fra en Pianistinde, der har spillet i otte og firs, i Bedehuset. For det er Konsertlokale, siden Sparebankssalen ikke mér staar til Udleje.

Lidt højere oppe i Gaden bor Barberen. Hans Skilt hænger over en Kælder, i hvis Vinduer der pranger mange Slags Genstande. Manden har 50 Øre-Basar, og han udstopper Fugle foruden det, at han er Urmager.

Men hans Dør er lukket.

En velvillig Mand, hvem man spørger, siger:

— Aa, der er vel ikke no'en, der lader sig rage paa den Tid af Dagen. Men forresten kan det nok være, at Jakobsen kommer strax.

Jakobsen gør det, og man kommer ind i hans Bod. Over Disken hænger der et Skilt, som falbyder Margarine.

Barberingen foregaar i en Bagstue, hvor der er fuldt af Voltakors og Ure og udstoppede Fugle og levende Fugle: Jakobsen opdrætter dem. Naar man har Held, siger han, kan det alletid blive en ti Unger om Aaret, og der kan være Afsætning.

— For det er, forsikrer han, ikke saadan med Barberingen.

— Folk her i Byen, de la'er sig nu mestendels kun rage om Lørdagen.

— Og saa, naar der er noget særligt da, for det kan jo hænde ved en Begravelse.

Man spørger, hvor Boghandelen findes, og

Barberen gaar langt hen ad Gaden — og lader sin Dør staa vidtaaben — og viser os den. Det er en af de største Butiker i Byen med et Utal af Ting af alle Slags, Børnebasar og Galanterivarer. Der findes dog ogsaa Bøger, endog mange Bøger.

Boghandleren, en lille, frygtsom, skaldet Mand, der bider Knoer, viser om. Han er selv en Bogorm, som nu har siddet her snart i tredive Aar:

— Ja, ja, siger han: da var det andre Tider, da jeg begyndte . . .

— Men ifjor maatte jeg ogsaa til det og grunde et Læseselskab — hvad skal man sige — naar Kunderne fordrer det, man maa, selv om man ti Gange véd, at det saa er ude med Bogsalget.

Og idet han saá hen over alle de lange Hylder, fyldte med saa mange Arter Bind, siger han:

— Hvem tror De vel køber Bøger paa saadant et lille Sted?

— Men man vil dog gerne ha'e dem her hos sig, naar man én Gang er i «Foreningen.»

Der hænger et Billede i hans Kontor. Det er Ansigterne fra et Boghandlermøde i København. Han fortæller om det og om de store Forlæggere, som han taler om med en egen stilfærdig Ærbødighed, og om Dagene i hans Ung-

dom dernede, for tredive Aar siden, da han gik paa Handelsakademi.

— Vi var jo nogle Stykker den Gang herfra — men nu lærer jo de Unge i Kristiania — og de gamle danske Kolleger, de dør ud.

Han nævner de siste — der sidder den, og der sidder den endnu.

— Men det vil jo ikke vare længe, og det er Forholdenes Gang . . .

— Men, siger den lille, frygtsomme Mand, der fører Hænderne hen over hinanden ligesom han tvættede dem: der var nu bra dernede.

Han taler længe om Bogsalget. Da han kom til Boghandelen, da importeredes de to Tredjedele af Bøgerne: nu er det anderledes, og af Dansk sælges knap Tredjedelen mod, hvad der solgtes endnu ti Aar efter, at han havde sat sig ned.

Den lille Mand følger os op gennem Byen. Man kommer til et Slags Torv — til to Sider er der Fjeldvægge om det. Der ligger et stort Hus midt paa Pladsen, et Træhus med et underligt rundt Tag. Det ligner mest af alt en stor grønmalet Dragkiste.

Der bor den gamle Matador.

Nu er det forfaldet, og der voxer Græs paa

de høje Sténrabatter langs med Muren, og Sténtrappen med sit Jerngelænder, der en Gang var saa staseligt, er blevet skrøbeligt. Der er rullet ned for de fleste Ruder.

De Gamle bor nu kun der i Stuen, der tilvenstre, med Blomsterne i Vinduet. Huset er blevet dem for stort, de to ene Mennesker, og hvad skal de med en Dansesal?

Den ligger forresten deroppe, med Vinduer til tre Hjørner — og der er danset og spillet no'en Gange — i den Tid . . . De havde det svært med Tableauer og saadan no'et i de gamle Dage . . . men nu er det forbi . . .

— Johnsen har jo ogsaa ta'et det meste af Forretningen — og han fører Ordet, hvor det saa er . . .

Den lille Mand gaar videre, og fra et aabent Sted peger han ud over Fjorden mod et Sted derovre paa Kysten, bredt af Façaden, hvidmalet, med blinkende Glas allevegne. Det er Hr. Johnsens Ejendom, hans, som nu er «Manden».

Han bor udenfor Byen — ligesom saa mange nye Matadorer her, med Husets Front mod Staden, saa man fra sine Enemærker dog kan sé og sés — og lader sig hver Dag sætte over med en Damper:

— De kommer nu, siger Boghandleren, kun sjældent til Byen. Hvad de «har med», er mér Sport og saa Rejser . . .

Man vender hjem til Hotellet. Det vilde være lidt svært at finde uden Vejviser, for man skal om ad tre Smøger og ind bag to Plankeværker for at naá det.

Den gamle Toldkontrollør, Husets Pensionær, sidder allerede tilbords, med Servietten bunden op under sin Hage, alene, ved et Bord, som staar mellem Værtindens Sybord og et gammelt Klavér.

Der kommer endnu en hvidhaaret Gentleman til, og de sidder begge to og spiser meget langsomt, under Stuens gulnede Familieportrætter — Skibsførere med studset Hageskæg og deres Hustruer med mægtige Kapper — og de taler om en indklareret Bark, om Torsken, der er lille og ikke saa fast iaar, og Tomine, Pigen:

— Ja, ja, hun er bra' nok — men hun smækker med Dørene.

— Ja — og Kontrolløren vifter med den venstre Haand foran Ansigtet — men det gør de alle . . . Man skulde tro, der var sat Præmier for at smække med Døre — i vor Tid . . .

Den hvidhaarede Medspisende nikker:

— Det er der, siger han, det er der . . .

— Der er blevet en skrækkelig Støj hertillands — — i Ungdommen.

Han tier lidt, saa siger han:

— Vi lærte at gaa sagte over et Gulv.

De to gamle Herrer spiser videre, visende hinanden megen Høflighed og bukkende med de graa Hoveder over Bordet.

Og efter Maaltidet drikker de en Tépunsch af en Jamaica-Rum, opbevaret i en Sténdunk . . . .

Foran Spejlet paa Konsollen staar Familiens nye Billeder. Det er unge Piger, tagne her i Byen, og midt iblandt dem en ung Mand, fotograferet i Mexiko.

«Til venlig Erindring» staar der, og saa et spansk Bynavn.

Et Par Blade ligger ved Siden af.

Det er en Missionsavis og «Hvad vi vil» . . .

Boghandleren kommer tilbage og fører den Fremmede paa Visit. Det er til en Konsul Starck, unge Folk — siger han — han begynder allerede at konkurrere med Johnsens . . .

Konsul Starck bor ved sin Forretning, og man vandrer gennem de store, klipfiskinficerede Gaarde, før man naár hans Vaaningshus. Der er Tæpper op ad alle Trapper og elektriske Klok-

ker ved alle Døre, som har Forhæng af Smyrnastof. Og inde i Salonen, hvor det vrimler med alle Modens tusinde smaa Ting, og hvor der paa Væggene er fuldt af Fotogravurer af Jan van Beers, venter en Husfrue, opdragen i Montmirail.

Den unge Konsul kommer, og Fruen spørger, om vi ikke hellere skal flytte ind i hendes Mands Værelse: der er saa hyggeligt, synes hun, i et Herreværelse.

Og vi flytter derind, hvor vi forsvinder i de mægtige gotiske Stole, som var vi Dværge, og vi taler — mens den lille Boghandler holder sig saa andægtig-lykkelig derhenne i en Krog — om fjerne Lande og Pensionsgalskaberne der i Montmirail og om Cadix, hvor Husherren er blevet uddannet i to Aar.

Den Fremmede siger:

— Og nu sidder De her — og har det godt.

— Naa ja, siger Husets Herre, man har det, som man gør sig det, her inden Døre.

— — —

Den Fremmede og Boghandleren gaar tilsist:

— Ja, ja, siger den lille Mand, greben af saa inderlig en Glæde: vi har ogsaa Folk her paa saa lille et Sted.

Om Aftenen er der Forelæsning. Den er

vel forbi, og Forelæseren vil gaa hjem. Han fatter ikke, at saagodtsom det ganske Auditorium bliver staaende i Gangen.

Saa sér han, at Herrerne er ved at tænde Haandlygter.

Gaden er stejl. Det er godt at sørge for Belysning.

Hjemme paa Hotellet er der fæstet en Plakat paa Dagligstuedøren. Der staar: «Klublokale».

Og inde i Stuen sidder de to gamle Herrer og spiller Whist med to Makkere.

Oppe paa Kammeret vil den Fremmede bede om at blive vækket tidligt, og han tager haardt i den læderede Klokkestreng. En gammel Jernklokke ringer, højt, gennem hele Huset.

Gaardsgutten kommer, en hørgulhaaret Knægt, forslagen og saa væver som et Egern, som alle «Gutter», kommen fra Landsbygden, snakkebegærlig, nyfigen, lokket herind ved Haabet om alle de Eventyr, de drømmer sig paa et Hotel.

Han faar sin Besked, men bliver længe staaende. Saa siger han tilsist:

— Der er pænt i Danmark!

— Ja, det er der.

— Hm; han staar igen længe taus:

— Ja, de si'er det, siger han saa og bliver

atter staaende lange Stunder, før han gaar med et «Godnat» . . .

. . . Der er saa lydt i saadanne gamle Huse. Man kan høre helt herop, naar Toldkontrolløren slaar en Trumf i Bordet.

III

Byen er nylig genopbygget efter en Brand, og alle Nabostæder paastaar, at den har forbygget sig, og de profeterer et Krach. Men Byens egne Borgere siger, at der overhovedet først ved Branden kom Fremgang i Tingene, for da tog man sig sammen og skabte Forretning.

Som Stedet nu ligger med sine Cement-prydede Huslænger, Altaner og Hjørnebygninger med Spir, ligner det — midt paa den altfor store Tomt, hvor Træhusene bredte sig og som ikke vil blive bebyggede i de næste tredive Aar — en ganske liden Stump af en Storstad, hvis øvrige Del er sunken i Jorden. Der er ingen af de bebyggede Veje og ingen af de tætliggende Udliggerhuse, som ellers danner en Overgang fra By til Land. Branden tog dem, og ingen genopbyggede dem: man drejer fra Landevejen om et Hjørne og har det elektriske Lys i sit Ansigt.

Efter Branden blev indført Murtvang: En ny By skulde bygges af Stén. Mangfoldige, som ejede et Hus af Træ, har ikke raadet over Penge til at genrejse et Hjem af Mur. I den nye By blev de Lejere: Husene her har tre Etager, og der er de iblandt dem, som rummer sex Familier. Det betyder en Omvæltning i hele det sociale Liv. Beboerne kender snart ikke mér Følelsen af at besidde, hvad Fædre besad, Huset, Gaarden, Jorden. De flytter nu kun ud og ind paa Fremmedsted — og flytter bort.

Efter Branden drog en stor Del Mennesker afsted til Hovedstaden; mange af de Uafhængige vendte aldrig tilbage: De skulde, hvor de var, slaa Øjnene op og lukke dem under Fremmedtag.

Overalt er i Husene Udstyret nyt. Der findes her saagodtsom intet af de tusinde smaa Ting, Erindringer, Billeder, et gammelt og ærværdigt Møbel, som i et Hjem minder om Fortiden og binder til Fortiden. Generationen, der gik forud, er ligesom forsvunden, og alle de Plydsmøbler — blaa og røde —, som findes allevegne, og som allevegne ligner hinanden, virker upersonligt og bringer til at tænke paa Hotelværelser. Alle disse Ting har ingen Gennemlevelser og ingen Traditioner bag sig.

Sér man nøjere til, finder man dog maaske hvert Sted en eller anden Genstand, som — selv af dem, der mistede alt — er reddet over mellem de nye Vægge.

I et Hus var det to Malerier og en russisk Témaskine. Ilden var brudt ud langt fra disse Folks Hjem, og Husets unge Frue bistod andre. Hun pakkede ind, og hun reddede for tre Veninder, for den ene efter den anden, da Budet kom, at Ilden var sprungen om nu og truede hende selv. Da hun naaede hjem, var det forsilde. Hun maatte lade alt i Stikken, og hun huggede kun de to Billeder ned af Væggene og løb med dem og Sammowaren. Det var ikke nogen Panik, men hun valgte den og gik fra sit Hus.

Hvilken mærkelig Adgang til Menneskekundskab, om man vidste, hvad her var frelst af de Enkelte.

. . . Man har ilet med at opbygge en Hovedgade. Den giver Illusionen af en Stad. Men i alle Sidegaderne sér Husgavlene langt efter hinanden.

Og Befolkningen selv synes endnu ikke hjemme her. Den betragter sine egne Huse med en vis Nysgerrighed, som var den i sin egen Stad kun paa Besøg. Og ingen véd om den anden, hvor han bor.

Det er meget af et helt nyt Liv, som er begyndt; og man tænker uvilkaarligt paa, at disse Ildebrande tilintetgør mér end saa og saa mange Huse. De afbryder, fremfor alt, Kontinuiteten og Forbindelsen med Fortiden.

En Borger sagde:

— Der truer os intet Krach. Men sandt er det, at her er nok blevet lidt god Plads for Folk, der holder af Eventyr.

Og man har ogsaa bygget Bedehuse, fler end før.

IV

Byen her ligner en Teaterdekoration.

Der er langs Havn og Kanaler en Husrække, bag Husrækken strax — Fjeldet. Men Husrækken er pyntelig, skinnende og hvid; bagved den søger man en Storby og finder et nøgent Bjerg.

Det Hele er et Sceneri.

Menneskene svarer dertil. De er Sydens Bergensere og er bestandig *en scène*. De færdes mellem deres skønne Sætstykker af en Stad, som troede de selv paa den By, der ligger bagved og som ikke er. De synes af selve Stedet, hvor de er født, og hvor de færdes, og som er Façaden

af en By, at have tilegnet sig et vist Hang til Skinnet og alt det, der presenterer sig. De gaar ligesom de gode Skuespillere ud i Kulissen, som havde de derude at gennemvandre en lang Gade.

Naboerne siger:

— Ja, de Folk i Y. er gode til at putte Folk Blaar i Øjnene.

Det er maaske noget sandt deri, og isaafald er det selve deres By, som har lært dem det.

En Husfrue tog imod i en Lejlighed med fire høje Stuer *en suite* — da sagtens Sidebygninger er udelukkede ved selve Beliggenheden, bor man overhovedet kun «til Gaden» — og erholdt mange Komplimenter for sine Værelser.

— Ja, sagde hun: her er virkelig smukt, men hvad her mangler er Udenomsbekvemmeligheder.

Med Blaarene er imidlertid hele Sandheden langtfra sagt.

Befolkningen har kun en Trang — som i Landet er sjælden — til at repræsentere Stedet og ubevidst Hang til at fylde sin Scene som et Komparseri. Den bliver derfor uvilkaarlig mér levende, agerende og mér pyntelig.

Man sér det allevegne.

Her var Teaterforestilling. Det var en omvankende Opera fra Germanien, og de sang

«Barberen» til Akkompagnement af Klavér. De slunkne Sangere talte under Arierne Parkettets Hoveder med Øjnene, og Rosinas gule Skørt virkede usigelig bedrøveligt.

Men de hundrede Tilskuere der var, tog — festklædte og med Vifter og med Blomster — Aftenen med glad Behag. De udlo Sangerne og spillede selv Storstadspublikum. Teatret, hvori de sad, var mørkt og gammelt, men de aftørrede selv under megen Latter Sæderne med deres Lommetørklæder, før de satte sig, og de gjorde en Foyer af Tilskuerpladsen med dens lasede Betræk.

En saadan Haandfuld Mennesker, som her «Selskabet» er, minder uvilkaarligt om en Skare Rejsende i Karantæne eller under Trafikstansning ved Snefald, hvor hver enkelt, for at faa Tiden til at gaa, markerer Situationerne, og Damerne ved mange Toiletter opliver de tvungne *table d'hotes*.

Udenfor Teatret holdt Ekvipager. De var mørktforede og højhjulede, som det sig bør, og de saá ret mærkbare ud foran den trøskede Rønne. Men Herskaberne steg op med klingrende *Porte-bonheur* og kørte bort fra deres egen Bys Teater som «Selskabet fra Godset», der har slaaet en Aften ihjel hos Gøglere i Flækken.

— — —

Man siger, at der her er Torvehal eller en Slags Basar under Byens nye Kirke.

V

En Ven sagde om sin By:

Denne Stad tilhører et Præstevælde.

Man sér det paa Kvindernes Gang, der er listende og duknakket. Man hører det paa Mænds Tale, der er dæmpet og sky — allevegne, ikke blot i Bedehuset, ikke blot blandt Venner, men ved Havnen; i Boden; naar de rages, taler de hvidskende, halvlydt, som laa der Lig eller var der Sygdom bag den næste Dør. Denne Sekt berøver Menneskene baade deres Trit og deres Røst.

De tør ikke sé Solen i dens Ansigt, for Solen selv er blevet af Synd. Og de mumler, som havde de mistet det Mæle, Naturen gav dem. For høj Tale er fræk, naar den ikke er til Syndens Forbandelse.

De slukker Lyset, de slukker Stemmernes Lyd, de slukker Glæden og Livet. De udrydder Skønheden og Farverne. Tilsist vil de kun have ét eneste tilbage at tilintetgøre — Synden.

Men ved Siden af Menigheden er der i denne

By levelystne og ugudelige Mennesker, hvis Trods ægges, saa de har hellige Karrikaturer paa deres Vægge, og de kører aldrig tilfjelds i deres vuggende og vidtaabne Vogne, uden at gullakkede Flasker nikker til de Hellige fra alle Hylstre.

Og naar de lér — i muntert Lag, og naar Champagnen har pranget i Kølerne paa Bordet — lér de for aabne Vinduer, og de danser altid foran aabne Balkondøre, og de synger deres Viser som et undertrykt Folk deres Nationalsange — — saadan synger de, at det kan skurre for de Hellige . . .

Men de er de faá.

De Hellige er i alle Stillinger.

En Fremmed kom ind i en Boghandel. Der var hellig Luft, helt fra Tærskelen. Kassererskken — ti der var en Kassererske, med Kontrolbilletter og med Kvitteringer og med de sindrigste Mærker for ikke at lede i Fristelse — sad bag sit Gitter som den Bodfærdige i Bedestolen, og Kommiserne gik omkring med bøjede Hoveder og Trin uden Lyd.

Den Fremmede vilde købe en Synd-stemplet Bog og bad om den.

Den fandtes, og den solgtes.

Men den unge Mand pakkede den ind uden at sé paa den og med en forborgen Hast. Han vilde ikke selv vide, hvad han solgte.

VI

Det er intet Fattigkvartér. Men dog er det lutter Smaakaarsfolk, et Par Skomagere, en Urmager, som reparerer, en Enke, der har Udsalg af Brød, en Slags Spækhøker — lutter Smaakaarsfolk, der bor her i Gaden rundtom Kongeboligen, en kongelig Bolig af graamalet Træ, ligesom i Østerlandenes Eventyr, hvor Pottemageren sidder til Leje udenfor Kalifens Dør.

Nabolagets Vinduer var smækkede op idag.

Det var endnu ikke Foraar, og Snéen var ikke smeltet. Men det var, som fornam man i Luften dog den allerførste Grøde, og maatte man uvilkaarlig spile Næseborene op for at indsuge Duften af Muld.

I Nabohuset havde Skomagerens Svend slaaet Trækruden op — Solen faldt ind paa hans Haar og paa Skødskindet. Og mens han hamrede Pløkkerne ind, med nogle smaa, nogle rappe Slag, sang han i Takten:

— Den dejlige Luft idag, den dejlige Luft idag . . . sang han ud i Solen.

Han havde siddet der ved Trækruden hele Vintren. Han stjal den karrige Dag i en énsformig Flid. Var Arbejdet endt, vaskede han

sig hvid i et Kar i Porten, og han kæmmede Haaret med Vand, før han kom ud med Piben tændt, og sunken hen i en taus og velbehagelig Fred, røg han en Timestid, lænet op til Portstolpen.

Foran alle Porte kommer Smaahaandværkerne frem, réntvættede og kæmmede. Hver har sin Pibe og røger taus.

Det kan hænde, at et Tog af Børn sætter frem gennem Gaden. Men det glider forbi. Er det blevet mørkere jagter Lærlingene frem i Flokke, der skubbes og stødes. Men Støjen taber sig — ved næste Hjørne, næst næste . . .

Her i Gaden er samme Hvilens Fred. En flytter Piben, to vexler et Par Ord, ellers er her tyst.

En og anden rører paa sig. Det er vel Tid at lukke. Og lidt efter er Portene stængte, ligesaa stille, og man hører et Vindu lukkes, og der er kun en enlig Mand, som venter endnu i Mørket — en Drømmer, en Natteravn.

Men ogsaa han gaar ind, og man hører den siste Slaa slaaes for, og de siste Trin dør hen, og Dagen er død, og alting er Hvile, og alting Søvn, som om de tause Huse selv aandede fredeligt . . .

Men imorgen vil Lyset kalde paa en ny Dag, lig denne; og hundrede Dage vil komme hverandre lige — med samme Overfladens Fred . . .

Dette Liv staar kun stille, naar en Nabo dør og begraves. Da kaldes Folk ud fra Arbejdet og midt paa Dagen. Man spørger Nyt, man drøfter ham og hans. Og Kisten, der bringes ind i Huset, er en Begivenhed, om den er gulmalet eller sort, og til hvad Pris den er købt; og man tæller Kransene, som Pigerne bærer ind i Sørgehuset paa Bakker, og man undres, hvor mange Kranse Ens egne fik, skønt det var midt om Vintren; og man tænker, hvad Enken nu vil faa, og hvordan hun vel skal sidde der med alle de Børn — og er der egentlig noget? . . .

Og paa Begravelsesdagen bliver man længere foran Portene, og man taler om Følget og Præsten og den Døde og om Varslerne, for der er Varsler hørt. Og naar de lukker, én efter én, siger de Ord som:

— Ja, ja, den Vej skal vi alle; eller:

— Naa, Gud lader op til sin Tid; eller:

— Hvem véd, naar man selv skal hen . . .

Og de gaar ind, og de stænger Port og Hus og hviler — for at fortsætte Livet, hvis eneste Begivenhed er Døden . . .

VII

Hvorfor tøver jeg vel med at lukke Bogen og slaa dens Blade sammen? Og hvorfor vil Erindringerne ikke tie, men bliver ved og ved at synge i mit Øre?

Minder, Minder, derfor kan vi ikke skilles, for I rummer Alt — rummer Ungdommen.

FORSØGET

I

Disse Blade vilde ikke give noget fuldt Billede af de Indtryk den, som skriver, havde modtaget i Norge, om han forbigik alle Erindringerne, som binder ham til hans siste Forsøg i Kristiania — et siste Nederlag blandt mange.

Og der vilde være saa meget mindre Grund til at gøre det, som en Omtale af Forsøget vil give Lejlighed til at tale om en Række af Kristiania Foreteelser i en Slags Sammenhæng.

De fleste har fundet det forvovent eller ganske dumdristigt i et fremmed Land med en fremmed Størrelse som Leder at ville forsøge for første Gang at realisere en dansk Digters uprøvede

Idé — og det tilmed i en urimelig kort Tid. Det lykkedes endogsaa — for et kort Øjeblik — at faa visse Mennesker til at tro, at Dumdristigheden ved dette Foretagende var saa stor, at Lederen viste Mangel paa Respekt for det Publikum, til hvilket han vendte sig, og næsten for det Land, i hvilket han var Gæst.

Han viste Hensynsløshed ikke blot overfor selve den nye Idé, som han bemægtigede sig uden nogen Forberedelse og uden moden Dygtighed, og overfor den Landsmand, hvis kære Foster Idéen var, og hvis Navn idetmindste burde have aftvunget ham Agtelse, men ogsaa overfor den fremmede Hovedstad, som han mente tilstrækkelig godtroende til at akceptere selv det mest uforberedte og mindst kunstneriske.

For at dømme ret maa man imidlertid kende nogle af de Overvejelser, som førte den Fremmede til at vove Forsøget, og maaske tillige erindre, at den Fremmede paa Foretagendet personlig vovede mest. En By som Kristiania taber Lidet, om et mislykket Foretagende dør. Den, for hvem det mislykkes derimod, mister meget, hvis han taber en Del af sit Navn og, maaske, en Part af sit Mod.

Det kunde for den Uprøvede saa let synes,

at Holger Drachmanns Idé, som man foreslog den Skrivende at føre ud til Virkelighed, passede som Foden i Hosen for netop det Samfund, hvor den skulde faa Liv. Det var en ny eller ung Plan for et nyt og ungt Samfund. Tvangløshedens Program for en tvangløs By.

Ti det Tvangløse er den Drachmannske Axe og Kærne.

Mod al Tvangen i og paa vort Teater revolterer han først. Mod Tilskuernes Tvang, der murer dem fast paa en Plet i Timer, en Plet, hvor den Fastnaglede er bunden til Stumhed og Ubevægelighed, og hvor man, om Indtryk skal modtages, maa tvinge sin Opmærksomhed uden Afbrydelse, saa den, der søgte Rekreation, kun finder den nye Slappelse.

Alt det er Tilskuer-Tvangen.

Men de, som agerer, baandlægges og bastes som vi. Forældede Love, men som ingen tør bryde, og Traditioner, som har overlevet sig, men dog lever, gør den dramatiske Digtning og den dramatiske Fremstilling lige livløse og næsten maskinmæssige. Der kan indenfor en altfor gammel og ormædt Ramme ikke gives nye og livsmættede Billeder. Og de alderssvage Former, som ingen tilfredsstiller mér, ælder — uden at

de selv véd det — uvilkaarligt deres Tanker, som lægger sig under deres Aag enten for at skrive eller for at fremstille.

Derfor: nye Former uden den gamle Forms Tvang. I den Grad nye Former, at vi begynder med — helt nye Rum.

Vi vil ikke lade os indtvinge paa Traditionens Tilskuerplads. Vi vil ikke taale dens lange og ligelinjede Bænkerader, hvor vi plantes som Soldater i Geledder, men vi vil have Rum, hvor vi kan sidde som det falder, paa Stole i Kreds, ved et Bord, hvor vi kan støtte vor Albue, Rum, hvor vi kan være, som vi vil: tænde vor Pibe og tømme vor Sejdel.

Vederkvægelsen forliges ikke med Ufriheden, og Aftnerne tilhører Vederkvægelsen især for den jævne Mand og — paa ham ligger Vægten: ti Tankens Ophavsmand naár hurtigt netop til det Folkelige ved Tingen, som bliver dens næste Moment.

Er det Teater, som vi nu kender, i Virkeligheden til for Arbejderne og for Haandværkerne, for deres Hustruer og Unge, for alle de Smaa. Hvordan skulde det vel kunne være det? Siden dets langsommelige Forestillinger begynder altfor tidligt, saa de stjæler en Time af de Flittiges

Arbejde, og ender altfor sént, saa de røver en Stund af deres Søvn.

De nuværende Teatre har overfor de brede Lag ingen Opgave, de kan ingen have: de lukker deres Porte for den arbejdende Mængde ved selve deres Virksomheds Tid.

Men i den nye Variétés Rum, hvor selve Lokalet tillader, at Opholdet blev en Hvile — der er netop Sted for de Arbejdende og de Jævne, der kan de komme og gaa, være en Time eller to, nyde, tale og sé . . .

Der er Betingelserne for Folkets Mand.

Det Folkelige bliver Tankens Kæledægge, Folket skal have sit Sted, hvor det føler sig hjemme.

Og mens Drachmann betages mér og mér af sin Idé, og hans Tanke søger at finde Rammen om dens Virkelighed, søger han rundtom til Haandværkernes Haver, til Arbejdernes Knejper — langt ud i Københavns Forstæder, hvor «Folket» gemmer sig og lever. Kun der finder han Rummet — og næsten Billedet — som han har tænkt sig.

Helt ude paa Amager, langt forbi Volden, i «Vennelyst», hvor Arbejderne drikker under tyve grønne Træer, og Dueslaget er plantet midt i

Haven, og «Scenen» er bygget paa fire Pæle, og Folkets eget Vid ligger de kunstløse Visedigtere paa Læbe — der søger Digteren sin Tankes Ideal.

Eller i det gamle «Sanglokale» i Gyden, hvor vore Bedsteforældre spillede Komedie bag kalkede Vægge, og hvor Bordene endnu er uhøvlede og Rummet trangt og Albuestødene mange, og man er saa nær paa sin Nabo, at man kan komme i Snak — der føler Digteren Hjemmet for sin Plan, ti der føler Folkets Mand sig vel.

Han vil ogsaa, naar han skal hvile, være, hvor han er vant — i de smaa Rum.

I de store Rum, hvor Lofterne er for høje, hvor Væggene er for vide, føler han sig fremmed og bliver taus. Han forknyttes og er ikke sig selv.

Altsaa det lille, mér end det lille, det snævre Rum.

I de gamle og lave Sale, hvori vore Oldeforældre fandt deres Glæder — der hænger endnu som noget af Fortidens Gemyt ved Væggene, lidt af dens troskyldige Tilfredshed er glemt derinde. Derfor vil vi vende tilbage dertil, og vi vil føre den jævne Mand derind — den eneste maaske, som endnu kan harmløst glædes.

Den snævre Sal er slaaet fast.

Og den eneste «Literære Variété», som findes — og som Drachmann iøvrigt ikke synes at have kendt — den er iøvrigt ogsaa netop trang af Rum.

Denne Variété er Paris' *Chat noir*.

Et Øjenvidne har beskrevet den. Dens Tilskuerplads er saa stor som «en københavnsk Dagligstue», hele Orkestret er et Klavér, Væggene er prydede med mange sære Malerier, adskillige med Motiver fra Kattenes Liv.

Hele «Salen» kan rumme niti Personer, og her lever og trives en Variété.

Det ganske Problem skulde altsaa synes løst — og er det dog saa langtfra. *Théatre Chat noir* er ikke den Drachmannske Variété: ti af disse niti Personer betaler de femti fem, de firti tre Francs for en Billet.

Tanken fordrer — ogsaa jeg tror det — det særdeles begrænsede Rum. Men det trange Rum fordrer atter de svære Priser, og Budgettets Balance udelukker den samme Mængde, paa hvem Tanken kalder.

Paris' *Chat noir* er den literære Variété, men en Variéte, som er et Hjemsted for hundrede Blaserede, hvem en ny Kunstfaçon glæder som et Raffinement. Mindst af alt er det en Anstalt for Folket — med sit 5 Francs malet paa Døren. Og

naar man taler om den Drachmannske Variété, kan man i *Chat noir* i det Højeste lære at kende, hvilke Vanskeligheder der klæber ved Tanken, saa store Vanskeligheder, at hele Idéen allerede paa dette Stadium og foran *Chat noir*'s Tærskel synes at styrte sammen.

Men lad os vende tilbage til «de nye Rum».

Vi vilde i den nye Kunstforms Huse have en forandret Tilskuerplads. Men vi vil ogsaa have en forandret Scene. Den Scene, vi nu kender, er, ligesom Tilskuerstadet, altfor stor, og den er os altfor «tjern». Den nye Scene bør rykkes os nærmere paa Livet, for at vi kan blive langt mér «fortrolige» med dem, der færdes paa den. Og dens Dekorationer? Dens Kulisser? Dens Bagtæpper? Dens Ramper? Alle dens Fif og dens Klude? Forhøjer de virkelig og støtter de mon Illusionen?

Hvem vil tro det?

Alle dens malede Lærreder er blevet os selve Billedet paa det Opsminkede og Kunstlede og Urimelige. Alt dens Apparat virker paa os som den nøgne Utilstrækkelighed, og dens Lys skærer os i Øjnene som selve Falskheden.

Lad os derfor forlade alt dette Overflødige, der ikke skaber nogen Illusion, men kun sætter

Fantasien Skranker, og lad i den nye Variété de, der har noget at sige os, komme tvangløst frem — efter Holger Drachmanns Mening sikkert helst — paa fem sammentømrede Brædder, og lad dem der synge, tale, spille i Frihed, som de vil.

Drachmann forlader Scenen og vender tilbage til Tribunen. Den er os nær. Den er hyggelig. De deroppe er ikke af en anden — sminket og pudret og løjet — Verden, men af vor egen, saa vi kan trykke deres Hænder og selv falde dem i Talen, hvis vi har et Indfald og fik Lyst dertil.

Altsaa har vi helt «det nye Rum» — og at skaffe det synes sandelig uden Vanskelighed. Synes, ti ogsaa her gemmes Hindringer og tilmed meget store.

Man vil finde dem særdeles snart.

II

Men nu Kunsten i Huset?

Vi har hørt saa meget derom og — muligvis — forstaaet saa lidt. Ti der var vel Punkter, hvor Tanken næppe var mér end de frugtbare Taager, hvoraf Verdener først skal fødes.

Et vidste alle: Variétéen skulde sky «de lange Ting». Et Publikum, der kom og gik, skulde kunne finde hele Indtryk af smaa og kortvarige Sager, som, for dem, der blev længe, tilsammentagne gav Afvexling.

Det var Programmet. Det kan lyde nøgternt og er dog en Digters, og en Digters, der søger. Det er i «Forskrevet», at dens Tanker er gemt — og dets Spørgsmaal, som vender sig frittende mod hundrede Sider.

Kimen til Variétéens Program ligger i den store Bog, som i Drachmanns stolte Roman Gerhard vil skrive. Denne Bog er Værket om en Tid, der er «Søgen, Hasten, ingen Hvile» med «Masserne og Sindene i bølgende Bevægelse henimod gryende Former».

I denne Tid synes Lyriken død.

Men jo mér Gerhard arbejder sig ind i sin Bog, des dybere syntes han at fornemme, at «Lyriken netop var denne Tids naturlige Udtryksform».

«Da tre Mennesker ikke mér var enige om noget mellem Himmel og Jord, da alle Poesiens Afskygninger var forsøgt og egenlig alle Forsøg allerede opgivne, da Anatomi- og Kriminalromanen havde beskrevet sin egen Cirkel, da der

var lavet bindstærke Noveller paa saagodtsom Resultaterne af enhver Videnskab — og ingen Bog endda var blevet Slægtens Evangelium — saa kunde Digterne med Føje pege paa sine egne øjeblikkelige eller temperære Stemninger, paa sine personlige Udbrud af Jubel, Skuffelse, Haab, Glæde, Smerte, og sige: sé, dette indestaar jeg for, jeg, Barn af en Tid, der ikke har fæstnet sig i en gyldig Livsanskuelse, men som lér, græder, lider, længes og haaber sammen med Aarets og Døgnets Tusinder . . .»

Lyriken, Stemningerne er den nye Bogs Indhold.

Men hvad gavner en Bog?

«Gerhard tænkte: Lyriken er snart en lukket Bog for denne Tid, som alligevel er mér lyrisk end nogen anden; den lever paa Stumperne, fra Haanden og i Munden saagodtsom; vi er snart sagt lig Himlens Fugle allesammen, og Himlens Fugle synger eller lytter til den, som synger . . .

Læse Lyrik vil Folk ikke; men høre den vil de. Musik vil Verden — Toner — en Vise — Ord, der hurtigt fænger, griber, flagrer bort og efterlader en Stemning. Endnu er «Folket» der — de brede, store Lag — de, som arbejder og arbejder, slider og slider; de vil lade Psyko-

logen beholde sit Arbejdsfelt — maaske beundre hans Værk, naar det engang bliver dem tilgængeligt. Men de vil have Digterne for deres egen Mund, Sangeren — blot han sørger for selv at lægge sig dem paa Læben» . . .

Her gemmes Variété-Tankens Genesis.

Folk læser ikke mér, men de vil endnu høre. Tiden er ikke Bogstavernes, men Ordets og Sangens. Lad da Sangeren sørge for at lægge sig Mængden paa Læben, lad ham først og fremmest skabe — et Sted, hvor det kan ske.

Holger Drachmann vil det. Hans Digterøje skimter et Hjem, hvor Sangerne kan synge, og Folket kan lytte. Hvor Toner flagrer, og Viser fødes; hvor Stemningen bølger og bor — et Hjem, hans «Variétés» digtede Billede.

Gaar man Virkeligheden paa Klingen, saa maatte Variéténs Stof først og fremmest blive den kunstneriske Vise — sørgmodig og lystig, Travesti, Parodi, Patriotismens Sange. Men Drachmanns Fantasi omspændte mér: han vilde have Tale «af én, der havde noget paa Hjerte, af to og tre», hvem en vittig Fugl havde skrevet en Dialog . . .

Alt det, hvori Døgnet lever — og alt sammenblandet . . .

Saavidt Drachmann.

Men den, der tænkte paa at føre Digter-Tanken ud til at blive en Realitet, gjorde klogt i at vende sig mod det ene Sted, hvor en literær Variété var forsøgt, og søge Oplysning om, hvad nu der mellem fire reale Vægge, Mure af Kalk og Stén, virkelig og haandgribeligen gik for sig.

Og han erfarede det og omtrent det samme, som nylig en dansk Kritiker skrev:

I *Chat noir* er Tonen munter og familiær. Direktøren, Hr. Salis, indleder Forestillingen. Han siger et eller andet, en Vittighed eller noget Vrøvl. Det gaar ud over Gæsterne — over den enes Næse eller den andens Øjenbryn.

Hr. Salis havde i sin Tid særlig kastet sig over en Stamgæsts Øren. Han sagde Aften paa Aften sit bonmot paa Basis af disse Øren. Det var en Smule haartrukket, aldeles ikke vittigt — men Folk lo, og Tonen var anslaaet.

Naar det er gjort, synger Hr. Salis en Vise til Klavérakkompagnement; der kommer fler syngende Herrer — det er Visedigtere, Studenter, Kunstnere, Forfattere, maaske et Par Skuespillere.

Nogle akkompagnerer sig selv, andre bliver

akkompagnerede. Saa begynder «Forestillingen paa Teatret» — det er Skyggebilleder, som kommer til Syne over Klavéret. Texten synges eller tales af en Herre ved Klavéret. Den er snart lystig, snart alvorsfuld og næsten højtidelig . . .

Og Publikum morer sig — og Publikum er Eliten i Frankrigs Paris.

Saadan lyder de korte — og ikke altfor fagligt oplysende Beretninger om *Chat noir* — Verdens eneste literære Variété.

Men forsøger man at danne sig et Billede af dette Lidet, faar man nærmest for Tanken en Slags literær Salon, viet et aandfuldt og forfinet Kammeraderi, et Aandsaristokratiets Hjemsted, hvor sensible og overfine Mænd foretrækker Skyggebilleder for Teatrets altfor drøje Kød og Blod, og Visers og Sanges Essents for den bredere Kunsts Kost.

Chat noir betyder et Storsamfunds Forfinelse — og hvad vi søger er et Smaasamfunds Vederkvægelse — — — for de bredeste Lag.

Tilbage bliver sandelig kun Visen — Lyriken.

Og Følelsen af de uendelige Vanskeligheder.

III

Den, som skulde gaa til Værket, maatte imidlertid finde fast Grund at staa paa, en Plan at bygge paa, en Plan, fremgaaet af en klar Forestilling.

Og denne klare Forestilling om den literære Variété kan vistnok vindes.

Programmet skal bestaa af korte Enkeltheder, og det skal være broget. Det skal indeholde lidt om alt og lidt af alt. Intet bør være det fremmed. Det skal være lystigt og højtideligt. Det skal spejle Stemningerne «Døgnets og Aarets».

Det skal mér end spejle dem. Hvad Programmet byder skal muligvis tillige lede og dømme dem. Variétéen skal være den offentlige Menings Talerør, Korus i det levede Livs Skuespil — Døgnets Bog, som er blevet levende.

Variétéen bør være den levende Avis, endnu mér: det levende illustrerede Blad, Revuen med de levende Illustrationer. Lederen er Bladets Redaktør — hans Opgave er Redaktionen.

Det er let nok at sé — — — i Teorien.

Men hvordan gøre Avisen levende? Hvordan faa den formet i Praxis?

Nu, ja, egenlig er det jo Samfundet selv,

der fylder sin Avis. Redaktøren kun vrager og sigter og fordeler og — vælger Pennene. Men, det var netop Tingen: de, Variétéens Penne, det er levende Mennesker, der skal kunne tale, synge, tolke.

Denne levende Avis skal ikke skrives — eller rettere sagt — ikke blot skives, men den skal fortolkes. Af Sangere, af Talere, af Mimikere, af Aktører, af Oplæsere — — af Dilettanter, som er det Blads «Indsendere».

Her er Plads for alle. Og kan ikke alle have noget at sige?

Er der ikke Forfattere nok, som ikke kan finde Forlægger? Her kan læses et Brudstykke af den Bog, som i hans Skuffe har det altfor trangt. Og selv Forfattere, som har ti Forlæggere, brænder ikke tidt det Digt, de skrev idag, dem altfor hedt paa Tungen? Her kan de fremsige det og give os Lysten til at høre.

Der er unge Musikere nok, som komponerer. Lad dem komme herind. De, som ikke kan finde Udgivere, kan spille deres Værk paa vort Klavér. Eller de unge Violinister og Pianister og Sangere. Kom kun. Ti her er Folk beredte til at høre dem. Eller de unge Kritikere. Her kan være Plads ogsaa for dem. Lær at tale — tale kort

og klart og med Liv. Og mine Herrer vil finde Øren nok, som vil lytte, Sind, som vil udvikles, Mænd, som vil lære.

Omkring Redaktionens faste Stab kan alle dine «løse Medarbejdere» flokkes, og Avisen, der udkommer og behandler, i Sang og Tale og Fremstilling, Politik og Literatur, evige Spørgsmaal og Døgnets Spørgsmaal, Nyt og Gammelt, Løst og Fast, Smaat og Stort, Samfundets Lyst og Samfundets Liden — Avisen vil være selve den literære Variété.

Den, som skulde lede den, vidste det vel og saá Maalet.

Men man fratog ham Ordet — maaske fortjent, og fordi man var overbevist om, at han slet ikke havde sét det eller slet ikke havde noget Maal.

IV

Han kendte imidlertid baade Hvervets Maal og Hvervets Farer, og han vovede at overtage det af mange Grunde. Han regnede med adskillige af det Samfunds Egenskaber, hvori han skulde virke, og han arbejdede for et Endemaal, som var ham saare kært.

Ti hans endelige Maal var ikke Variétéen. Han, som er overbevist om, at Fremtiden endnu bestandig tilhører Teatret og den sammenhængende Menneskefremstilling, vilde ved Hjælp af Variétéen, der skulde grundes, virke for Grundelsen af en Scene, paa hvis Nødvendighed han tror.

Det norske Teaters Stilling er endnu bestandig usikker og tvivlsom, og den vil vedblive at være det, saalænge Kristiania Teater ikke er blevet Nationalscene, og Hovedstaden ikke ejer den «anden Skueplads», der vil kunne rekrutere Nationalteatrets Personale. Paa det nuværende Skuespilhus' Overgang til Stats- eller Stadsinstitution og paa Oprettelsen af en Sekondscene synes den norske Fremstillingskunsts Fremtid at bero.

Den, der genkalder sig Navnene paa den norske Scenes Kræfter, vil overbevise sig om, at den Tid ikke vil være langt borte, hvor mér end baade tre og fem af de betydeligste ikke mér vil tilhøre Scenen. De har gjort deres Dagværk, rigt paa Ære, og de vil være trætte. De Næste vil være rykkede frem paa deres Pladser — og de Næstnæste findes ikke.

Man vil sige til mig, at de saakaldte Næstnæste overhovedet aldrig findes ved noget Teater. Det er muligt, men de findes andetsteds dog

altid ved Teatret, det vil sige ved andre Landets Scener. Kun i Norge er det ikke Tilfældet, og det er Faren for hele den dramatiske Kunst.

For Øjeblikket er Kristianias Teaterpersonale maaske komplet, eller det kan i alle Fald sé ud, som det var det. Det kan derfor have baade sine kunstneriske og sine pekuniære Grunde til ret strængt at bevare den Ring, som samhørende Mennesker — ganske ubevidst og højst forklarligt — altid ejer en vis Tilbøjelighed til at danne overfor de Udenforstaaende. Kristiania Teater kan, kunstnerisk sét, med Føje paastaa, at det ikke er nogen Scene for Dilettanter eller Debutanter, og at der paahviler den eneste Scene, som har nogenlunde Betingelser og Midler til at forvalte Landets berømmelige dramatiske Literatur, Forpligtelser, der rent ud forbyder det at være det. Pekuniært kan Teatret paavise, at der er Grænser for dets Evner, og at Gagelisterne allerede bugner af altfor høje Tal.

Alt dette kan være sandt, men Følgen deraf er ligefuldt den, at unge Norske ikke har nogen Mulighed for at uddanne sig for Scenen eller idetmindste ingen Mulighed for at uddanne sig saaledes, at de paa den nære Dag, som oprinder, kan staa rustede til at udfylde Førstescenens Kadrer.

Teatret i Bergen findes dog, vil man sige. Det er meget vist, men Scenen i Bergen virker under Forhold saa uheldige, at dels store opdragende Fordringer ikke kan stilles til det, dels vil maaske de bedste Unge betænke sig længe paa at søge denne Scene — hvis de da overhovedet kan blive optaget der. Ti ogsaa Bergens Teater har og maa have sin Ring eller — om man hellere vil det, ti der lægges ikke nogen spids Bibetydning i Ordet — sin Stab, det vil paa denne Scene sige en hel Række af arbejdsomme og brugelige Aktører, som nu én Gang er voxede fast der og som ganske vist ikke vilde kunne komme opad — ind til Kristiania —, men som bibeholdes i Bergen, fordi de, naar alt kommer til alt, tjener meget bravt i Geledderne og desuden har døjet Ondt og Godt med Teatret i mange Aar. De optager ved Bergens Teater en Del af det snævre Budget, og saaledes bliver alene af den Grund ogsaa der Rummet for de Unge trangt.

Paa alle disse Vanskeligheder kunde kun Oprettelsen af en «Anden-Skueplads» raade Bod.

Denne nye Scenes naturgivne Repertoire vilde af sig selv sammensætte Stammen af dens Trup. Det nye Teater maatte dyrke den lokaliserede Oversættelse af Lystspil og Farce, Ope-

retten og Folkekomedien. De Kræfter ved de existerende Scener, som føler sig hendragne til disse Genrer, vilde hurtigt slutte sig til det nye Skuespilhus, fristede af Stilling, Roller og af selve Jordbunden. De vilde danne den øvede Kærne, uden hvilken der ikke kan arbejdes. Men bag denne Stab kunde de Unge samles. Her var fra den første Begyndelse Plads for de mange, blandt hvilke de altid færre Dygtige kunde gaa frem. Her kunde de øves og træde de første Sko.

Her var de dristige Forsøgs Plads og her Rummet for Vovestykkerne, som anspænder Ungdommen. I denne Skole skulde Nationalscenens Næste gro — mens Teatret, hvor de virkede, allerede ved selve Grundlæggelsen blev dens største Velgører:

Ti Sekondteatrets Stiftelse vilde blive Begyndelsen til Kristiania Teaters Overgang til Staten.

Man vilde vel utvivlsomt opleve et Par Konkurrencens Aar. Man vilde sé de to Teatre dyrke de samme Genrer, fuske i hinandens Repertoire og endog slaaes om de samme Stykker. Man vilde overvære hele den Kamp, som føres af de Teatre, som strider for Kassen, Livet og Æren, og man vilde maaske blive Vidne til, at for en Stund selve Niveauet sank.

Men netop ud af en Kamp med dens kunstneriske Kalamiteter vilde Mangfoldige vinde den Overbevisning, at selve Landets Værdighed fordrede, at Kristiania ejede en Scene, der ved Statens Hjælp løftet over Døgnkonjunkturer, mægter at fortolke — uafhængigt og stadigt — den dramatiske Literatur, der udgør saa stor en Del af Fædrelandets literære Hæder.

Man vilde forstaa, at den nationale Literatur kræver sin nationale Scene; og mange vilde de Modige være, som vilde vove den endelige Dyst mod den pietistiske Modstand, der maa komme og burde komme snart.

Af alle disse Grunde synes et Sekondteater en Nødvendighed. Men dets Stiftelse er saare vanskelig. At bevæge de bærende Kræfter til at slutte sig til det nye Foretagende kræver Garanti og en overordentlig Kapital, og Kapitaler til disse Formaal svømmer ikke paa Fjorden. Teatret skulde desuden først og fremmest have Hus, og det Teater, hvorover man vilde raade, er næppe det egnede Rum.

Vilde derimod «den literære Variété» ikke kunne danne Begyndelsen? Vilde ikke netop der de Unge kunne gøre deres første Forsøg? Var ikke netop der Plads for Ungdommen, Experimenterne, alt det Brogede, hvori Kræfter øves og prøves?

Den, hvem man tilbød Ledelsen, troede det.

Han mente, at under den nye Tanke maatte der kunne findes Arbejde for de Nye. Og til Modstandere, der vil sige: Og dette Foretagende, som var tidobbelt vanskeligt, fordi det var uprøvet, dette Foretagende, som skyldte en stor Landsmand sin Undfangelse, det betroede De til uerfarne Unge, til en Debutantskare uden Færdighed og uden Navn — disse Modstandere vil han svare med et Spørgsmaal:

Hvor findes overhovedet den literære Variétés Kunstnere?

Hvor, ikke blot i Kristiania, men selv i København, selv i Verdensstæderne?

Skal den nye Tankes Tolk mon ikke allevegne først opdages? Opdrages? Vinde Genrens specielle Evne?

Man turde vanskelig ville benægte det.

Men ogsaa et andet Spørgsmaal — og et mér berettiget, som det synes — vil Modstanderne kunne rette til den, der vovede Forsøget:

— De tilstaar altsaa selv, at De ved at vove Variétéforetagendet tilstræbte et fremmed Maal. Var det forsvarligt at misbruge Idéen saaledes?

Der kan dertil svares, at det at bruge en Idé i en afvigende Plans Tjeneste ikke altid be-

høver at betyde dens Misbrug, og at Variétéen som Variété ikke behøvede at ophøre, fordi et Teater opstod. Naar Tiden kom, kunde de skilles.

Og hver kunde gaa sin Vej, i sin Særlighed.

— — —

I alle Fald — Foretagendet blev vovet. Og naar den, som forsøgte at virkeliggøre Idéen, omgav sig med en Flok af Unge, da regnede han med det Samfund, hvori der skulde virkes.

Han mente, netop her maatte Unges Forsøg forstaaes.

V

Selve det Nye ved Kristiania syntes at maatte gøre den egnet til at modtage det helt Ny, som Foretagendet skulde være. Her syntes at maatte være Plads for det Uvante, her, hvor det selskabelige Samvær endnu ikke er groet fast i Former, og Publikum ikke har aflagrede Vaner. Her maatte en ny Genres nye Kreds kunne drages til — dobbelt let, ti her var nok af Kredsens Førere, de Unge.

Der er jo ingen By, som synes at have en Ungdom saa talrig som denne. Mulig er det, forholdsvis, i Virkeligheden saa. Muligvis sér det ogsaa kun saadan ud, fordi de Ældre her,

som intetsteds paa Jorden, rømmer de Unge Marken — hvad der, for det, som vi vilde, omtremt betød det samme: ti her var allenfals en Ungdom, som havde Frihed til at vælge sit Sted.

Hvorfor skulde den ikke, opfødt i Tvangløshed, lære at holde af et Hjemsted for Tvangsfriheden, et nyt Middel til Samkvem og til Kammeratskabet?

Der kunde ingen Steder være den Chance for at indfange Ungdommen som her, og for at faa den i Tale vilde Lederen lade Unge faa Ordet til Unge, Kammerater til Kammerater.

I en By, hvor al dannet Ungdom synes et eneste levende Kammeraderi, skulde man tro, at om hver Ung, der gav Løfte, maatte en Kammeratskare flokkes — for at følge ham ialfald et Stykke paa den nye Vej.

Men muligvis var her et af de Punkter, paa hvilke Lederen svarlig bedrog sig.

Friluftsliv, Gadeliv, Kaféliv former sig her — efter Befolkningens umiddelbare Temperament — til Samvær som mellem Kammerater, hvor man netop kan være en stor, ja den største Flok, fordi man ellers slet ikke angaar hinanden. Naar man gaar hjem, gaar hver til sit — i langt højere Grad end i alle de Stæder, hvor man omgaaes

tifold mindre frit: ti her er kun Formerne friere, men Interesserne binder ikke sammen: Byen er for ny og Menneskene kun sammenflyttede, ikke sammenvoxede . . .

Ungdommen er derfor ikke saa let indfanget, som man skulde tro. Og om man havde fanget den, vilde den næppe have været let at binde.

Og atter just, fordi Kammeraderiet kun er en Omgangslivets muntre Form og ikke en lang Indlevelses sént udviklede Udtryk. I Virkeligheden har disse Unge — udover deres Livsmod — uendelig faa Ting fælles. De smaa Begivenheder, som i samlevede Samfund interesserer alle af Titusind, beskæftiger her forskellige Kredse paa ti, og de smaa Begivenheders Slagord fødes knap og fænger allenfals kun i en liden Cirkel.

Men af disse Begivenheder og af disse Slagord skulde Foretagendet leve som af sit Livsstof og skænke det til sit Publikum i en Form, for hvilket — et nyt Lederens Fejlsyn — netop dette Publikum næppe er særdeles modtageligt.

Kristiania Publikum forstaar af Humor det Groteske og Karrikaturen. Dets komiske Føde maa være massiv som den Patos, der skal gribe det, maa være voldsom.

Men om den literære Variété — saaledes

som nu alle dens Linjer skimtes klart bag Nederlaget, der her, om nogetsteds, kunde have lært de Overvundne at sejre — nogensinde bliver Virkelighed, maa dens Væsen være givet i ét Ord: Ynden.

Ynde maa blive dens Livsglædes fagre Form.

Men nu er det netop langtfra Ynde, som Kristianiaboen elsker først og af Instinkt. En norsk Variété maatte først og fremmest blive djærv. Dens Putsenmager maatte være en Gadernes «Henrik», fiffig, drøj i sin Mund, «Vika-Gamin» og kæk at sé til . . .

Maaske fandtes paa de Par Variétéaftner allerede den Mand — mellem Kulisserne.

Det var et ungt Menneske, hvis Øjne lyste af Lune, som talte Dialekt fra en Smøge og paa alle Prøver gav Direktøren næsvise, men vittige Raad uden at være spurgt; som, da han første Gang aabnede Munden paa en Prøve, fik os alle til at lé ved en eneste Replik og som havde Humør til at sige sin siste Vittighed, da vort Tæppe faldt siste Gang.

Han var der maaske, denne Henrik, men han fik ikke Tid til at komme frem fra Kulisserne.

Der blev jo ikke Stunder.

Nej, vil man falde ind: der blev ikke Stunder:

ti Foretagendet laa den Gang allerede dødt paa Jorden efter at være snublet over alle Ledelsens Fejl.

VI

Ti denne Ledelses Fejl var hartad urimelige.

Eller endnu mér: den begyndte med at modsige sin egen Plan og sig selv.

Den vilde danne en Variété, der skulde være Teatrets Modsætning, hvor Tribunen skulde træde i Stedet for Scenen, hvor selv Tilskuerpladsen skulde være et Rum, der svarede til en ny Genre — og den begynder med at installere dette Nye midt i selve det Gamle, som den vil bekæmpe: den giver sin nye Variété Tag i et gammelt Teater.

Hvad bliver der da tilbage af det hele Forsøg, naar man bibeholder Rampen, Kulisserne, de støvede Tæpper, malede Træer, spanske Balkoner af Lærred, Suflørkassen — bibeholder, kort sagt, Alt af hvad man skulde bekæmpe?

Naar al den gamle Tvangs Ramme bevares, hvor kan man vel da tro Tvangsfriheden skal komme fra?

Alt dette kan jo lyde meget sandt og er dog ikke fuldstændig sønderlemmende. Ti det

ejendommelige Forsøg kunde vel som Overgang nok gøres i et Teater — og særlig i dette Teater, hvis Tilskuerplads er saa lille, og hvis Publikum iforvejen længst var vant til den overleverede Variété — saasnart Tilskuerrummets Tvang og Stivhed løstes, og Scenens traditionelle Virkemidler læmpedes efter Kravene af det Nye.

Meget vel, vil man svare: det kunde muligvis virkelig være gaaet, og Variétéen kunde begynde paa det Teater, som dens Tankes Ophavsmand fordømte.

Men isaafald burde Ledelsen rigtignok fra den første Stund af al sin Evne emancipere sig fra Rummet, hvor den virkede, og gaa sin Idées Ærinde saa hensynsløst som det gamle Sted tillod. Direktionen gjorde imidlertid lige det Modsatte: Den aabnede paa et Teater sin Variété med et Teaterstykke. I den Grad lod den sig beherske af Rummet og af Erindringerne.

Det kan atter klinge slaaende, og alligevel handlede Ledelsen, naar den begyndte, som den gjorde, ikke uden Overvejelse: ti Teaterstykket den lod opføre, var en Revue.

Hvorledes skulde vel dette Forsøg gøres, hvor hvert Skridt var et Experiment? Kunde det ikke være klogt at vænne Publikum til det

Nye ved at optage — ved Siden af Programmets Uvante — det mest beslægtede af det Gamle? Og kunde der ikke ved Hjælp af en Revue være noget Haab om at undgaa en vis Ensformighed, som truede det øvrige Program, saalænge det faste Personale maatte bestride det alene? Maatte man ikke være forberedt paa at vente nogen Tid, før de løse «Medarbejdere» kunde samle sig om Foretagendet, som skulde bygges, før Forfatterne, Eventyrfortællerne, de talende Kritikere, de unge Musikmennesker skaredes op og mødte hver med sit? Og mon det var — i Tanken uklogt — at dække denne Tid med sammenkædet Sang? Man skulde paa Forhaand næppe tro det.

Vel, vel, vil Modstanderen mulig indrømme; der kan være en Smule i det og navnlig rent teoretisk sét. Men Ledelsens Forsyndelser var ogsaa endnu fler.

Man vilde, har man sagt, overgive et nyt Forsøg til ganske Unge baade for at binde det unge Publikum og for at uddanne de unge norske *acteurs*.

Men det første Skridt, man gjorde, var at iblande de norske Kræfter med Fremmede og at sammenstille en Trup, som blandede alle de tre nordiske Sprog. Og hvad opnaaede man derved? Kun at sprede Interessen, og fra den første Færd

at berøve sit Foretagende selv det Skin af noget nationalt Norsk, der muligvis endnu kunde have reddet det.

Fremdeles vilde vel Ledelsen efter sin Plan oprette en literær Variété. Men som man halvvejs blev i Teatrets gamle Spor, saaledes forlod man heller ikke den traditionelle Variété. Man beholdt paa Programmet baade Artister og Numre, som ganske hørte hjemme i de Lokaler — man kendte.

Og endnu ét: man vilde rejse et nyt Foretagende, bundet til en stor Landsmands Navn, danne et nyt Værk, hvor hver Tomme hed Forsøg, hvor de, der forsøgte, var uprøvede, hvor alt skulde tillæmpes ligetil Rum og Program — og for at gøre det, tog man knap saa mange Uger, som Tanken krævede Maaneder, og man dræbte Forsøget ved selve den urimelig korte Tid, hvori man vilde give det Liv.

Disse Indsigelser er mange, men de kan dog besvares meget kort, selv om man tager dem én for én.

Ligesom Ledelsen troede at ville kunne udvikle det særlige Program i Ly af en Revue, saaledes mente den i Personalet, med hvilket den skulde arbejde, at kunne uddanne de unge Norske bag Ryggen af nogle mér rutinerede Fremmede. Disse Fremmede — vilde de ikke kunne dække

Stillingen og yde Tjeneste i Forpostfægtningen, mens de unge Nordmænd sluttede deres Karré? Det var dog ikke ganske usandsynligt, og den Dag, hvor de havde gjort det, var deres Pligt gjort og — de kunde gaa.

Man bibeholdt paa Programmet et Par Numre, som man jo paastod hørte bedre hjemme paa den Variété, som Publikum alt til Overmaal kendte.

Det er muligt. Men Grænserne er ved et Førsteforsøg vanskelige at drage, og ogsaa her maatte man gaa Experimenternes Vej. Kunde det desuden ikke tænkes, at man, naar man vilde bekæmpe den existerende Variété, til en Begyndelse i alle Fald, maatte gribe de brugeligste blandt dens egne Vaaben og — slibe dem? Kunde man ikke herved bemægtige sig noget af dens Art, saasnart man forsøgte at gøre den kunstnerisk fuldkomnere og stilfuldere? Muligvis dog.

Og det var ikke andet, som blev gjort.

Maaske er Indvendingen om Tiden imidlertid af alle den vægtigste. Og der er ikke andet Svar end, at denne Knaphed var Betingelse.

Ledelsen maatte vove Forsøget i Løbet af disse givne Uger, eller den maatte lade Vovestykket ganske uforsøgt. Et tredje gaves der ikke.

Saa blev der vovet — og lidt Skibbrud.

VII

Hvor stor er ikke Fristelsen til at male de Ugers Liv — hvor de Unge strømmede til, og de Ældre vilde hjælpe; hvor vi var angstfulde, og hvor vi haabede, hvor Maalet viste sig for os, og Maalet atter forsvandt.

Der var ikke den Stund, hvor der ikke var Prøver, der var ikke det Rum, hvor der ikke blev arbejdet. Den malede, den sang, de skrev i Fællig. Og der var kun én Tanke i alle — og tilsist kun ét Haab.

Et Haab — for Menneskene er nu en Gang ikke anderledes.

Men bedre end at male Travlheden før, var det dog at huske Hengivenheden efter.

For under Nederlaget hørtes ikke ét knurrende Ord, ikke fra dem, der tabte Penge og Navn, ikke fra dem, som maaske tabte deres Fremtid.

Her voxede kun Venskabet med Bekymringerne. Og da man skiltes, skiltes man med Haandtryk, som aldrig vil blive glemte.

— — —

Kristianias «Literære Variété» levede kort. Men Tanken bør sikkert vedblive med at leve.

Vanskelighederne ved dens Virkeliggørelse er

store: de knytter sig ikke mindst til alt pengeligt ved Sagen. Men Erfaringen vilde lære at overvinde dem, saasnart der levnedes Foretagendet Tid.

Den maa kunne rulles op for vore Samfund — den store, levende Journal, Folkets Tolk og dets Læremester, Skønhedsspredersken og den sunde Sands' Formidlerske . . . . det Taagebillede, som hedder «Literær Variété».

Den Praktiker vil findes, som løfter Værket.

Det faar da være os en Trøst, at den Fremtidens Mand, naar Dagen kommer, dog muligvis vil have lært en Smule af Teoretikernes mislykkede Forsøg.

Ogsaa derfor er disse Sider skrevne.

Mest dog, forat det Publikum, som saá Forsøget strande, fremtidigt maa forstaa, at den, for hvem det søndredes, maaske ikke var Opgaven voxen, men dog idetmindste vidste, hvilken den var.

Saa løse den den Stærkere og Næste.

